

ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΙΣΜΑΤΑ ΕΝ ΤΩ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΩ

« Ἡ διάκρισις καί ἐπιλογή,
ἀποτελεῖ δημιουργία».
Πέτρος Μοναχός

Ἡ κατά τάς τελευταίας ἑκατ/ρίδας π.χ. ἀνάμιξις τῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν, μοιραίως ἐπέφερε καί τήν ἀνάμιξιν τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν (ἑλληνικοί θεοί, ἀνατολικοί, αἰγυπτιακοί) ἀλληλοανεμίχθησαν καί ἐν πολλοῖς ἐπῆλθεν ἀφομοίωσις τῶν ξένων θεῶν μετά τῶν ἐγχωρίων. Ἡ ἀνάμιξις αὐτή ὠνομάσθη «Συγκρητισμός».

Κατά τάς ἔθνικάς ταύτας λατρείας, ἀξιοζήλευτος ἦτο ὁ ἐπί τῆς γῆς βίος. Μετά θάνατον αἱ ψυχαί ἐν τῷ ἄδη ἦσαν κατά τόν Ὅμηρον «σκιαί αἰουσαι», ζῶσαι θλιβερώς καί νοσταλγοῦσαι τήν ἐπίγειον ζωήν. Βραδύτερον ἐθεσπίσθησαν διάφορα μυστήρια, τά ὅποια ὑπέσχοντο μέλλουσαν εὐδαίμονα ἀθανασίαν. Οὕτως ὁ μετά θάνατον βίος κατέστη ἀξιοζήλευτος, ἐν συγκρίσει πρὸς τόν παρόντα βίον, ὅστις ἀργά ἢ γρήγορα κατέστη «ἡ κοιλάς τοῦ Κλαυθμῶνος».

Πηγή τῶν μυστηρίων τούτων ὑπῆρξε σπουδαῖο διά τόν ἄνθρωπον φυσικό φαινόμενον, ἦτοι ἡ κατά τόν χειμῶνα

νέκρωσις καί κατά τό ξαρ ἀναζωογόνησις τῆς φύσεως.

Τό φαινόμενο τοῦτο ἐπροσωποιοῦντο εἰς περιπετείας τῶν θεῶν (παθήματα καί λύτρωσις). Τῶν περιπετειῶν τούτων ἐγένετο ἀναπαράστασις, καί ὁ ἄνθρωπος μετεῖχε τῆς ἀναπα-ραστάσεως καί μεθ' ὠρισμένων μυστηριακῶν πράξεων, ἤρχετο εἰς ἔνωσιν μετὰ τοῦ θεοῦ ἐκάστου μυστηρίου, ἐθεοῦτο καί ἐξησφάλιζεν εὐδαίμονα μετὰ θάνατον βίον, ἐν τῷ τόπῳ τῶν μακάρων.

Τά μυστήρια ὑπό τήν ἐπίδρασιν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, κατέστησαν ἐσωτερικώτερα καί ἠθικώτερα. Ἦρχισαν μέ ἠθικοποίησιν τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψεν ἡ σχετική κίνησις τοῦ Πυθαγόρα (500 π.χ), μέ ἀσκητικὰς τάσεις, οὐχί ὅμως μέ καθαρὸν μυστηριακὸν μυστικισμόν, ὡς ἐπηρεασθεῖς ὑπό τῶν ὀρφικῶν μυστηρίων.

Ὁ Πλάτων (347 π.χ), ἐξεπνευμάτωσεν αὐτά καί παρήγαγε τὸν «Μυστικισμόν», ἥτοι τήν ἀπ' εὐθείας ἔνωσιν μετὰ τοῦ θεοῦ ἄνευ ἐξωτερικῶν πράξεων καί τελετῶν. Οὗτος διέκρινε θεῖον συστατικὸν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί ταπεινὰς ὀρμὰς αὐτῆς.

Κατὰ τήν β' καί α' ἐκατ/ρίδα, ὁ στωϊκὸς Ποσειδώνιος καί οἱ ὀπαδοί του, μετέτρεψαν ἀντιθέτως τὰς πλατωνικὰς θεωρίας περὶ θείου συστατικοῦ τῆς ψυχῆς καί ταπεινῶν ὀρμῶν, καί οὕτω προέκυψαν νεώτεραι ἀσκητικὰί τάσεις. Υἱοθέτησε τά μυστικά τῆς

πλατωνικῆς φιλοσοφίας, καί οὕτω τήν Στωϊκὴν διδασκαλίαν ἐπλήρωσε θεολογικοῦ πνεύματος.

Ὁ Πλατωνίζων μυστικισμὸς τοῦ Ποσειδωνίου ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς, Ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς φιλοσοφίας.

Ὁ συγκρητισμὸς ὁμοῦ μετὰ τὰς νεωτέρας φιλοσοφικὰς διδασκαλίας, ἄφησε νὰ σχηματισθῆ ἡ ἀντίληψις, ὅτι οἱ λαοὶ ὑπὸ τὰς διαφόρους λατρείας, λατρεύουσι τὴν αὐτὴν θεότητα. Οὕτως ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ταύτης προέκυψε τάσις πρὸς μονο-θεῖαν (συγκρητικὴ μονοθεΐα), ὅπως ἡ ἀποθέωσις ἐξεχόντων ἀνθρώπων ἢ φυσικῶν γεγονότων.

Ἡ συγκρητικὴ μονοθεΐα μετὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς μονοθεΐας, ἦτο ἀνεπίδεκτος συνδυασμοῦ, σύμφωνα μέ τόν Μωσαϊκόν Νόμον. Παρά ταῦτα ὅμως ἐπῆλθεν ἀλληλοεπίδρασις Ἰουδαϊσμοῦ καὶ ἐθνισμοῦ μετὰ τὰς κατακτήσεις τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν αὐτοκρατόρων καὶ τὴν διασποράν τῶν Ἰουδαίων εἰς ἑλληνικά ἔθνη, οἵτινες ὠνομάσθησαν «ἑλληνισταὶ Ἰουδαῖοι». Οὕτως ὁ Ἰουδαϊσμός, διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἤρχισε νὰ διαδίδεται εἰς τοὺς ἐθνικούς, οἵτινες ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τῆς μονοθεΐας (προσήλυτοι). Τοῦτο ἐνίσχυσε τόν διεθνισμόν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία, εἶναι προωρισμένη δι' ὅλα τὰ ἔθνη. Χάριν τούτου οἱ Ἰουδαῖοι λόγιοι ἀπό τό (30 π.χ) συνεδύασαν τὰ κοινὰ ἀμφοτέρων.

Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ὁ λόγιος Φίλων (15 π.χ) ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅστις ἐπεχείρησε συστηματικόν συνδυασμόν ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς θεωρίας. Ἦτο γνώστης τῶν ἑλληνικῶν μυστηρίων τῆς ἐποχῆς καὶ ὁ πρῶτος μυστικός τῆς μονοθεϊστικῆς θρησκευτικότητος, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐχρησιμοποιήθη εἰς τόν χριστιανικόν μονοθεϊσμόν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρατηρεῖται ἐνίσχυσις τῆς θρησκευτικότητος, τόσον παρά τοῖς ἔθνοικῶς ὅσον καὶ παρά τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Μεσσιανικῶν ἰδεῶν β' καὶ α' π.χ ἑκατ/ρίδος (Δαβίδ, Σολωμών, Ἐνώχ κλπ), ὅτε ἀνεμένετο ὁ Μεσσίας, ὅστις κατὰ τὰς ρηθεί-σας ἰδέας διεκρίνετο εἰς δύο τύπους. Κατὰ τόν α' τύπον, ὁ Μεσσίας ἦτο ἀνθρώπινον καὶ φυσικόν πρόσωπον, ἰσχυρός βασιλεύς, «Υἱὸς Δαβίδ» ὅστις θά ἐπανίδρυε τόν θρόνον τοῦ Δαβίδ, θά ἐδέσποζεν ὅλου τοῦ κόσμου καὶ θά ἐκυβέρνηα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀγιότητι.

Κατὰ τόν β' τύπον, ὁ Μεσσίας θά ἦτο ὑπεράνθρωπον καὶ ὑπερφυσικόν ὄν, «Υἱὸς ἀνθρώπου» «Υἱὸς Θεοῦ», ὅστις θά ἔλθῃ κατὰ τό τέλος τοῦ κόσμου ἐν Θείᾳ μεγαλειότητι, ὡς κρι-τῆς τοῦ κόσμου, πλησίον τοῦ Θεοῦ ἢ ἀντί τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τῶν συνδιασμῶν τῶν δύο τύπων τοῦ Μεσσίου, προέκυ-ψεν ἡ εἰκὼν μέλλοντος ἐπιγείου, ἀλλά φυσικοῦ συγχρόνως καὶ ὑπερφυσικοῦ Παραδείσου, πρό τοῦ τελικοῦ καὶ

ὀριστικοῦ Παραδείσου. Ἡ ἀποδοχή τοῦ μεσάζοντος Παραδείσου, ὠνομάσθη «Χιλιασμός», ἐφ' ὅσον ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἡ διάρκεια ὠ-ρίσθη χιλιετής. Ἐκ τούτου συνεδέθησαν βραδύτερον ποικίλαι θρησκευτικαί καταχρήσεις.

Ἡ ἐνίσχυσις τῶν Μεσσιανικῶν ἰδεῶν κατὰ τὴν ἀ' ἐκατ/ρί-δα, ἐγέννησε τὴν πεποίθησιν εἰς ὠρισμένους κύκλους τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ὅτι ἐπίκειται ἡ ἔλευσις τοῦ Μεσσίου. Εἰς τὸν κύκλον τοῦτον ἀνήκων ὁ Ζαχαρίας, ὁ Βαπτιστής, ὁ Συμεών, ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Μαρία, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Μεσσίας ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Εἰς τὰς Μεσσινιακὰς ἰδέας τῶν Ἰουδαίων, καθ' ἃς ὁ Μεσσίας θά μείνη εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ Ἰησοῦς προσέθεσε δύο χαρακτηριστικὰ εἰς τὸ ἀντιφαραισαϊκὸν πνεῦμα, ἥτοι α) τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ γράμματος τοῦ Νόμου, καὶ β) ὅτι ὁ Μεσσίας ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ ἔργου του θά ἐθανατοῦτο.

Ἀμφότερα ταῦτα ἀντέφασκον εἰς τὰς περὶ Μεσσίαν ἰουδαϊκὰς ἀντιλήψεις, μέ ἀποτέλεσμα, ὁ μὲν ἀντιφαραισαϊσμός του νά προκαλέσῃ τὴν θανατικὴν καταδίκην Αὐτοῦ, ἡ δέ περὶ τοῦ Μεσσίου διδασκαλία του νά προκαλέσῃ τὴν ἀμφιβολία περὶ τῆς Μεσσιανικότητος Αὐτοῦ.

Μετά τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ, ἔνεκα τῶν ἐμφανίσεων Του, ἀνεζωγονήθησαν αἱ περὶ Ἰησοῦ Μεσσιανικαὶ ἐλπίδες, καὶ ἔλαβον πνευματικωτέραν ἔννοιαν, καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστήν ἵδρυσαν τὴν πρώτην τοπικὴν

Χριστιανικήν κοινότητα, τήν πρώτην Χριστιανικήν Ἐκκλησίαν, ἣτις ἦτο στενά συνδεδε-μένη μετά του Ἰουδαϊσμοῦ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀρχικά περιορίζετο μό-νον εἰς τούς Ἰουδαίους. Βραδύτερον ἐπεξετάθη καί εἰς τούς ἐθνικούς. Τό γεγονός τοῦτο ἐπροκάλεσε τόν Χριστιανικόν διε-θνισμόν, καί οὕτως ἐτέθη ἡ τελευταία βαθμὶς τῆς ἀποσπά-σεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὅσοι ἐκ τῶν ἐξ Ἰουδαίων δέν ἠνώθησαν μετά τῶν ἐξ ἐθνικῶν Χριστιανῶν, διετηρήθησαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὡς αἰρετικά ὀμάδες (Να-ζωραῖοι, Ἐβιωνῖται Ἐλκεσαῖται».

Εἰς τήν λατρείαν, ἡ προσευχή καί ἡ διδαχὴ ἦσαν ἐλεύθερα. Ἐκαστος ἐξέφραζε τὰ θρησκευτικά του συναισθήματα κατ' ἴδιον τρόπον, συνέτασεν αὐτοσχεδίους προσευχάς. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου συνεδέθη τό φαινόμενον τῆς γλωσσα-λαλίας. Περιέπιπτόν τινες εἰς ἕκστασιν καί ἐλάλουν ἄνευ συνειρμοῦ τὰς ιδέας, ἀνεμίγνυον ἀνάρθρους φωνάς κατὰ τό παράδειγμα τῆς Πεντηκοστῆς. Ἀλλά τό γενόμενον κατὰ τήν Πεντηκοστήν ἦτο διάφορον τῆς γλωσσαλαλίας ταύτης, διότι οἱ Ἀπόστολοι ὠμίλουν ξένας γλώσσας (ἐτέρας γλώσσας), καί οὐχί ἀκατανοήτους καί ἀνάρθρους φωνάς. Ἡ γλωσσαλαλία τῆς Πεντηκοστῆς, ἦτο ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων γλωσσαλαλι-ῶν, ἐδημιούργησαν παραξηγημένην ὀμάδα

Χριστιανῶν, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι κατά τήν ὥραν ταύτην τῆς προσευχῆς των, κατήρχετο το Πνεῦμα τό Ἅγιον καί ἐγλωσσολάλουν, δι' αὐτό καί ὠνομάσθησαν βραδύτερον «Πεντηκοστιανοί».

Ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ, διά τῆς ἐνώσεως τεσσάρων στοιχείων (ἐλληνικῶν, ἀνατολικῶν, ἰουδαϊκῶν καί χριστιανικῶν), προέκυψεν ὁ «Γνωστικισμός».

Οἱ γνωστικοί εἶχον ἀσκητισμόν, ἀλλά καί ἔκκλησιν ἡθῶν θεωροῦντες ὡς νόμον τήν ἀκολασίαν. Ἄρχάς β' ἑκατ/ρίδος, ὁ γνωστικός Κήρινθος, διέκρινε τόν δημιουργόν ἀπό τοῦ ὑψί-στου Θεοῦ, καί τόν ἄνθρωπον Ἰησοῦν ἀπό τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς κατά τό βάπτισμα κατήλθεν ἐπ' αὐτόν ὁ Χριστός ἐν εἶδη περιστερᾶς (Πνεῦμα Θεοῦ), καί τελικά ἐγκατέλειψεν αὐτόν. Μόνον ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς ἀπέθανε καί ἀνέστη. Ἐσταυρώθη ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος λαβών τήν μορφήν τοῦ Ἰησοῦ, καί ὁ Ἰησοῦς ἴστατο παρά τόν Σταυρόν.

Ὁ γνωστικισμός ἦτο θρησκεία μέ λατρείας καί μυστήρια, μῆγμα Χριστιανικῶν καί ἐθνικῶν μυστηρίων. Τάς δοξασίας ταύτας παρίστων ὡς θείας ἀποκαλύψεις καί ὅτι διά τῶν μυστηρίων αὐτῶν ἤρχοντο εἰς ἄμεσον θέαν τοῦ Θεοῦ, καί ἐλάμ-βανον Θεῖον Πνεῦμα κατ' ἐπίδρασιν τῶν ἐθνικῶν μυστηρίων. Ἦρνοῦντο τήν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων καί ἐπομένως τήν β' παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ.

Μετεχειρίζοντο καί γνήσια Χριστιανικά συγγράμματα ἐκ τῶν ὁποίων ἐλάμβανον μόνον τήν ἀλ-ληγορικήν ἐρμηνεία καί ἔδιδον οὕτως εἰς τὰς γνωστικάς των ἰδέας Χριστιανικήν χροιάν.

Οἱ γνωστικοί ἦσαν καί διαλυσταί (Θεός καί Σατάν ὡς κύριος τῆς ὕλης), ἐδέχθησαν μεσάζοντα, ἀλλά ἀναμίξαντες ἐθνικά, ἰουδαϊκά καί Χριστιανικά στοιχεῖα, ἐκυμαίνοντο με-ταξύ μεσαζούσης Θεογονίας καί Ἀγγελογονίας.

Ὁ Μαρκίων διέφερε τῶν Γνωστικῶν. Δέν ἐδέχθη μεσάζοντα μεταξύ ἀγαθοῦ Θεοῦ καί ὕλης, καί δέν ἀνέπτυξεν ἐκτενῆ κοσμογονίαν. Κοινά μετά τῶν Γνωστικῶν εἶχε τόν διαλυ-σμόν, ἀντιουδαϊσμόν, δοκιτησμόν καί ἀσκητισμόν. Παρεδέχετο δύο θεούς, τόν ἀγαθόν (δίκαιον) καί τόν κακό θεόν (πονηρόν). Οὗτος ἐδημιούργησε τόν κόσμον οὐχί ἐκ τοῦ μή ὄντος, ἀλλ' ἐξ ὕλης (κακῆς) καί ἐδημιούργησεν αὐτόν ἀτελῆ καί ἐλεινόν, τούς δέ ἀνθρώπους ταλαιπώρους καί ἁμαρτωλούς. Οὗτος εἶναι ὁ Θεός τῶν Ἰουδαίων. Ὁ ἀγαθός Θεός εἶναι δημι-ουργός τοῦ ἀοράτου κόσμου, καί ἔργον του εἶναι νά σώσῃ τούς ἀνθρώπους ἀπό τοῦ δημιουργοῦ τοῦ κόσμου καί τοῦ νόμου του, ἄγνωστος καί ξένος πρὸς τόν κόσμον, ἐνεφανίσθη διά πρώτην φοράν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅστις ἦτο Υἱός τοῦ Θεοῦ καί ἀκριβῆς εἰκὼν τοῦ Πατρός, χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου.

Ὁ Χριστός, κατὰ τόν Μαρκίωνα,

ἐνεφανίσθη μέ φαινομενικό σῶμα καί φαινομενικῶς ἐσταυρώθη. Ἐπέδιδεν εἰς αὐτόν πραγματικήν σωτηριώδη ἐνέργειαν. Ἐπέριπτε τά βιβλία τῆς Π. Διαθήκης καί μερικά τῆς Νέας. Ἐδέχετο τό Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ καί δέκα (10) ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅστις ἦτο ὁ ἄριστος ὁποῖος ἐνόησε τόν Χριστόν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐπανέπεσον εἰς τόν Ἰουδαϊσμόν. Ἰδρυσεν ἰδιαιτέραν Ἐκκλησίαν. Ἡ διάκρισις κλήρου καί λαοῦ ἦτο ἀσαφής καί τήν Θ. Εὐχαριστίαν ἐτέλει μέ ἄρτον καί ὕδωρ, μεταβάλλων τούς λόγους τοῦ Χριστοῦ «τοῦτο ἐστί τό Σῶμα μου», εἰς «τοῦτο ἐστί τό σχῆμα τοῦ σώματός μου» καί ἀπήτει ἀσκητικόν βίον.

Αἱ κοινότητες τῶν Μαρκιωνιτῶν διετηρήθησαν μέχρι τῆς δ΄ ἑκατ/ρίδος, ὅτε ὁ Μ. Κων/ντῖνος ἀπηγόρευσε τόν Μαρκιωνισμόν. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ διετηρήθησαν μέχρι τῆς ζ΄ ἑκατ/ρίδος, ὅτε τῇ μεσολαβῆσει συμπληρωματικῶν παραγόντων, παρή-γαγον τόν «Παυλικιανισμόν», ἐνῶ ἐν τῇ Δύσει συνεχωνεύθη-σαν μετά τῶν Μανιχαίων.

Ἡ διδασκαλία τῶν Γνωστικῶν καί Μαρκίωνος, εἶχε θεολογικήν σημασίαν, διότι ἐπραγματεύοντο περί Θεοῦ, δημιουργίας, πτώσεως, σωτηρίας καί ἔσχατου, ἕνα σύστημα δογματικῆς διάφορον πρός τήν Χριστιανικήν διδασκαλίαν. Ἰδίως διέφερον εἰς τά κύρια σημεῖα α) οἱ Γνωστικοί διέκρινον ἀπό τοῦ Θεοῦ τόν δημιουργόν καί ἀπέριπτον τήν Π. Διαθήκη κατά συνέπεια καί τάς

Μεσσιανικός προφητείας επί των οποίων ἡ Χριστιανική θρησκεία ἐστήριξε τό κύρος της καί ἐταύτιζεν ἀμφοτέρω, καί δημιουργόν καί Π. Διαθήκη τήν ὁποίαν ἐθεώρει βιβλίον ἀποκαλύψεως. β) Οἱ Γνωστικοί ἐδέχοντο φαινομενικήν ἑναθρώπισιν καί φαινομενική Σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος, ἐν ἀντιθέσει πρός τήν Χριστιανική θρησκείαν ἡ ὁποία ἐδέχετο ἀμφοτέρω ὡς πραγματικά καί τήν διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πραγματικήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Πρός καταπολέμησιν τῶν λεχθέντων, ἡ Ἐκκλησία μετεχειρίσθη τά ἐπόμενα τρία μέσα. α) Τόν ἐπισκοπικόν βαθμόν β) τό Σύμβολο τῆς πίστεως καί γ) τόν κανόνα τῆς Κ. Διαθήκης, ἅτινα ἔγιναν τά τρία διακριτικά γνωρίσματα τῶν ἀληθῶν Χριστιανῶν. Ὁ κατά τῶν Γνωστικῶν καί Μαρκίωνος ἀγών, εἶχε καί ἀντίθετον ἀντίδρασιν. Ἡ ἰδέα ὅτι «ἐγγύς ὁ Κύριος» καί αἱ ἐπελθοῦσαι ἐνθουσιαστικά τάσεις, ἤρχισαν νά ὑποχωροῦν, καί ἡ Ἐκκλησία πρός ἐξαφάνισιν αὐτῶν, ἔλαβε μέτρα περί τῶν βαρέων ἀμαρτημάτων περιορίσασα αὐτά εἰς τρία. α) Τήν ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔκπτωσιν, β) τήν ἀκολα-σίαν καί γ) τόν φόνον. Οἱ περιπίπτοντες εἰς ἕνα ἐκ τούτων δέν ἀπεκλείοντο ὀλοτελῶς, ἀλλά εἰς ἰσόβιον μετάνοιαν. Ἐνα-ντίων τῶν μέτρων τούτων ἐπαρουσιάσθησαν ἀντιδράσεις.

Ἰδρυτής τοῦ «Μανιχαϊσμοῦ» ἦτο ὁ Πέρσης Μάνης. Οὗτος θεωρῶν τάς προηγουμένης θρησκείας ὡς ἔλλειπῆ, ἠσθάνθη πρῶτον, ὅτι

οἱ ἰδρυταὶ αὐτῶν δέν ἄφησαν συγγραφάς (Ἰησοῦς, Ζωροάστρης, Βούδας) ὥστε νά γνωρίζουμε γνησίαν τήν διδασκαλία αὐτῶν, καί δεύτερον ὁ Χριστιανισμός δέν εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς τήν Ἰσλαμ Ἀνατολή καί ὁ Βουδισμός εἰς τήν Δύσιν, ἐσκεύφθη ν' ἀναπληρώσῃ τάς ἐλλείψεις ταύτας καί ἐνώσῃ θρησκευτικῶς Ἀνατολήν καί Δύσιν.

Ἐκήρυξε τήν διδασκαλίαν του διά συγγραφῶν καί τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Τό 276 προσέκρουσεν εἰς τήν ἀντίδρασιν των Ἱερέων τῆς περσικῆς θρησκείας, κατηγορήθη καί κατεδικάσθη εἰς τόν διά σταυροῦ θάνατον ὡς μάγος.

Ὁ Μάνης ἐθεώρει τάς ἄλλας θρησκείας ὡς προπαρασκευ-αστικά στάδια καί προδρόμους αὐτοῦ, τόν Βούδα, Ζωροάστρην καί Ἰησοῦν, ἑαυτόν δέ, ὡς τόν ὑπό τοῦ Ἰησοῦ προαγγελθέντα «παράκλητον». Τήν διδασκαλίαν του διεμόρφου ἀναλόγως τῶν λαῶν εἰς τούς ὁποίους ἐδίδασκεν.

Κατά τήν γ' ἑκατ/ρίδα, προῦκλήθη τό ζήτημα, πόθεν τό κακόν ἐπί τῆς γῆς. Ἡ Ἐκκλησία ἀνήγε τήν ἀρχήν εἰς τήν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου (πτῶσις τῶν πρωτοπλάστων), οἱ Γνωστικοί, ὅτι ὁ κόσμος ἦτο δημιούργημα κατωτέρου θεοῦ, προελθόντος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ. Ὁ Μάνης, συμφώνως πρός τόν αὐστηρόν περσικόν διαλυσμόν, ἐδέχθη ἀνε-ξάρτητον καί αὐτοτελεῖ κακόν θεόν. Τό ἀπόλυτον ἀγαθόν καί τό ἀπόλυτον κακόν εὐρίσκονται ἀπέναντι

ἀλλήλων (φῶς καί σκότος), δι' αὐτό ἀπέρριπτε τήν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Δέν παρεδέχετο Ἐκκλησίαν, ἱεροτελεστίας, εἰκόνας, ἀγίους, λείψανα. Μόνη λατρεία ἡ ἰδιωτική προσευχή. Ἐορταί ἦσαν αἱ ἡμέραι τῆς συναθροίσεως τοῦ βήματος. Ἡ ἐορτή τοῦ Πάσχα δέν ἦτο ὑποχρεωτική. Διηροῦντο εἰς δύο κατηγορίας, κατηγορούμενους καί τελείους ἢ ἐκλεκτούς, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἰδιαιτέρας συναθροίσεις μέ μυστικόν περιεχόμενον.

Ὁ μανιχαϊσμός διεδόθη πρὸς Ἀνατολάς μέχρι τῆς Κίνας καί πρὸς Δυσμὰς μέχρι τῆς Ἰσπανίας καί Ν. Γαλλίας. ὁ Διοκ-λητιανός κατὰ τήν δ' ἑκατ/ρίδα, πρῶτος κατεδίκασε τόν μανι-χαϊσμόν. Τελικά τήν στ' ἑκατ/ρίδα, ἐπί διωγμῶν Ἰουστίνου - Ἰουστιανοῦ (523) ἐπέφερον τό ἐπιδιωκόμενον ἀποτελέσμα.

Κατά τῶν βαρέων ἀμαρτημάτων ἀντίδρασιν ἐπεχείρσεν ὁ «Μοντανισμός». Ἰδρυτής τοῦ Μοντανισμοῦ, ἦτο ὁ Μοντανός περί τό 170 μ.χ παρουσιασθεῖς ὡς ἐκκλησιαστικός ἀναμορφωτής. Ἡ κίνησις αὐτοῦ ἀρχικῶς ὠνομάσθη «αἵρεσις τῶν Φρύγων ἢ καταφρύγων». Δέν ἦτο ὅμως αἵρεσις, ἀλλά σχίσμα διότι δέν ἔθιγε τήν δογματική διδασκαλίαν. Ὁ Μοντανός ἤθελε νά διατηρήσῃ τάς ἐνθουσιαστικὰς τάσεις καί ἐκδηλώ-σεις αὐτῶν, κατὰ συνέπειαν καί τήν αὐστηρότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, δι' αὐτό ὠνομάσθησαν «Παλαιοχριστιανοί». Ὁ Μοντανός εἶχεν ἐκστάσεις, ὀράσεις καί

προφητείας. Πα-ρουσίαζεν ἑαυτὸν ὡς ὄργανον τοῦ Θεοῦ τοῦ «Παρακλήτου» καὶ ὅτι διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὠμίλει ὁ Θεός εἰς πρῶτο πρόσωπον. Διετῆρει τὴν ἀντίληψιν, ὅτι τὰ βαρέα ἁμαρτήματα εἶναι περισσότερα τῶν τριῶν καὶ κατηγορεῖ τὴν Ἐκκλησίαν ἢ ὁποῖα συνεχώρει αὐτά.

Οἱ Μοντανισταὶ εἶχον γενικὴν Ἱερωσύνην, ἦσαν ἅπαντες Ἱερεῖς. Βραδύτερον ἀπέκτησαν εἰδικὴν Ἱερωσύνην ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας, περιελάμβον ὅμως ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Εἰς τὴν λατρείαν εἶχον τὴν προφητείαν, ἣτις βραδύτερον ἔλαβε τυπικὴν καὶ τελετουργικὴν μορφήν. Τό βάπτισμα ἐγένετο εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Μον-τανοῦ καὶ τῆς Πρίσκιλλας. Μερὶς δέ αὐτῶν ἐτέλουν τὴν Θ. Εὐχαριστίαν μέ ἄρτον καὶ τυρόν, δι' αὐτό καὶ ὠνομάσθησαν «ἄρτοτυρῖται». Ἐν τῇ εὐρέσει τοῦ Πάσχα τὴν 14ην τοῦ ἑβραϊκοῦ μηνός Νισάν, ὤρισαν μονίμως τὴν 6ην Ἀπριλίου, καὶ ἐώρταζον τὴν ἐπομένη Κυριακὴν τό Πάσχα, ἀλλ' ὡς κυρίαν ἑορτὴν εἶχον τὴν Πεντηκοστήν.

Ἡύξησαν τὸν ἀσκητισμὸν καὶ ἐζήτουν τό μαρτύριον. Αἱ προφητεῖαι τῶν μοντανιστῶν ἐκ τῶν πρωτέρων παρασκευασθεῖσαι, ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέραν Ἁγίαν Γραφήν ἄνωτέραν τῶν Εὐαγγελίων. Περί τό 170 μ.χ ἐν Ἀσίᾳ, συνῆλθον Σύνοδοι αἱ ὁποῖαι κατεδίκασαν καὶ ἀφώρισαν τὸν μοντανισμὸν. Ὁ μοντανισμὸς διεδόθη παντοῦ καὶ εἰς τὴν

Δύσει (Ρώμη, Γαλλία, Β. 'Αφρική). 'Εν τῇ Δύσει εὔρεν ἀπήχησιν χάριν τῶν συγ-γραμμάτων τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὅστις τό 207, ἔγινε μοντανιστής. Διετηρήθησαν ἐν τῇ Δύσει μέχρι τῆς στ' ἑκατ/ρίδος καί ἐν τῇ 'Ανατολῇ μέχρι τῆς θ' ἑκατ/ρίδος.

'Η ἀντιμετώπισις τῶν βαρέων ἀμαρτημάτων ἐγένετο θέμα διαφωνιῶν καί ἐρίδων, μεταξύ 'Ιππολύτου καί Καλλίστου, ὅστις ἐζήτηει νά ἐπιβάλῃ τήν ἄφεσιν τῶν βαρέων ἀμαρτημά-των εἰς ὀλόκληρον τήν Δύσει, μέ ἀποτέλεσμα νά προκύψῃ τό 220 σχίσμα καλούμενον «σχίσμα 'Ιππολύτου». 'Εκ τοῦ γεγονότος τούτου ἀναζωογονήθησαν αἱ μοντανιστισταί ιδέαι, καί διά τοῦ Νοβατιανοῦ ἐγένοντο αὐστηροτέρων ἀρχῶν. Σύνοδος ἐνέκρινε τήν συγκατάβασιν τῆς 'Εκκλησίας νά δέχεται εἰς τούς κόλπους της τούς ἰσοβίως μετανοῦντας εἰς τήν ἐπιθανάτιον κλίνην καί ἀνεθεμάτισε τούς ἀντιθέτους.

Οἱ Νοβατιανοί ὠνόμαζον ἑαυτούς «καθαρούς» καί ἀνεβάπτιζον τούς ἐπανερχομένους. Τελικά περί τοῦ τρόπου ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς τήν 'Εκκλησίαν ἡσχολήθη ἡ Α' Οἰκ/νική Σύνοδος.

Οἱ Νοβατιανοί διετηρήθησαν μέχρι της γ' ἑκατ/ρίδος, ἐν δέ τῇ Μ. 'Ασίᾳ ἠνώθησαν μέ τά λείψανα τῶν Μοντανιστῶν.

'Η διαφορά μεταξύ 'Εκκλησίας καί ὁμολογητῶν, οἱ ὁποῖοι δι' ἐπιστολῶν συνεχώρουν τά βαρέα ἀμαρτήματα, ἐπροκάλεσαν ἀντιδράσεις, καί οὕτως

ἐσχηματίσθησαν σχισματικά ὁμάδες, αἱ ὁποῖαι μέ πραγματικόν ἀρχηγόν τόν ἐν Καρχιδόνι πρεσβύτερον Ναβᾶτον, διάφορον τοῦ Ρώμης Νοβατιανοῦ, φανερός δέ ἀρχηγός, ὁ λαϊκός Φιλικίσσιμος, ὁ ὁποῖος ἐχειροτονήθη ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου Κυπριανοῦ, εἰς Διάκονον. Τό σχίσμα του ὠνομάσθη «σχίσμα τοῦ Φιλικισσίμου». Ὁ Κυπριανός ἐπανελθὼν συνεκάλεσε Σύνοδον ἢ ὁποῖα ἔλαβεν ἀποφάσεις περί τῶν ἐκπεσόντων Χριστιανῶν καί ἀφώρισε τοὺς σχισματικούς.

Ἅτερον ζήτημα ἐτέθη τό πῶς πρέπει νά γίνεται δεκτός ὁ δεχθεὶς βάπτισμα αἰρετικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ γνώμαι διηρέθησαν διὰ τό βάπτισμα τῶν Μοντανιστῶν. Ἡ Ρώμη ἐδέχθη τό βάπτισμα ὡς ἔγκυρον. Ἡ Σύνοδος τῆς Καρχιδόνος τό 220 τό ἀπέρριψεν ὡς ἄκυρον, ὁμοῦ μετά τῶν γνωστικῶν καί μαρκιωνιτῶν. Τελικά τοῦ ζητήματος ἐπελήφθη ἡ Β΄ Οἰκ/νική Σύνοδος τό 381, ὀρίσασα τίνων αἰρετικῶν τό βάπτισμα εἶναι ἔγκυρον.

Ὁ Ἀλεξανδρεῖας Πέτρος, ἐφάνει διαλλακτικώτερος πρὸς τοὺς ἐκπεσόντας Χριστιανούς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόν Λυκοπόλεως τῆς Αἰγύπτου, Μελέτιον ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζεν αὐστηράς ἀρχάς. Τοὺς ἐδέχετο εἰς πρόσκαιρον μετάνοιαν καί ἀπῆτει πραγματικὴν μεταμέλειαν καί ἔργα ἐξ αὐτῆς. Ὁ Μελέτιος προσέδιδε μοντανιστικὴν χροιάν εἰς τὰς ιδέας του, διότι ἐζήτηει τό μαρτύριον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόν Πέτρον ὅστις ἀπέφευγε, καί διὰ τῆς φυγῆς του ὁ Μελέτιος

τόν κατηγορεί ὡς ἐκπεσόντα.

Ὁ Πέτρος καθήρεσε τόν Μελέτιον καί οὕτω προέκυψε τό λεγόμενο «Μελετιανόν σχίσμα». Ὁ Μελέτιος συλληφθεῖς ὑπό τῶν Ρωμαίων ὠδηγήθη εἰς Παλαιστύνην, ἔνθα τό σχίσμα του εὗρε μεγάλη διάδοσιν. Τό 311 ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου τό σχίσμα του ἐπεξετάθη εἰς ὅλην τήν χώραν. Ἐχειροτόνησε ἐπισκόπους καί ὠνόμαζε τήν Ἐκκλησία των «Ἐκκλησία μαρτύρων». Μετά τόν θάνατόν του οἱ ὀπαδοί του ἦλθον εἰς σχέσεις μέ τούς Ἀρειανούς.

Συνεχιζομένων τῶν ἐρίδων, ἐν Καρχιδόνι ἐνεφανίσθη ἕτερον ζήτημα. Ὁ Καρχιδόνιος Μενσούριος ἀρχάς δ' ἑκατ/ρίδος καί ὁ ἀρχηδιάκονος Καικιλιανός, ἐδέχοντο ὅτι ἀντί νά ἀρνηταί τις εἰς τά ὄργανα τῆς ἐξουσίας τήν παράδοσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων καί κινδυνεύει νά ὑποστῇ μαρτύριον, δύναται νά ἀντικαθιστᾷ αὐτά δι' ἄλλων καί κυρίως αἰρετικῶν, καί κατε-δίκαζον τήν ἐπιζήτησιν τοῦ μαρτυρίου.

Αἱ ιδέαι αὐταί προσέκρουον εἰς τήν αὐστηράν μερίδα, ἣτις ἐθεώρει τήν παράδοσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων καί σκευῶν, ὡς ἔκπτωσιν ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ δέ ἐπιζητοῦντες καί ἐπιτυγχάνοντες τοῦ μαρτυρίου, ἦσαν ἄξιοι μεγαλυτέρας τιμῆς, σύμφωνα μέ τάς ιδέας τοῦ Μοντανισμοῦ. Ἐκ τῆς μερίδος ταύτης βραδύτερον προῆλθον «οἱ περιπλανώμενοι», οἵτινες παρεκάλουν τούς διαβάτας νά τούς φονεύσουν καί ἐν ἀνάγκη

ἐφόνεον ἑαυτοῦς. Ἐκ τῶν ἐρίδων τούτων ἐπῆλθε σχίσμα.

Ἡ αὐστηροτέρα μερίς ὠνόμαζεν ἑαυτήν, ὡς καί οἱ μελετιανοί, «ἐκκλησία μαρτύρων». Πρωτεύων πρόσωπον ἦτο ὁ Δονᾶτος ἐπίσκοπος Μαύρων Καλυβῶν. Ἐπίσκοπος τῆς ἐτέρας μερίδος, ἦτο ἕτερος Δονᾶτος ὁ Μέγας, διὰ τοῦ ὁποίου τό σχί-σμα ἐπεξετάθη εἰς ὀλόκληρον τήν Β. Ἀφρική, καί ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν δύο Δονάτων, ἔλαβε τό ὄνομα «Σχίσμα Δονατιστῶν». Διὰ τό σχίσμα τοῦτο συνῆλθον δύο Σύνοδοι ἐν Λατερανῶ 313 καί Ἀρελάτῃ τῆς Ν. Γαλλίας τό 414, κηρυχθεῖσαι ἀμφοτέραι κατά τῶν Δονατιστῶν. Τά δύο σχίσματα με-λετιανῶν καί Δονατιστῶν, ἦσαν αἱ τελευταῖαι δραστηριότη-τες τῆς μεγάλης μοντανιστικῆς κινήσεως.

Ἐν τῇ προσπαθείᾳ καταπολεμήσεως τῶν γνωστικῶν καί μαρκιανῶν, ἤρχισαν νά σχηματίζονται «θεολογικάί τάσεις καί θεολογικάί σχολαί», δηλαδή διαπραγματεύσεις θεολογικῶν ζητημάτων ὑπό τῶν Χριστιανῶν θεολόγων, μεταξύ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν πολλοί. Οὗτοι διεκρίνοντο οὐσιωδῶς τῶν γνωστικῶν, διότι ἔμενον πιστοί εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Χριστιανι-σμοῦ, ἦτοι τήν γραπτὴν καί ἄγραφον ἀποστολικὴν παράδο-σιν. Ἐχρησιμοποιοῦν ὅμως καί τήν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καί ἐν πολλοῖς ὑπέστησαν ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐν τῇ καταπολεμήσει τῶν γνωστικῶν καί γενικῶς τῶν ἐνθουσιαστικῶν τάσεων, ὅπως ὁ Ὠριγένης. Οὗτος γεννηθεῖς

καί ἐκπαιδευθεῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔζη βίον ἀσκητικόν φθάσας μέχρις αὐτοακρωτηριασμοῦ τῆς ἀνδρότητός του. Παρ' ἐνορίαν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος. Ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας Δημητρίου ἐν δυσὶ Συνόδοις κατεδικάσθη καὶ καθηρέθη. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Καισαρείᾳ, ἵδρυσεν θεολογικὴ Σχολὴν ἐν ἧ ἔτηρεῖτο τὸ πρόγραμμα τῆς Στωϊκῆς καὶ Πλατωνικῆς Σχολῆς, ἣν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς ἐπιστημονικὴν θεολογίαν, χρησιμοποιοῦν κυρίως τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, ἠθέλησεν νὰ ἐδραιώσῃ τὰ καθωρισμένα καὶ καθώριση τὰ ἀκαθώριστα σημεῖα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐν τῇ καταπολεμῆσει τοῦ γνωστικισμοῦ καὶ ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς αὐτόν, ὁ Ὀριγένης, ἔφθασεν εἰς ἀντιθέτους κακοδοξίας, χωρὶς ν' ἀποφύγῃ καὶ τὴν οὐσιώδη ἐπίδρασιν αὐτοῦ, ἃν καὶ βραδύτερον ἀπεμακρύνθη τῶν γνωστικῶν, ἔκαμεν ὅμως σαφῆ διάκρισιν τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ θεωριῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας.

Ὁ Ὀριγένης ἐδίδασκεν ὅτι α) ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου εἶναι ἄχρονος, προαιώνιος. Τὴν ἐν χρόνῳ δημιουργίαν τοῦ κόσμου ἐθεώρει ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἀναλοίωτον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ἦτο πάνυ δημιουργός. β) Αἱ ψυχαὶ προϋπήρχον. γ) Ἡ πτῶσις (βαθμιαία πτῶσις) τῶν ψυχῶν ὑπῆρξεν ἐν τῇ προϋπάρξει ταύτης. δ) Ἡ ἐνσάρκωσις τῶν ψυχῶν εἶναι τιμωρία διὰ τὴν πτῶσιν αὐτῶν, ἐγκάθειρξις ἐν τοῖς γῆϊνοις σώμασι. Ἡ ὕλη εἶναι κακόν (θεωρία

γνωστικῶν) ε) Τά ἄλλα πνεύματα ἀπέκτησαν σώματα ἀνάλογα τῆς διαγωγῆς αὐτῶν (οἱ Ἄγγελοι σώματα φωτεινά, οἱ δαίμονες ἀερῶδη σκοτεινά). στ) Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦτο ἡνωμένος μετά πνεύματος ἔχοντος σῶμα ὅλως καθαρὸν καὶ φυσικόν, ὅπερ μετεβλήθη εἰς ἄνθρωπον, ἄρα δέν ἐνηνθρώπησεν ὁ Λόγος, ἀλλά τό μετ' αὐτοῦ ἡνωμένο πνεῦμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς γνωστικούς, οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο τὴν φαινομενικὴν ἐνανθρώπησιν. Οὗτος ἡρνήθη παντελῶς ταύτην. Αἴτιον ὄλων, ὅτι ἡ ὕλη εἶναι κακόν, καὶ ὡς τοιοῦτον δέν ἠδύνατο ὁ Θεός νά ἐνωθῆ μετ' αὐτῆς. ζ) Τά σώματα δέν θά ἀναστηθῶσι (θεωρία γνωστικῶν), αἰτία πάλιν ὅτι ἡ ὕλη εἶναι κακόν. Τά πνεύματα θά ἐπανέλθουν πάλιν εἰς τὴν προηγουμένην ἄυλον κατάστασιν. η) Τά ἀνάξια διὰ τὴν ἐπάνοδον πνεύματα θά ὑποστῶσι μετεμψύχωσιν ἀναλόγου πρὸς τὴν ἠθικὴν αὐτῶν κατάστασιν (ἐλληνικαὶ καὶ ἀνατολικάι ιδέαι). θ) Ὁ ἕνας κόσμος θά διαδέχεται τόν ἄλλον διάφορος ὅμως ἀνάλογος πρὸς τὴν ἠθικὴν κατά-στασιν τῶν μετεμψυχώσεων. ι) Ὅλα τὰ πνεύματα θά ἐπανέλθουν εἰς τὴν πρωτέραν ἄυλον κατάστασιν ἀκόμα καὶ οἱ δαίμονες (ἀποκατάστασις τῶν πάντων), ἡ αἰωνία κόλασις ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ φιλοσοφικὴ μέθοδος τοῦ Ὀριγένους εὔρε μεγάλην ἀπήχησιν, κυρίως εἰς τὴν Παλαιστύνην, Συρίαν, Κιλικίαν, Καπαδοκίαν. Οἱ

ὁποδοί του ὠνομασθησαν «'Ωριγενισταί», οἱ ὁποῖοι βραδύτερον διηρέθησαν εἰς δύο μερίδας ἀπό τῆς γ' ἑκατ/ρίδος, καλούμενοι «ἰσόχριστοι» καί πρωτοκτίσται». Οἱ πρῶτοι ἐδέχοντο ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ τήν ἰσότητα τῶν ἀν-θρωπίνων ψυχῶν, πρὸς τήν ἀνθρωπίνην ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ, οἱ δεῦτεροι ἐδέχοντο τήν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀνωτέρα τῶν ἄλλων πνευμάτων ὡς οὔσης τοῦ πρώτου δημιουργήματος. Περί τοῦ θέματος τούτου ἠσχολήθη ἡ ε' Οἰκ/νική Σύνοδος 553, ἣτις κατεδίκασε δοξασίας τοῦ 'Ωριγένους καί τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ. Οὕτως ἔληξαν αἱ ὠριγενιστικαὶ ἔριδες.

'Ἐκ τῶν ἠθικῶν τάσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπὸ τοῦ Μ. Κων/ντίνου καί ἐντεῦθεν, προέκυψεν ὁ Χριστιανικὸς μοναχισμὸς, ἀρχικῶς ἐντὸς τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων καί διεκρίνετο διὰ τὰς αὐστηράς ἐγκρατείας (ἀκτημοσύνη, ἀγαμία, νηστεία καί περισσότερο προσευχήν) οἱ καλούμενοι «'Ἐγκρατεῖς», πρὸς διάκρισιν τῶν «'Ἐγκρατιτῶν», ὁ ὁποῖο περιέπιπτον εἰς διαλυστικὰς ἰδέας. 'Ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἀληθινούς Χριστιανούς ἢ ἴσους πρὸς τοὺς 'Αγγέλους καί ἐτιμῶντο ἰδιαίτερως. Περίοδον διδάσκοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐξωμολόγουν, ἐνουθέτουν, ἐθεράπευον τοὺς ἀσθενεῖς. 'Ἐκ τούτων προῆλθον «οἱ κατὰ Χριστὸν σαλοί». Οἱ ἐγκρατεῖς ἔζων μόνοι ἢ καί ὁμοῦ ἐν ἰδιαίτεροις οἰκίαις. 'Ἐθεωρεῖτο μεγαλυτέρα ἢ ἄσ-κησις, ἢ συνοίκησις μετὰ γυναικῶν παρθένων, ἵνα ἀσκῶνται εἰς τήν

ἐγκράτειαν. Αἱ γυναῖκες αὗται ἐκλήθησαν «Συνείσακτοι».

Μέσα τῆς γ' ἑκατ/ρίδος, οἱ μοναχοὶ ἐξῆλθον τῶν πόλεων καὶ ἔζων εἰς ἀκατοίκητα μέρη «ἀναχωρηταί, ἐρημίται» πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀγῶνος, (Μ. Ἀντώνιος, Μακάριος, Ἀμοῦν, Παχώμιος κλπ). Οὐδεμία μοναχικὴ ἱεροτε-λεστία καὶ μοναχικὴ εὐχή (ὑπόσχεσις) ὑπῆρχεν, ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν μοναχικὸν βίον ὡσὰκις ἤθελον, δέν εἶχον σχέσιν μέ τὸν κλῆρον, ὡς λαϊκοὶ ὄντες. Μέσα τῆς δ' ἑκατ/ρίδος, ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Μ. Παχωμίου τὸ κοινοβιακὸν σύστημα.

Οἱ σπουδαιότεροι τούτων, κατάλοιπα τῶν ἐγκρατῶν, ὑπέβαλον ἑαυτοὺς εἰς μεγάλας στερήσεις. Οὗτοι ἐνισχήθησαν, θεωρούμενοι ὅτι εἶχον Θεῖον Πνεῦμα καὶ Θεῖαν γνῶσιν, δι' αὐτὸ ἦλθον εἰς σύγκρουσιν μέ τὸν κλῆρον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ περὶ τὸν ἐκ Σεβαστείας ἐπίσκοπον ταύτης Εὐστάθιον 356, οἱ λεγόμενοι «Εὐσταθιανοί» οἱ ὁποῖοι ἐφρόνουν, ὅτι ὁ γάμος καὶ ἡ κρεατοφαγία καθιστᾶ ἀδύνατον τὴν σωτηρίαν. Ἀπῆτουν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας, ἀπέκρουον τὸν ἔγγαμον κλῆρον καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν τελούμενα μυστήρια. Συνήρχοντο εἰς ἰδιαιτέρας θρησκευτικὰς συναθροίσεις καὶ ἐτέλουν τὰ μυστήρια. Ἀπέρριπτον τὰς πρὸς τιμὴν τῶν μαρτύρων, ἐκκλησιαστικὰς συναθροίσεις, καὶ ἐφρόνουν ὅτι πραγματικοὶ Ἅγιοι εἶναι, ὅχι οἱ δι' ὀλίγων στιγμῶν ὑποστάντες μαρτύριον.

ἀλλά οἱ ἀσκηταὶ ἰσοβίως μαρτυροῦντες. Ἐνήστευον τὰς Κυριακὰς ἀντί τῶν καθωρισμένων ἡμερῶν νηστείας. Ἐναντίον τῶν Εὐσταθιανῶν, Σύνοδος ἐν Γάγγρα 343 ἀφώρισε καὶ ἀναθεμάτισεν αὐτούς.

Ἄλλαι μοναχικαὶ ἀντιεκκλησιαστικαὶ τάσεις, ἦσαν αἱ τῶν «Μασσαλιανῶν» ἢ «Εὐχιτῶν», Χαλδαϊκὴ λέξις ἐκ Μεσοποταμίας, ἐμφανισθέντες τὸ 350, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς «Ἵψισταρίους Εὐχίτας», οἱ ὅποιοι ἦσαν μῆγμα ἔθνισμοῦ καὶ ἰουδαϊσμοῦ. Οἱ Μασσαλιανοὶ εἶχον ἀσκητισμὸν (ἀκτημσύνην, ἀγαμίαν, νηστείαν) διέτριβον ὁμοῦ μετὰ γυναικῶν, χωρὶς νὰ χωρισθῶσι τῆς Ἐκκλησίας. Περιεφρόνουν ἢ ἀπέρριπτον ἱεροτελεστίας καὶ τὰ μυστήρια, ἐν γένει τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν. Εἶχον διαρκεῖς προσευχὰς (ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι) καὶ ἐνθουσιαστικούς χορούς, δι' ὃ καὶ «Χορευταί» ὠνομάσθησαν. Διὰ τῶν προσευχῶν καὶ χορῶν, ἐπεκράτει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξεδιώκετο ὁ ἐκ γεννητῆς ἐκάστου ἐνυπάρχων δαίμων. Τὰς μετὰ τὸ βάπτισμα τάσεις πρὸς τὸ κακόν, ἐθεώρουν ἐνεργείας τῶν πονηρῶν πνευμάτων, λόγῳ τῆς ἀτελείας τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον ἀφήρει μὲν τὰς προηγουμένας ἀμαρτίας, ἀλλ' ὄχι τὴν ρίζαν τῆς ἀμαρτίας. Δέν εἶχον μυστήρια, ἐλάμβανον ὁμῶς ἐκ τῶν Χριστιανῶν, ὅπως τὸ βάπτισμα. Ἐφαντάζοντο ὅτι ἔβλεπον καὶ ἠνοῦντο μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἀπέκτων τὴν ἰκανότητα τοῦ

προφητεύειν. Ὁ ἔνωθείς μετὰ τοῦ Θεοῦ δέν εἶχεν ἀνάγκην νηστείας καί τῆς ἀγαμίας. Ἀπέρριπτον τήν ἐργασίαν, συμφώνως πρὸς τό γραφικόν «μὴ ἐργάζεσθε τήν βρῶσιν τήν ἀπολυμένην» καί «Μαρία τήν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο». Ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τό ζῆν ἐπαιτοῦντες. Κατὰ τῶν Μασσαλιανῶν ἐπελήφθη ἡ γ' Οἰκ. Σύνοδος 431, ἡ ὁποία ἀφώρισε καί ἀνεθεμάτισεν αὐτούς.

Ἀντιεκκλησιαστικὰς τάσεις εἶχον καί ἄλλοι μοναχοί, ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἐπέφερε προσέγγισιν ἐν γένει μοναχικοῦ βίου καί κλήρου. Οἱ μοναχοί ἔλαβον ἱερατικούς βαθμούς, καί ὁ κλῆρος προσέλαβε μοναχικόν χαρακτήρα. Πρῶτος ὁ Μ. Βασίλειος, ὥρισεν οἱ προσερχόμενοι εἰς τόν μοναχικόν βίον, νά δίδωσι ρητὴν ὁμολογίαν ἀγαμίας, θά ἐτελεῖτο σχετικὴ ἱεροτελεστία διὰ τῆς ὁποίας οἱ προσερχόμενοι θά ἀφιεροῦντο εἰς τόν Θεόν. Οὕτως ἔλαβον θέσιν μεταξύ λαϊκοῦ καί κλήρου, κλίνοντες περισσότερον πρὸς τόν κλῆρον.

Ὁ δογματικὸς χριστολογικὸς καθορισμὸς τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν νέων συνθηκῶν ἀπὸ τοῦ Μ. Κων/ντίνου. Προϋπήρχον σκέψεις καί συζητήσεις περὶ δογματικῶν ζητημάτων, ὡς πρὸς τήν σχέσιν τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τόν Θεόν. Τότε ἐπαρουσιάσθη εἰς τήν Ἀνατολή μία ὁμάς ἡ ὁποία ἐδέχετο τόν Θεόν ὡς μονάδα (μοναρχίαν) καί ὡς ἓν πρόσωπον. Οὗτοι ὀνομάσθησαν «Μοναρχιανοί», περὶ τὰ

τέλη β' ἑκατ/ρίδος. Διηροῦντο εἰς δύο ὀμαδας τοὺς «Πατροπασχίτας» καὶ τοὺς «Υἱοθετιστάς» καὶ ἡ θεωρία των ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Πρῶτος πατροπασχίτης ἀναφέρεται περί τό 180 ὁ ἐκ Σμύρνης Νοητός, ὁ ὀποῖος ἔλεγεν ὅτι «ὁ Πατήρ ἐγεννήθη καὶ ἀ-πέθανε». Ἀποφεύγων νά εἶπῃ ὅτι ὁ Πατήρ ἔπαθε (ἐσταυρώθη), ἔλεγεν ὅτι ὁ Θεός σαρκωθείς ἔγινε Υἱός (Θεός Πατήρ + σάρκα=Υἱός), κατὰ συνέπειαν ἔπαθεν ὁ Υἱός. Ἐδέχετο τήν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐτόνιζεν αὐτήν.

Περί τό ἔτος 190 ὑπό τοῦ Πραξέα, εἰσήχθη ἡ «πατροπασχιτική» θεωρία εἰς τήν Ρώμην. Τό 220 ἐν Ρώμῃ ὁ ἐκ Λιβύης Σαβέλλιος, προσεχώρησεν εἰς τόν πατροπασχισμόν καὶ διόρθωσεν αὐτόν εἰς σύστημα. Συμπεριέλαβε καὶ τό Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἐδίδαξεν ὅτι ὁ Θεός, χάριν τῆς σωτηρίας, παρουσιάσθη διαδοχικῶς κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους ἐνεργείας, δηλαδή τό αὐτό πρόσωπον παρουσιάσθη ὡς πατήρ κατὰ τήν Νομοθεσίαν τῆς Π. Διαθήκης, ὡς Υἱός ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ ὡς Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Μετεχειρίζετο τόν ὀρον «ὀμοούσιος» ἐννοῶν «ἐν ὄν» ἤτοι «ἐν πρόσωπον». Ἐκ τοῦ τρόπου παρουσιάσεως τῆς ἐνεργείας τῶν τριῶν προσώπων ὠνομάσθησαν «Τροπικοί ἢ Σαβελλιανοί» Β' Οἰκ. Σύνοδος 381.

Ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος, πολεμῶν τόν Σαβελλιανισμόν, περιέπεσεν εἰς ἑταίραν

αίρετικήν διδασκαλίαν, λέγων τόν Υἱόν, ὅτι εἶναι ξένος πρὸς τήν οὐσίαν τοῦ Πατρός, καί ὠνόμασεν αὐτόν «ποίημα» (οὐκ ἦν πρὶν γένηται). Ὁ Ρώμης Διονύσιος πρὸς τόν ὁποῖον ἀπετάνθησαν ὀρθόδοξοι, κατεδίκασε τάς ἐκφράσεις ταύτας. Οὕτως ἤρχησεν ἡ «ἔρις τῶν Διονυσί-ων» Ὁ Ρώμης Διονύσιος, κατὰ τῶν Σαβελλιανῶν ὑπεστήριξε τήν Τριάδα, κατὰ δέ τοῦ Ἀλεξανδρείας Διονυσίου, ὅτι ὁ Υἱός «ἀεί ἦν», πρὸς τόν ὁποῖον τελικά συνεφώνησεν ὁ Ἀλεξανδρείας.

Οἱ «υἰοθετισταί μοναρχιανοί» ἐδέχοντο τόν Θεόν ὡς μονάδα, ἀλλά ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἀπλῶς ἄνθρωπος θεόπνευστος καί ὅτι κατὰ τό βάπτισμα κατήλθεν ἐπ' αὐτοῦ τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὅτε ὁ Πατήρ ἐκάλεσεν αὐτόν «Υἱόν του» (υἰοθεσία) καί κατέστησεν αὐτόν Χριστόν, ἀλλ' ἠρνοῦντο τήν θεότητά του.

Πρῶτος Υἰοθετιστής ἀναφέρεται τό 190 ὁ ἐκ Βυζαντίου ἐλθών εἰς Ρώμην «Θεοδότιος Σκητεύς» ὁ ὁποῖος ἐδίδαξε τόν Υἰοθετισμόν. Ὁ Θεοδότιος ἐδέχετο τήν ὑπερφυσικήν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὡς ὑψηλόν ἄνθρωπον. Ἐδέχετο μό-νον τά συνοπτικά Εὐαγγέλια καί τό κατὰ Ἰωάννην εἰς τό σημεῖον ὅπου ἀναφέρει «ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὡς ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα». Οἱ ὀπαδοί του ὠνομάσθησαν «Θεοδοτιανοί». Κατηγορήθησαν δι' αὐθαίρετον κριτικήν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καί ἀντί τῆς ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας μετεχειρίζοντο τήν κατὰ γράμμα ἐρμηνείαν.

Ἡ διδασκαλία τῶν υἰοθετιστῶν διεδόθη καί εἰς τήν Ἀνατολήν περί τό 260, καί εὗρεν ὀπαδούς, σπουδαιότερος τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας «Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς». Οὗτος διεμόρφωσε τόν μοναρχιανισμόν. Ἐδέχετο τόν Θεόν ὡς «ἕν πρόσωπον» τόν δέ Υἱόν καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὡς ἀπλᾶς ἀπροσώπους δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νά ταὔτισθῶσιν. Ἐκαμεν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος «Λόγος» καί ἐξήταζε τήν σχέσιν αὐτοῦ (τοῦ Λόγου) πρός τόν Ἰησοῦν Χριστόν. Δέν ἐδέχετο τήν ὑπερφυσικήν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλά κατά τό βάπτισμα ἐνήργει ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀπρόσωπος Θεία δύναμις (μή εἶναι τόν Υἱόν ἐνυπόστατον). Τήν συνάφειαν τῶν ἀπροσώπων Θείων δυνάμεων προσεδιῶριζεν ὡς ἐνοίκησιν «τόν Λόγον ἐνοικήσαντα ἐν Ἰησοῦ ἀνθρώπῳ ὄντι». Μεταξύ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ ὑπῆρχεν ἐνότης ἀγάπης καί θελήσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ἰησοῦς διετηρήθη καί προώδευσεν, ὥστε ἠνώθη ἀδιασπάστως μετά τοῦ Θεοῦ, οὐχί διά φυσικῆς καί πραγματικῆς, ἀλλά διά ἠθικῆς θεώσεως. Οἱ ὀπαδοί του ὠνομάσθησαν «Παυλιονίσαντες». Σύνοδοι ἐν Ἀντιοχείᾳ 264-268, καθήρεσε καί ἀφώρισε τόν Παῦλον Σαμοσατέαν.

Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ διάδοχος τοῦ Παύλου ὑπῆρξεν «ὁ Λουκιανός» πρεσβύτερος, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἀπεδέχθη τήν ὑ-παρξιν τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου, ὡς ἰδιαιτέρου προσώπου. Ἡ νέα διδασκαλία τοῦ Λουκιανοῦ ἦτο τοιαύτη

ὥστε ἐξ αὐτῆς προέ-κυψεν ὁ Ἄρειανισμός.

Ὁ Ἄρειος μαθητής τοῦ Λουκιανοῦ ἐκ Λιβύης πρεσβύτερος, ἦτο λίαν πεπαιδευμένος, εὐσεβής καί ἀσκητικός. Διετέλεσε καί Μελιτιανός. Ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ Υἱός εἶναι «ἀλλότριος καί ἀνόμιος κατά πάντα τῆς τοῦ Πατρός οὐσίας, κτίσμα ἐξ οὐκ ὄντων θελήματι τοῦ Πατρός, πρό χρόνων καί αἰώνων», ἦτο πρό τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου.

Ὡς δημιούργημα δέν ὑπῆρχε πρὶν δημιουργηθῆ, ἦτο περιωρισμένης γνώσεως. Δέν ἐγίνωσκε τελείως καί ἀκριβῶς τόν Πατέρα. Δύναται νά ὀνομασθῆ Λόγος καί Θεός (μονογενής), ἀλλά οὐχί κυριολεκτικῶς. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἄρειου ὑπερρίπτετο ὁ δυναμικός μοναρχιανισμός, ἄρνησις δηλαδή τῆς Τριαδικότητος τοῦ Θεοῦ καί τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἄρειος, ἐνώσας τήν διδασκαλίαν τῶν Μοναρχιανῶν καί τήν τοῦ Ὠριγένους, ἐδέχθη δύο διαφόρους Λόγους, τόν ἐν τῷ Θεῷ ἀπρόσωπον Λόγον, καί τό κτίσμα Λόγον. Ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, καθήρεσε καί ἀνεθεμάτισε τόν Ἄρειον καί τούς ὁμόφρονas κληρικούς. Τῇ ἀπαιτήσῃ συμμαθητῶν τοῦ Ἄρειου ἐπισκόπων (Συλουκιανισταί), Παλαιστύνης, Συρίας καί Μ. Ἀσίας, ἵνα ἀποκαταστήσῃ τούς καθαιρεθέντας, ὁ Ἀλέξανδρος διὰ Συνόδου ἐπισκόπων Αἰγύπτου καί Λιβύης, περί τῶν 100, ἐπεκύρωσε τάς προηγουμένας ἀποφάσεις του.

Ὁ Μ. Κων/ντῖνος γενόμενος μονοκράτωρ

ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος τοῦ Ἄρειου. Συνέκαλεσε τὴν Αῤ Οἶκ. Σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τὸ 325. Ἡ Σύνοδος συνέταξεν ὁμολογίαν πίστεως διὰ τῆς ὁποίας ἀπεκλείετο ἡ διδασκαλία τοῦ Ἄρειου, περιλαμβάνουσα τὰς φράσεις «ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί». Ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦτον ἐννόουν τὴν ἐνότητα τῆς οὐσίας τῶν δύο προσώπων, ἵνα ἀποφευχθῆ ἡ μορφή τῆς διθεΐας. Εἰς τὸ τέλος τοῦ Συμβόλου ἐτέθησαν ἀναθεματισμοί, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεθεματίζοντο αἱ σπουδαιότεραι αἰρετικαὶ ἐκφράσεις τοῦ Ἄρειου. Ὁ Ἄρειος καὶ δύο ἐπίσκοποι τῆς Αἰγύπτου ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσι τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας καὶ δέν ὑπέγραψαν, καὶ οὕτως ὑπέπεσαν εἰς τοὺς ἀνεθεματισμούς τοῦ Συμβόλου, ὅτε ἐξωρίσθησαν εἰς Ἰλλυρίαν. Μετὰ τὴν Α΄ Οἶκ. Σύνοδον, ὁ Μ. Κωνσταντῖνος πεισθεὶς ἢ μεταπεισθεὶς, ἠθέλησε ν' ἀποκαταστήσῃ τὸν Ἄρειον, χάριν τῆς εἰρήνης, προτείνων συμβιβαστικὴν πολιτικὴν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ Ὁρθοδοξία ἄνευ τοῦ ὄρου «ὁμοούσιος» καὶ «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεγεννημένον Θεόν Λόγον». Ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Ἄρειος ἐκ τῆς ἐξορίας, ὑπέβαλεν ὁμολογίαν πίστεως χωρὶς νὰ περιέχῃ οὐδέν χαρακτηριστικόν τῆς Ἀρειανικῆς διδασκαλίας (ἐξ ἑτέρας αἰτίας κτῖσμα ἦν ποτέ καὶ οὐκ ἦν), ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν τῶν χαρακτηριστικῶν ἐκφράσεων τῶν ὀρθοδόξων (ὁμοούσιος ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ

Πατρός, πρό πάντων τῶν αἰώνων γεγεννημένων Θεόν Λόγον). Τοῦτο ὁ ᾿Αρειος ἠδύνατο νά δεχθῆ ἄρειανικῶς, διότι ἐδέχετο ὅτι ὁ Υἱός ἐδημιούργησε τούς αἰώνας, ἀλλά δι' αὐτόν δέν ἐσήμαινε τήν αἰωνίαν Αὐτοῦ προῦπαρξιν, ἀλλά τήν ἀμέσως πρό τῆς δημιουργίας, καί τήν λέξιν γεγεννημένον ἠδύνατο νά ἐκλάβῃ (γίγνεσθαι ἀντί τοῦ γεννᾶσθαι), καί τόν Υἱόν ὠνόμαζε Θεόν Λόγον, οὐχί ὅμως κυριολεκτικῶς, ἀλλά ἐν μεταφορικῇ ἠθικῇ ἐννοίᾳ. Μετακληθέντες καί οἱ ἕτεροι δύο ἐπίσκοποι, ἀπεκαταστάθησαν εἰς τάς πρωτέρας θέσεις των, ὑπό ἐνδημούσης Συνόδου ἐν Νικομηδεῖα.

Εἰς τήν συμβιβαστικήν πολιτικήν του Μ. Κων/ντίνου, ἀντέστησαν πολλοί ἀντιαρειανοί ἐπίσκοποι, ὅτε ὑπέπεσαν εἰς τήν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος καί οὕτως ἤρχισεν ἡ ἐκτώπισις τῶν σπουδαιότερων ἀντιαρειανῶν ἐπισκόπων. Ὁ Μ. Ἄθανάσιος ἐπίσκοπος Ἄλεξανδρείας ἀντέδρασε γενναίως εἰς τήν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἄρειου. Συνεπεῖα τούτου ὑπό τῆς ἐν Τύρῳ συγκροτηθείσης Συνόδου ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος, καθηρέθη ὁ Μ. Ἄθανάσιος, καί ἀπεφάσισε τήν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἄρειου εἰς τήν ἐν Ἄλεξανδεῖα θέσιν του.

Ἐπανελθὼν εἰς τήν Ἄλεξάνδρειαν καί μὴ γενόμενος δεκτός, παρέμεινεν ὡς ἀπλὸς ἰδιώτης. Τελικὰ διετάχθη ὁ Κων/πόλεως Ἄλέξανδρος νά δεχθῆ τόν ᾿Αρειον εἰς ἐκκλησιαστικήν ἐπικοινωνίαν, ἀλλά ὁ ᾿Αρειος

αίφνιδίως απέθανε τό 336. Τό ἔτος 355 ἡ τῶν Μεδιολάνων Σύνοδος, κατεδίκασε τόν Μ. Ἀθανάσιον, καί οὕτως οἱ ἄρειανοί ὑπερίσχυσαν, ἀλλά διηρέθησαν καί διησπάσθησαν εἰς «Ὡριγενιστάς ἄρειανούς» καί εἰς «Συλλουκιανιστάς ἄρειανούς», μέ διαφοράς μία τῶν ὁποίων ἦτο, ὅτι οἱ Ὡριγενισταί ἄρειανοί ἐδέχοντο τόν Υἱόν «κατά πάντα ὡς ὅμοιον τοῦ Πατρός», οἵτινες βαθμηδόν διεμορφώθησαν εἰς ἰδιατέραν μερίδα τούς «ὁμοιουσιανούς». Μετεχειρίζοντο τόν ὄρον «ὁμοιούσιος» καί ἀπέρριπτον τόν ὄρον «ὁμοούσιος», διό καί κατηγορήθησαν ὑπό της ἀντιθέτου μερίδος ἐπί «Σαβελλιανισμῶ» Ἡ Α΄ Οἰκ. Σύνοδος κατεδίκασε τήν θεωρίαν ταύτην, ἡ ὁποία ὑπό τόν ὄρον «ὁμοούσιος» ἐννόει «ἐν ὄν» καί οὐχί «ἐν πρόσωπον», ὡς ὁ Σαβέλλιος.

Ἐκ τῆς διπλῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιθέτου «ὅμοιος» (ἀπόλυτος καί σχετική), προέκυψεν ἀντίθετος ὁμάς τῶν ὁμοιουσιανῶν, οἱ «Ἀνόμοιοι», δεχόμενοι τόν Υἱόν «κατά πάντα ἀνόμοιον τοῦ Πατρός».

Ἐκ τῆς προσπαθείας συντηριτικωτέρων ἄρειανῶν νά συμβιβάσῃ τάς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας, προέκυψεν ἕτερα ὁμάς «Οἱ ὅμοιοι», οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο τόν Υἱόν ὅμοιον τοῦ Πατρός, ἀλλά ἀκαθόριστα. Ἐθεώρουν τό ζήτημα ἄλυτον καί μυστήριον, τό ὁποῖον περιέχεται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ. Ἔνεκα τούτων ἐπρόσθετον τήν φράσιν «κατά τάς Γραφάς» ἢ «ὅμοιος οὐ τήν γέννησιν

οὐδεὶς οἶδε».

Οἱ ὅμοιοι καὶ ὁμοιουσιανοί, μέ τήν ἀπόλυτον σημασίαν τοῦ ὁμοιος, ἐδέχοντο ἰσότητα Υἱοῦ καὶ Πατρός, οἱ μὲν ἀορίστως οἱ δέ ρητῶς κατὰ τήν οὐσίαν, ἐνῶ μέ τήν σχετικὴν σημασίαν, ἐδέχοντο σχετικὴν ὁμοιότητα Υἱοῦ καὶ Πατρός. Οὕτω δέν διέφερον πολὺ τῶν Ἀνομοιῶν (ἄκρα ἄρειανοί), οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο «ὅμοιον κατὰ βούλησιν».

Παλλαὶ τοπικαὶ Σύνοδοι ἐδέχοντο ἢ ἀπέρριπτον τάς ἄρειανικάς ταύτας θεωρίας, μέ ἀποτέλεσμα, οἱ ὁμοιουσιανοὶ νά ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων, μέχρι τῆς τελικῆς καταδίκης τοῦ ἄρειανισμοῦ ὑπὸ τῆς Β΄ Οἰκ. Συνόδου το 380, ὑπὸ τοῦ Μ. Θεοδοσίου. Ἡ Σύνοδος ἠσχολήθη, ἐκτός ἀπὸ τόν ἄρειανισμόν, ἀπολλιναρισμόν, σαβελλιανισμόν, καὶ μέ τούς «Πνευματομάχους ἢ Μακεδονιανούς», οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄρειανοὶ καὶ ὅπως ἐδέχοντο τόν Υἱόν ὡς κτίσμα, ἐδέχοντο καὶ τό Ἅγιον Πνεῦμα.

Τόν τρόπον διαπραγματεύσεως τοῦ χριστολογικοῦ ζητήματος, πρῶτος ὁ ἐκ Λαοδικίας καὶ ἐπίσκοπος ταύτης, «Ἀπολλινάριος» (361), ἔθεσε ὡς βάσιν τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τήν Πλατωνικὴν θεωρίαν. Ἐδέχθη τό τρισύνθετον τοῦ ἀνθρώπου (ἐκ σώματος, ψυχῆς ἀλόγου καὶ ψυχῆς λογικῆς) νοῦ πνεύματος. Κατ' αὐτόν, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ προσέλαβε σῶμα μετ' ἀλόγου ψυχῆς (σάρκα). Δέν προσέλαβε λογικὴν ψυχὴν

(νοῦν πνεῦμα), τῆς ὁποίας τήν θέσιν κατέλαβεν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ὁ σαρκωθεὶς Λόγος δέν ἔλαβεν ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπίνη φύσιν, διότι ἐφρόνει ὅτι φύσις καί σῶμα ἦσαν ἀχώριστα. Οὕτω δεχόμενος τόν Χριστόν μέ δύο τελείας φύσεις θά ἦτο ἠναγκασμένος νά δεχθῆ Αὐτόν μέ δύο πρόσωπα, ὅτε δέν ἔγινε ἡ ἔνωσις (δύο τέλεια ἔν γενέσθαι οὐ δύναται). Ἀφαιρῶν τήν λογική ψυχὴ καί μή ἀποδίδων ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐπετύγχανε τήν προσωπικήν ἔνωσιν αὐτοῦ, ἦτοι ἐν τῷ Χριστῷ ὑπάρχει ἔν πρόσωπον (μία συναίσθησις ἐαυτῆ ἔν ἐγώ). Τήν προσωπικήν ἔνωσιν ἐδέχετο μονοφυσιτι-κὴν ἔνωσιν (ἔνωσιν οὐσιώδη, φυσικήν, φύσιν σύνθετον) ἦτοι ἀνάμιξιν καί ἀφομοίωσιν. Ἐδέχετο πραγματικήν μετάδοσιν ἰδιωμάτων, ἀπ' εὐθείας μεταξύ Θείας φύσεως τοῦ Λόγου καί τοῦ ἀνθρωπίνου μέρους τοῦ σαρκωθέντος Λόγου. Ἐλεγεν ὅτι ἡ Θεία φύσις ἐγεννήθη, ἔπαθε, ἀπέθανε. Το ἀνθρώπινον μέρος ἐθεώθη καί εἶναι ἄξιον προσκυνήσεως. Σύμφωνα μέ τά ἀνωτέρω, ἡ διδασκαλία αὐτή, εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ἀλλά τοῦτο εἶχε μείνει ἀπαρατήρητον. Ὅτε ὅμως κατενοήθη ἡ διδασκαλία αὕτη, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δέν προσέλαβεν ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπίνη φύσιν, καί ἐπομένως ἡ σωτηρία δέν εἶναι πλήρης (ἀφοῦ ἔμεινε ἔξω ἡ λογική ψυχὴ, ὁ νοῦς, τό πνεῦμα). ἡ Β' Οἰκ. Σύνοδος κατεδίκασε τόν Ἀπολλιναρισμόν, καί ἀπερρίφθη ἡ δοθεῖσα αὐτῇ λύσις, ὅτε ἀνέλαβον αἱ δύο Θεολογικαί

Σχολαί, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν ἀντίθεται καί ἀντιμέτωποι ἀλλήλων.

Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (444) διέφερε τοῦ Ἀπολλιναρίου εἰς τρία σημεῖα, α) Ὁ Θεῖος Λόγος ἐνσαρκωθείς προσέλαβεν ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπίνην φύσιν, μείνασα «ἀνυπόστατος». Ἀφαιροῦσε καί οὗτος ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὐχί ποσόν τι, ἀλλά ποιόν (ιδιότητα). β) Μετεχειρίσθη ἀπολλιναρικάς ἐκφράσεις αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νά θεωρηθῶσι μονοφυσικῶς, ὅπως «μία φύσις τοῦ Θείου Λόγου σεσαρκωμένη» καί ἐτέρας αἱ ὁποῖαι διετήρουν τήν ἀρχικήν μονοφυσική χροιάν, χωρίς βεβαίως νά εἶναι μονοφυσίτης, ἐννόει αὐτάς σύμφωνα πρός τάς ἰδέας αὐτοῦ, ἦτοι αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ καί μετά τήν ἔνωσιν ἔμεινον «ἀσυγχύτως καί ἀτρέπτως» καί δέν ἐπῆλθε μεταξύ αὐτῶν ἀνάμιξις καί ἀφομοίωσις. γ) Ἐδέχετο πραγματικήν μετάδοσιν τῶν ἰδιωμάτων τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, μόνον ἔνεκα τῆς προσωπικῆς ἐνώσεως (τό πρόσωπον ὁ Θεῖος Λόγος). Ἐν τῷ Σταυρῷ ἔπαθε ὁ Θεῖος Λόγος (τό πρόσωπον) καί οὐχί ἡ Θεία φύσις τοῦ Λόγου (ἔπαθεν ὁ Λόγος ἀπαθῶς ἐν σαρκί), ὠνόμισε δέ τήν Μαρίαν Θεοτόκον.

Τῆς Ἀντιοχειανῆς Σχολῆς ἀντιπρόσωποι ἦσαν ὁ «Ταρσοῦ Διόδωρος» 394 καί «Θεόδωρος Μοψουεστίας» 428. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐδέχοντο ἐν Χριστῷ «ἕν πρόσωπον». Οἱ Ἀντιοχεῖς «δύο φύσεις,

ἀσυγχύτους καί ἀτρέπτους, ἀνεπίδεκτοι ἀναμίξεως ὡς διάφοροι καί ἀντίθετοι, ἡ μὲν παθητή ἡ δὲ ἀπαθής». Κατ' ἀνάγκην ἐδέχοντο ἐν Χριστῷ δύο πρόσωπα. Καί ὁ μὲν Διόδωρος ἐδέχετο δύο Υἱούς, ὁ δὲ Θεόδωρος ἔλεγε καί τήν Θεϊαν καί τήν ἀνθρωπίνην φύσιν τελείαν. Ἐδέχετο τήν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἐν Χριστῷ ἀνθρώπου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόν Ἀπολλινάριον καί τόν Κύριλλον οἱ ὁποῖοι ἐντόνως ἀπέκρουον τήν ἰδέαν ταύτην, ὡς δυνατόν τοῦ ἀμαρτάνειν. Μή ὄντες Μοναρχιανοί, ἐδέχοντο τήν διδασκαλίαν αὐτῶν, ὅτι ὁ Θεῖος Λόγος ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον πρόσωπον. Ἦρνοῦντο τήν πραγματικήν ἔνωσιν, καί κατὰ συνέπειαν καί τήν πραγματικήν μετάδοσιν τῶν ἰδιωμάτων τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦντες ταῦτα ὡς φαινομενικάς, ὠνόμαζον δέ τήν Μαρίαν «ἀνθρωποτόκον». Ὁ Θεῖος Λόγος δέν ἐγεννήθη, ἀλλά ἀπλῶς διήλθε διὰ τῆς Παρθένου.

Ἐκ τῆς Ἀντιοχειανῆς Σχολῆς προέκυψεν ὁ «Νεστοριανισμός».

Ὁ Νεστόριος πρεσβύτερος καί μοναχός, δέν εἶχεν ἀτομική διδασκαλία. Ὑπῆρξε μαθητής τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου καί παρέλαβε τήν διδασκαλίαν του (δύο φύσεις, δύο πρόσωπα). Μετεχειρίζετο τήν Ὁρθόδοξον φρασεολογία (δύο φύσεις ἐν πρόσωπον). Δέν ἐννόει τόν Θεῖον Λόγον, ἀλλά τήν ἐνιαίαν πνευματικήν ἐνέργειαν δύο ἐν Χριστῷ προσώπων, τόν Θεῖον Λόγον καί τοῦ

προσώπου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὅσακις ἤθελεν ὀνομάσῃ τὴν ἐνιαίαν ταύτην πνευματικὴν ἐνέργειαν (τό φαινομενικόν πρόσωπον), μετεχειρίζετο τό ὄνομα Χριστός ἢ καί Υἱός ἐν τῇ αὐτῇ κοινῇ ἐννοίᾳ. Δέν ἐγεννήθη, ἔπαθε, ἐσαρκώθη ὁ Θεός (Θεῖος Λόγος), ἀλλά ὁ Χριστός (τό φαινο-μενικόν πρόσωπον, φαινομενική μετάδοσις ἰδιωμάτων). Συμφώνως πρός τὰ ἀνωτέρω, ἡ Μαρία ὠνομάζετο «Χριστοτόκος». Κατηγορήθη ὡς διδάσκων τὰ τοῦ Παύλου Σαμοσατέως Τό 430 διὰ τοπικῆς Συνόδου ἐν Ρώμῃ κατεδικάσθη. Ὁ Νεστόριος ὑποχωρῶν ἐν μέρει ἐδέχθη τόν ὄρον «Θεοτόκος», ἀλλά μέ τὴν ἐπιφύλαξιν νά ἐννοῆται σύμφωνα μέ τὰς δοξασίας του (φαινομενική μετάδοσις ἰδιωμάτων, μετάδοσις ὀνόματος) ἐμμένοντος οὕτως εἰς τὰς δοξασίας του. Τό ἔτος 431 ἐν Ἐφέσῳ συνεκλήθη ἡ Γ΄ Οἰκ. Σύνοδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλήθη τρίς καί ὁ Νεστόριος, πλήν ἡρνήθη νά μεταβῇ. Κατεδικάσθη καί ἀνεθεματίσθη καί καθηρέθη.

Ἐτέρα Σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ, διχασθεῖσα ἡ Γ΄ Οἰκουμενική, καθήρεσε τόν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον. Ὁ Θεοδόσιος προσεπάθησε νά ἐπιφέρῃ συμβιβασμόν, ἐπί τῇ βάσει ὁμολογίας τό 433, ἡ ὁποία καί προσέλαβε τὴν τελικὴν προσθήκη περὶ μεταδόσεως τῶν ἰδιωμάτων ἐν τῷ Χριστῷ. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐδέχθησαν νά μὴ γίνῃ λόγος περὶ μιᾶς φύσεως ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλά (δύο φύσεις), οἱ δε Ἀντιοχεῖς ἐδέχθησαν μετάδοσιν ἰδιωμάτων,

ἀλλά ἀορίστως πραγματικῶν ἰδιωμάτων ἢ ἀπλῶν ὀνομάτων. Οὗτοι ἠδύναντο νά ἐννοήσωσι τοῦτο Νεστοριανικῶς, ἦτοι οὐχί Θεῖον Λόγον, ὡς ὀρθῶς ἐφρόνουν οἱ Ἀλεξανδρεῖς, ἀλλά ἐνιαίαν πνευματικὴν ἐνέργειαν (δύο ἐν Χριστῷ προσώπων), ὡς ἐφρόνουν οἱ Ἀντιοχεῖς. Ὅμως καθιερώθη ἐπισήμως τό ὄνομα «Θεοτόκος» καί ἐδέχθησαν ἀμφότεροι τήν καταδίκην τοῦ Νεστορίου. Ἡ συμβιβαστική αὕτη ὁμολογία, κατέστη ἡ ἐπίσημος δογματική ἀπόφασις (ὄρος) τῆς Γ΄ Οἰκ. Συνόδου

Ἀκραῖαι ἐκατέρωθεν μερίδες ἀντέδρασαν κατά τοῦ «ὄρου». Οἱ Ἀντιοχεῖς ὑπό τοῦ «Θεοδωρήτου Κύρου» δέν ἐδέχθησαν τήν καταδίκην τοῦ Νεστορίου, ἄλλοι δέ τήν ὀλοτελῶς γενομέ-νην ἔνωσιν. Ἐκ τῆς Ἀλεξανδρεινῆς μερίδος (Συρίας, Αἰγύπτου, Κων/-πόλεως) μοναχοί ἐζήτησαν τήν καταδίκην τοῦ Νεστορίου καί τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας καί Θεοδώρου του Ταρσοῦ (μή ὄντες ἐν ζωῇ). Οἱ Ἀλεξανδρεῖς κατεδίκαν τόν Θεόδωρον καί ἀπηγόρευσαν τά συγγράμματα αὐτοῦ, καί διέλυσαν τήν Νεστοριανίζουσαν Θεολογικήν Σχολήν τῆς Ἐδέσσης. Τήν θέσιν τοῦ Νεστοριανισμοῦ κατέλαβεν ἡ ἀντίθετος διδακαλία «ὁ Μονοφυσισμός». Τοιαῦται ἰδέαι προέκυψαν ἐκ δύο μερῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρεινῆς καταγωγῆς Ἀπολλιναρίου καί ἐκ τῶν ἄκρων ὀπαδῶν τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, κυρίως μετά τόν συμβιβασμόν αὐτῶν μετά τῶν

Ἄντιοχέων, μεταξύ τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἔρρεπον πρὸς τὸν μυστικισμόν, ἦτοι τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσιν καὶ ἀφομοίωσιν, καὶ τοῦτο ἀντέβαιναν εἰς τὴν θεωρίαν των, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ δέν ἠνώθη καὶ ἀφομοιώθη μετὰ τῆς Θείας τοιαύτης. Ὁ Μονοφυσιτισμὸς σχετίζεται μετὰ τοῦ μυστικισμοῦ ἐξ οὗ καὶ προέκυψεν.

Εἷς τῶν Μονοφυσιτῶν μοναχῶν, ἦτο ὁ «Εὐτυχῆς» γνήσιος ἀντιπρόσωπος τῆς Θεολογίας τοῦ Κυρίλλου (Ἰαλεξάνδρ. Σχολῆς). Οὗτος ἀναπτύσσει τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἐπροχώρησε πέραν ταύτης φθάσας τὸν Μονοφυσιτισμόν, καταστάς ἀρχηγὸς τοῦ ἀμιγροῦς Μονοφυσιτισμοῦ. Ὁ Κύριλλος ἐδέχετο τὴν ἕνωσιν τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως, ὁ δὲ ὄρος τῆς Γ΄ Οἰκ. Συνόδου, ἐδέχετο τὸν Χριστὸν «ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα».

Ὁ Εὐτυχῆς ἀντιθέτως ἐφρόνει ὅτι «ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἕνωσις, εἶχεν ἐπακόλουθα διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ τὴν Θέωσιν, ἀλλὰ ἀπροσδιόριστα. Αἱ ἰδέαι τοῦ Εὐτυχοῦς ἐπολεμήθησαν, καὶ τό ἔτος 448, ὑπὸ τῆς ἐνδημούσης Συνόδου ἐν Κων/πόλει, κατεδικάσθη, καθηρέθη καὶ ἐπαύφη τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἡγουμένου, καίτοι ἐν τῇ Συνόδῳ ἐδέχθη ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁμοούσιος ἡμῖν, ἠρνήθη ὅμως νὰ ἀναθεματίσῃ τὰ προηγούμενα φρονήματά του. Τό ἔτος 449 ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Β΄ πεισθεὶς ὑπὸ ὀπαδῶν τοῦ Εὐτυχοῦς,

συνεκάλεσεν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον, ἐν ἣ προήδρευσεν ὁ Ἀλεξανδρείας «Διόσκουρος». Κατ' αὐτὴν ἡσκήθη τρομοκρατία κατὰ τῶν μὴ Μονοφυσιτῶν καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐτυχοῦς παρουσιάσθη ὡς ἐξῆς. «Δύο φύσεις πρό τῆς ἐνώσεως μία μετ' αὐτὴν». Αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὡς Ὁρθόδοξος (ἀπὸ τὴν Σύνοδον) καὶ ὁ Εὐτυχῆς ἠθωώθη. Ὁ Κύριλλος εἶχε τὴν αὐτὴν διατύπωσιν, ἀλλὰ προσέθετε τὸ «ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως», ἐνῶ ὁ Εὐτυχῆς δὲν ἐδέχετο τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ (ὁμοούσιον ἡμῖν). Ὁ Ρώμης Λέων ἀπέρριψε τὴν Σύνοδον καλέσας αὐτὴν ληστρικήν. Οἱ νέοι αὐτοκράτορες, Πουλχερία καὶ Μαρκιανός, τὸ ἔτος 451 ἐν Χαλκιδόνι συνεκρότησαν τὴν Δ΄ Οἰκ. Σύνοδον. Αὕτη ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύει τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ 448 (ἐνδημ. Σύνοδος Κων/πόλεως.), ἥτοι τὴν καθαίρεσιν καὶ ἀνεθεματισμὸν τοῦ Εὐτυχοῦς, καὶ καθήρεσε τὸν Ἀλεξανδρείας Διόσκουρον. Ἀμφότεροι δὲ ἐξωρίσθησαν. Ὁ τελικός Ὅρος τῆς Δ΄ Οἰκ. Συνόδου, ἦτο «εἷς καὶ ὁ αὐτός Χριστός, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως καὶ εἷς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν καὶ μονογενῆ, τὸν Θεὸν Λόγον».

Μετὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Δ΄ Οἰκ. Συνόδου, οἱ μεταχειριζόμενοι τὴν φράσιν «μία φύσις» καὶ οἱ ἔχοντες τὸ «ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως» (Κυρίλλου) θεωροῦνται μετριοπαθεῖς μονοφυσίται ὁπαδοὶ τοῦ Εὐτυχοῦς.

Κατά τῆς Δ΄ Οἰκ. Συνόδου ἀντέδρασαν μονοφυσίται τῆς Αἰγύπτου καί Συρίας καί διώρισαν μονοφυσίτας ἐπισκόπους, κατηγοροῦντες τήν Σύνοδον Νεστοριανίζουσαν.

Τό ἔτος 482, ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων, ἠκολούθη ἐνωτικήν πολιτικήν, ἐκδώσας τό «Ἐνωτικόν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόν Βασιλίσκον, ὁ ὁποῖος τό 476 εἶχεν ἐκδώσει τό «Ἐγκύκλιον», διά τοῦ ὁποῖου ἐπέβαλε τόν Μονοφυσιτισμόν.

Διά τοῦ ἐνωτικοῦ κατεδικάζετο ὁ Νεστόριος καί ὁ Εὐτυχής, καί ὠρίζετο τό ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, χωρίς νά γίνεται λόγος περί μιᾶς ἢ δύο φύσεων μετά τήν ἔνωσιν, καί νά μή ἰσχύη πᾶν ὅ,τι ἀντίθετον ἐν Χαλκιδόνι ἐθεσπίσθη (Δ΄ Οἰκ. Σύνοδος) ἢ ἀλλοῦ. Τό Ἐνωτικόν τό ὑπέγραψεν ὁ Κων/πόλεως Ἀκάκιος, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολήμων. Κατά τοῦ Ἐνωτικοῦ, ἀντέδρασαν ὀπαδοί τῆς Δ΄ Οἰκ. Συνόδου καί πολλοί τῶν μονοφυσιτῶν διά τήν διδομένη συμβιβαστικήν λύσιν. Οἱ Μονοφυσίται τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπεσπάσθησαν καί βραδύτερον ὠνομάσθησαν «Ἀκέφαλοι», ὡς μή ἔχοντες ἐπίσκοπον.

Οἱ Ὁρθόδοξοι Αἰγύπτου καί Κων/πόλεως, ἀπετάνθησαν εἰς τόν Ρώμης Φίλικα Γ΄, ὁ ὁποῖος διά δύο Συνόδων τό 484 καί 485, καθήρεσε καί ἀφώρισε τούς ὑπογράψαντας τό Ἐνωτικόν. Συνεπεία τούτου ἐγεννήθη σχίσμα ἀποκληθέν «Σχίσμα Ἀκακιανόν». Κατά τήν ἐπί

τριακονταπενταετίαν διάρκειαν τοῦ Ἀκακιανοῦ σχίσματος, ὁ Μονοφυσιτισμός μετεδόθη εἰς Ἀντιόχειαν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δέ προεκλήθη ἡ «Θεοπασχητική ἔρις». Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος (491-518), ἐπέτρεψε φανερωτέραν ἐγκατάλειψιν τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου κατὰ τὸ Ἑνωτικόν. Τό ἔτος 512 ὁ Μονοφυσίτης «Σεβῆρος» ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ὁπαδός τοῦ Πέτρου Γναφέως, μετέφε-ρεν εἰς Κων/πολιν τόν Μονοφυσιτισμόν (508-511), προσθέσας εἰς τὸ τέλος τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου ἐλέησον ἡμᾶς, τήν φρᾶσιν «ὁ Σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς». Τοῦτο τὸ ἐνέκρινεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος.

Ἡ φρᾶσις αὐτὴ ἦτο δυνατόν νά ἐννοηθῆ ὀρθόδοξως, ὅτι δηλαδή ἐσήμαινε μετάδοσιν ἰδωμάτων τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ἔνεκα τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐνώσεως, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς προελεύσεως, εἶχε Μονοφυσικόν νόημα, ἦτοι ἀφομοίω-σιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ, καί ἐπομένως Θεο-πασχητικόν νόημα, ὅτι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἔπαθεν ἡ Θεία φύσις. Κατὰ τῆς Θεοπασχητικῆς θεωρίας, ἐξηγέρθησαν λαϊ-κοὶ καὶ μοναχοὶ ὁπαδοὶ τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου, ἀλλά μερικοὶ ἐκ τούτων ἐδέχοντο καὶ τὸ Ἑνωτικόν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος, ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ρώμης «Ὁρσμίδα» τὸ 513, ὁ ὁποῖος ἐζήτησεν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς νά ὑπογράψωσι παπικόν λίβελλον, (ἐπόμενοι ἐν πᾶσι τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, καὶ κηρύττοντες αὐτῷ

πάσας τάς διατάξεις), ἀναθεματίσουν Νεστόριον, Εὐτυχῆ καί μονοφυσίτας ἐπισκόπους. Ὁ λίβελλος ὑπεγράφη τό 519 ὑπό τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Β΄. Οὕτως ἀπεκατεστά-θησαν αἱ σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Οἱ Μονοφυσίται κατηγοροῦν τήν Δ΄ Οἰκ. Σύνοδον, ὡς Νεστοριανίζουσα, διότι κατ' αὐτούς ἡ φράσις «έν δύο φύσει», κατέστησε προβληματικήν τήν προσωπικήν ἔνωσησιν τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο εἶχεν ἀπορρίψει ἡ Ἐκκλησία, ὡς καθωρίσασα τήν σχέσιν φύσις καί πρόσωπον καί ἐπειδή αὕτη (Σύνοδος) ἀπεκατέστησε τούς Νεστοριανίζοντας Ἰβάν καί Θεοδώρητον, ἀφοῦ βεβαίως πρῶτα ἀνεθεμάτισαν τόν Νεστόριον. Ὁ Ἰουστιανός ἀπήλλαξε τήν Δ΄ Οἰκ. Σύνοδον ἐκ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν, ἀλλά τό ἔτος 533 διά διατάγματος ἐπέβαλε τήν Θεοπασχητικήν φράσιν, ὑπό νέαν μορφήν, καί νόημα προσθέσας τήν λέξιν «σαρκί» (τόν ἕνα τῆς Τριάδος πεπονθέναι σαρκί). Τοῦτο προῦκάλεσεν ἀντίδρασιν ἐν Κων/πόλει καί Ρώμη, ὡς ἀποτελοῦσα ἀνανέωσιν τῆς προηγηθείσης Θεοπασχητικῆς ἔριδος 519-533). Οἱ Μονοφυσίται ἐνέμενον εἰς τήν ἀπόφασίν των.

Ὁ Ἰουστινιανός ἐξέδωσε νέον διάταγμα τό 664, διά τοῦ ὁποίου ἐπέβαλε τόν «Ἄφθαρτοδοκητισμόν» διδασκαλία διατυπωθεῖσαν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπό τοῦ Μονοφυσίτου «Ἰουλιανοῦ ἐπισκόπου

Ἰαλικαρνασοῦ. Ὁ Εὐτυχῆς ἀρχηγός τοῦ μονοφυσιτισμοῦ ἐδίδαξεν, ὅτι ἐθεώθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ἀορίστως χωρίς νά προσδιορίσῃ τήν θέσιν ταύτην.

Ὁ Ἰουλιανός ἐδίδαξεν ὅτι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀπό τήν σύλληψιν καί γέννησιν ἀπηλλάγη τῆς φθορᾶς καί τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν καί μόνον «κατ' οἰκονομίαν καί κατά χάριν» ἐφαίνετο ὑποκείμενος εἰς αὐτά. Οἱ ὀποδοί του ὠνομάσθησαν «Ἀφθαρτοδοκῆται» καί δέν ἐδέχοντο πλήρη θεώσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Μερικοί τούτων ὑπό τόν «Ἀμμώνιον» ἐπροχώρησαν περισσότερο διδάσκοντες ὅτι «τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δέν ἦτο ἀπλῶς ἄφθαρτον, ἀλλά καί ἄκτιστον, ἄϋλον ὡς Θεῖαν οὐσία». Οὗτοι ὠνομάσθησαν «Ἀκτιστῆται», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τούς Ἀφθαρτοδοκῆτας, ὁ Μονοφυσίτης Ἀντιοχείας Σεβῆρος, ἐδέχετο ὅτι «τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀπηλλάγη τῆς φθορᾶς καί τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν, μόνον μετά τήν Ἀνάστασιν». Μέχρι τότε ἦτο ὡς τό ἡμέτερον. Οἱ ὀποδοί αὐτοῦ ὠνομάσθησαν «Σεβηριανοί», ἦσαν μετριοπαθεῖς μονοφυσίται, ὠμίλουν περί μιᾶς φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ μετά τήν ἔνωσιν καί ἐδέχοντο τό ἀσυγχύτως καί ἀτρέπτως. Οἱ Ἀφθαρτοδοκῆται, ἦσαν ἄκροι μονοφυσίται καί οἱ ἀκτιστῆται ἀκρότατοι. Ὁ Μονοφυσισμός ἤρχισε νά ἐκπίπτῃ συνεπεία τῶν διωγμῶν τό 518 ἐν Συρίᾳ καί τό 538 ἐν Αἰγύπτῳ. Ὁ Μονοφυσίτης ἀσκητής «Ἰάκωβος»,

προστατευόμενος υπό τῆς Αὐτοκρατείας Θεοδώρας, ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος (543-578), ὡς δραστήριος ἤρχισε νά ἀναζωογονήσῃ τόν Μονοφυσιτισμόν εἰς Συρίαν καί Αἴγυπτον, χειροτονήσας ἐπισκόπους Μονοφυσίτας. Οἱ ὁδοί του ὠνομάσθησαν «'Ιακωβίται» ἐνῶ τῆς Αἰγύπτου «Κόπται» καί τῆς Συρίας «Μελχίται» ὡς ἔχοντες τήν ὁμολογίαν τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου.

Οἱ Μονοφυσῖται ἐδέχοντο τήν θέωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐδέχοντο ἐν αὐτῷ μία θέλησιν καί μίαν ἐνέργεια (τήν Θεϊάν). Ἐκ τούτων προέκυψε τό ζήτημα τοῦ «Μονοθελητισμοῦ» καί «Μονοεργητισμοῦ» περί τό ἔτος 600 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρουσίασαν εἰδικάς μονοθελητικάς καί μονοεργητικάς ἰδέας.

Ὁ Κων/πόλεως «Σέργιος», διαπργματευθεῖς μέ τούς κύκλους τούτους τῆς Ἀλεξανδρείας, συνεδύασε τόν Μονοθελητισμόν καί Μονοεργητισμόν, μέ τάς ἀποφάσεις τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου. Κατ' αὐτόν, ὁ Χριστός εἶχε δύο φύσεις, ἓν πρόσωπον, μίαν θέλησιν καί ἐνέργειαν (Θεανδρικόν). Τήν μίαν θέλησιν καί ἐνέργειαν τήν ἀπέδιδεν εἰς τό ἓν πρόσωπον (Θεῖος Λόγος). Ἀλλά ἐγεννᾶτο τό ἄτοπον, ὁ Θεῖος Λόγος κατ' ἀνάγκην, εἶχεν ἀνθρωπίνας ἐπιθυμίας καί ἐπί μέρους ἀνθρωπίνας ἐνεργείας.

Κατά τῶν ἀνωτέρω ἀντέδρασεν ὁ Ἱεροσολήμων «Σοφρώνιος» τό 634. Κατ'

αυτόν ἢ ἐνέργεια εἶναι ἰκανότης τῆς φύσεως, καί ἐπειδή ἐν τῷ Χριστῷ ὑπῆρχον δύο φύσεις, ὑπῆρχον καί δύο ἐνέργειαι. Ἐκάστη φύσις ἐνεργεῖ τὰ ἑαυτῆς, ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἄλλης. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁσάκις ἤθελεν ἔδιδεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν «καιρόν» νὰ πράττῃ τὰ ἑαυτῆς, τὰ ὁποῖα ἦσαν μὲν ἐκούσια, ἀλλὰ ἐγένοντο κατὰ φυσικόν τρόπον ἕνεκα ὅμως τῆς προσωπικῆς ἐνώσεως αὐτοῦ, μετεδίδοντο εἰς τὸν Θεῖον Λόγον, ἐκουσίως κατὰ τρόπον φυ-σικόν συγχρόνως καί ὑπερφυσικόν. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς μεταδόσεως τῶν ἰδιωμάτων τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Κων/πόλεως Σέργιος, ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ Ρώμης Ὀνωρίου, ἐγκατέλειψαν τὴν μίαν ἐνέργειαν καί περιωρίσθησαν εἰς μίαν θέλησιν. Οὕτω προέκυψεν ἡ «Ἐκθεις» τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου τὸ 638, διάταγμα ὁμολογίας πίστεως ἐπιβάλλον τὸν Μονοθελητισμόν. Ἡ ἔκθεις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν ὑπολοίπων Πατριαρχῶν. Ἡ Δύσις ἀντέστη καί ἐδη-μιουργήθησαν δύο κέντρα ἀντιδράσεως, τῆς Ρώμης καί Β. Ἀφρικῆς, ὑπὸ φυγόντων μοναχῶν πολεμίων τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Σύνοδος ἐν Ρώμῃ τὸ 641 καί Ἀφρικῆ τὸ 646 κατεδίκασαν τὸν Μονοθελητισμόν. Ψυχὴ τῆς ὅλης κινήσεως ἦτο ὁ ἐκ Κων/πόλεως «Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής».

Ὁ Κώνστας ὁ Β΄ ἕγγονος τοῦ Ἡρακλείου, παραμέρισε τὴν «ἔκθεις», καί ἐξέδωκε τὸν

«Τύπον» διά τοῦ ὁποῦ ἀπηγο-ρεύετο νά γίνεται λόγος περί μιᾶς ἢ δύο θελήσεων. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς εὐνοοῦν τόν Μονοθελητισμόν, δι' αὐτό ὁ Ρώμης Μαρτῖνος Α΄ τό 649 ἐν Λατερανῶ, συνεκάλεσε Σύνοδον ἡ ὁποῖα κατεδίκασε τόν Μονοθελητισμόν καί τούς Μονοθελητάς Πατριάρχας (Σέργιον, Πύρρον καί Παῦλον). Οὕτω νέο σχίσμα προέκυψε μεταξύ Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τό τρίτον μετά τό Ἀκακιανόν σχίσμα. Ὁ Μαρτῖνος κατά διαταγήν τοῦ Κώνσταντος τό 657, συνελλήφθη ἐν Ρώμῃ καί κλητήρως ὦν μετήχθη εἰς Κων/πολιν, ὅπου κατεδικά-σθη, καθηρέθη καί ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα. Ὁ Κων/πόλεως Πέτρος (654-666), ἐπεδίωξε δογματικόν συμβιβασμόν, δεχόμενος ὅτι ἐν Χριστῶ, ὑπάρχουσι δύο θελήσεις ἕνεκα τῆς διακρίσεως τῶν δύο φύσεων καί μία θέλησις, ἕνεκα τῆς προσωπι-κῆς ἐνώσεως. Τό 655 ὠδήγησαν καί τόν Μάξιμον τόν Ὁμολογητήν δέσμιον εἰς Κων/πολιν, ὁ ὁποῖος ἀπέκρουσε τήν διδασκαλία ταύτην, ὡς διδάσκουσα τρεῖς θελήσεις ἐν τῷ Χριστῶ. Ἐξωρίσθη καί οὗτος ἐν Λαζίῳ. Ὁ Μαρτῖνος καί ὁ Μάξι-μος ἀπέθανον ἐν ἔξορίᾳ τό 655 καί 662 ἀντιστοίχως.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Κων/πόλεως «Πωγωνᾶτος» τό 668, ἐζήτησε τήν σύγκλησιν ἐκκλησιαστικοῦ συνεδρίου. Ἄντ' αὐτοῦ συνεκροτήθη τό ἔτος 681 ἐν Κων/πόλει ἡ ΣΤ΄ Οἰκ. Σύνοδος, ἡ ὁποῖα καθήρεσε τόν Ἀντιοχείας Μακάριον, ὡς Μονοθελητήν,

ἀνεθεμάτισε τούς ἀποθανόντας Μονοθελητάς ἐπισκόπους.

Ὡς βασίς τῆς δογματικῆς διδασκαλίας ὑπό τῆς Συνόδου, ἐτέθη ἡ Θεολογία τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ὁ Ὅρος δέχεται ἐν τῷ Χριστῷ «δύο φυσικάς ἐνεργείας καί δύο φυσικά θελήματα, καί ὑποτασσόμενον τῷ Θεῷ αὐτοῦ καί πανσθενεῖ θελήματι» Ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπέγραψε τόν Ὅρον καί ἐπεκύρωσε τάς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου.

Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ δύο παραγόντων α) τῆς Θείας Χάριτος καί β) τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος Ἰππῶτος, ἦτο Μανιχα-ϊστής. Ἐγκατέλειψε τόν Μανιχαϊσμόν καί ἐνίσχυσε τόν Θεῖον παράγοντα, μέχρις ἀποδοχῆς τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ, ἐφ' ὅσον ὅλοι δέν σώζονται, καί πλήρους ἀνικανότητος τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό ἀγαθόν. Ἀντιθέτως ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐτονίζετο ὁ ἀνθρώπινος παράγων, ἡ ἐλευθέρα θέλησις τοῦ ἀνθρώπου διά τήν σωτηρίαν αὐτοῦ. Μάλιστα ὁ Μοψουεστίας Θεόδωρος, ἐδέχετο καί τόν ἐν Χριστῷ ἄνθρωπον, ἔχοντα ἐλευθέραν θέλησιν. Περί τό 400, ὁ Βρετανός μοναχός «Πελάγιος», ἐγνώριζε τάς διδασκαλίας τοῦ Μοψουεστίας, καί ἐδέχετο, ὅτι τό προπατορικόν ἁμάρτημα περιωρίσθη εἰς αὐτούς καί δέν ἐπέδρασεν ἐπί τῶν ἀπογόνων των, εἰμή ὡς κακόν παράδειγμα. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τάς πρὸς σωτηρίαν δυνάμεις, καί ἡ Θεία Χάρις

παρέχεται εις ὅλους, μή ὑπαρχούσης προπατορικῆς ἁμαρτίας. Τό βάπτισμα παρέχει ἄφεισιν ἀτομικῶν ἁμαρτιῶν. Δέν ὑπάρχει ἀπόλυτος προο-ρισμός, καί ἡ σωτηρία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Μαθητής του ὑπῆρξεν ὁ δικηγόρος «Καιλέστιος» ἐκκεντρικώτερος τοῦ Πελαγίου, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζετο, ὅτι ὁ Ἄδάμ ἦτο θνητός ἐκ φύσεως καί ἠρνήτο τήν ἄφεισιν τῶν ἁμαρτιῶν διά τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ. Κατεδικάσθη ὑπό τῆς Συνόδου τῆς Καρχηδόνος τό 411. Ἐτέρα Σύνοδος ἐν Λύδ-δα τῆς Παλαιστίνης τό 415, ἠσχολήθη μέ τόν Παλαγιανισμόν καί ἠθώωσε τόν Πελάγιον. Τῇ προσκλήσει ἐπισκόπου τῆς Β. Ἀφρικῆς, ὁ τῆς Δύσεως Αὐτοκράτωρ Ὀνώριος, ἐξέδωσε δύο διατάγματα τό 418 καί 419, διά τῶν ὁποίων κατεδικάζετο ὁ Πελαγιανισμός καί διετάσσετο ἐξορία τῶν δύο ἀρχηγῶν Πελαγίου καί Καιλεστίου καί τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν.

Ἡ Σχολή τῶν «Μασσαλιανῶν» τῆς ὁποίας προῖστατο ὁ »Κασσιανός» τό 435 ἐμετρίασε τόν Πελαγιανισμόν καί κατέδειξε τήν μεταξύ τοῦ Παλαγιανισμοῦ καί Νεστοριανισμοῦ ὑπάρχουσα συγγένειαν. Ἡ διδασκαλία αὕτη ὠνομάσθη «Ἡμιπελαγιανισμός». Ἡ διδασκαλία αὕτη εὕρισκετο εἰς τό μέ-σον τῶν δύο ἀντιθέτων διδασκαλιῶν τοῦ Πελαγίου καί τοῦ Αὐγουστίνου. Ἐδέχετο ἀπλήν ἐξασθένησιν τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, μετά τήν πτώσιν τοῦ Ἄδάμ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ, πραγματικήν

συνεργασίαν ἀνθρωπίνης θελήσεως καί Θείας Χάριτος καί ἄλλοτε μὲν κάνει ἀρχήν ἡ Θεία Χάρις ἄλλοτε δέ ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις. Τό ἔτος 529 ἐν Ἀραουσίῳ, συνεκλήθη Σύνοδος ἡ ὁποία ἀπέρριψε τό κακόν προορισμόν καί τόν Ἑμιπελαγισμόν.

Μέσα τῆς Ζ΄ ἑκατ/ρίδος, ἐν Ἀρμενίᾳ παρουσιάσθησαν οἱ «Παυλικιανοί» οἱ ὁποῖοι προέκυψαν ἐκ τῶν Μαρκιωνιτῶν καί Μασσαλιανῶν. Οἱ Παυλιανικοί μέ τούς Μαρκιωνίτας, εἶχον κοινόν διαλυσμόν. Ἐδέχοντο δύο Θεούς (ἀγαθόν καί κακόν) καί διεκρινον δημιουργόν τοῦ ἀοράτου καί δημιουργόν τοῦ ὄρατοῦ κόσμου. Ὁ Διαλυσμός εἶχε τρία ἐπακόλουθα α) Δοκι-τισμόν (φαινομενικήν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ) β) ἀντιου-δαϊσμόν καί γ) ἀσκητισμόν. Οἱ Παυλιανοί, ὡς Δοκητισταί, ἐδέχοντο ὅτι ὁ ἀγαθός Θεός, ἄγνωστος εἰς τούς ἀνθρώπους, ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτούς ὑπό τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος προκύψας ἐκ τῆς Οὐρανίου Ἱερουσαλήμ, ὡς Μητρός, εἶχε φαινομενικόν σῶμα. Προσεποιοῦντο ὅτι ἐτίμων τήν Θεοτόκον Μαρίαν τήν ὁποίαν ὠνόμαζον «Χριστοτόκον», καί ἐννόουν ἀντί αὐτῆς τήν ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἰς ἣν εἰσῆλθε καί ἐξῆλθεν ὁ Κύριος. Ὡς ἀντιουδαῖσταί, ἐδέχοντο, ὅτι ὁ κακός Θεός, δημιουργός τοῦ ὄρατοῦ κόσμου, εἶναι Θεός τῆς Π. Διαθήκης, τήν ὁποίαν ἀπέρριπτον. Ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης ἀπέρριπτον ὅσα ἐθεώρουν Ἰουδαίζοντα. Ἐδέχοντο τά τέσσαρα (4) Εὐαγγέλια καί δέκα πέντε (15)

ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Μαρκιωνίτας, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀσκητισμόν, οὗτοι δὲν εἶχον διότι ἀπέρριπτον τὴν ἀγαμίαν καὶ τὰς νηστείας. Εἶχον ὅμως αὐστηρόν ἠθικόν βίον. Μέ τοὺς Μασσαλιανούς, εἶχον κοινόν, ὅτι ἀπέρριπτον τὴν ἐξωτερικὴν Θεῖαν λατρείαν, ἱεροτελεστίας, μυστήρια, Θεῖαν Εὐχαριστίαν καὶ τὸ βάπτισμα. Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἦτο καὶ Θεῖα Εὐχαριστία καὶ βάπτισμα. Ἀπέρριπτον τὰς εἰκόνας, ἁγίους καὶ τὰ λείψανα αὐτῶν, τὴν Θεοτόκον, τοὺς Ναοὺς καὶ τὸν μοναχικόν βίον. Οὕτως ἤρχισεν ἡ περίοδος τῆς εἰκονομαχίας.

Τὸ ἔτος 730 ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Γ΄ ἐξέδωσε διάταγμα κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου τοῦ στέμματος, διὰ τοῦ ὁποίου διετάσσετο ἡ καταστροφή τῶν εἰκόνων. Τὸ ἔτος 754, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος, συνεκάλεσε Σύνοδον ἐν Χαλκηδόνι, ἡ ὁποία κατεδίκησε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, ὡς Νεστοριανικὴν καὶ Μονοφυσικὴν αἵρεσιν, καὶ ἀνεθεμάτισε τοὺς ἀποθανόντας εἰκονοφίλους. Δέν υἱοθέτησεν ὅμως τὰς περὶ τῶν Ἀγίων καὶ τῆς Θεοτόκου αἱρετικὰς δοξασίας τοῦ Αὐτοκράτορος. Κυρίως ἐπρόκειτο περὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ. Αὕτη, ἡ ἀποσπᾶ καὶ εἰκονίζει μόνον τὴν ἀνθρωπί-νην φύσιν τοῦ Χριστοῦ (Νεστοριανισμός), ἡ εἰκονίζει καὶ συγγέει ἀμφοτέρας (Μονοφυσιτισμός). Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς εἰκονομαχίας, ἐπαρουσιάσθη μεταξύ τῶν μοναχῶν ἐντὸς τοῦ

Βυζαντινοῦ κράτους, ἐναντίων τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν αὐστηρά μέτρα. Ἀντίδρασις ἐπαρουσιάσθη καί εἰς τήν Ἀνα-τολήν καί τήν Δύσιν, (Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Ρώμης). Ὁ Ρώμης τό ἔτος 769 ἐν Λατερανῶ, συνεκάλεσε Σύνοδον, ἡ ὁποία ἀναθεμάτισε τήν εἰκονομαχικήν Σύνοδον τοῦ 754, καί ἀνεγνώρισε τήν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων. Τό ἔτος 787 ἐν Νικαία, ἡ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη, συνεκάλεσε τήν Ζ΄ Οἰκ. Σύνοδον, ἡ ὁποία κατεδίκασε τάς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ 754, καί ἐθέσπισε τήν τιμητικήν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, διέκρινε δέ αὐτήν τῆς λατρείας καί ἐδέχθη αὐτήν ὡς ἀναφερομένην εἰς τό πρωτότυπον.

Ἡ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη καί ὁ υἱός αὐτῆς Κωνσταντῖνος, ὑπέγραψε τόν Ὅρον τῆς Συνόδου. Τό ἔτος 813, ἀνενεώθη ἡ εἰκονομαχία. Ἐκτός τῶν αἰτίων πού προεκάλεσεν αὐτήν, προ-σετέθη καί ἕτερον αἶτιον, τά πολιτικά, τά ὁποῖα ἐπί τῆς εἰκονοφίλου Εἰρήνης, ἔβαινον κακῶς. Οὕτως ἐγεννήθη ἡ ἐλπίς, ὅτι ἡ ἐπάνοδος τῶν εἰκονομάχων, θά ἐβελτίωνε τά πολιτικά πράγματα. Τήν εἰκονομαχίαν τήν ἀνανέωσεν ὁ Λέων ὁ Ε΄ ὁ Ἀρμένης (811), ὁ ὁποῖος διέταξε τήν ἀφαίρεσιν τῶν εἰκόνων. Συνεκλήθη Β΄ Σύνοδος εἰκονομαχική ἐν Κων/πόλει τό 815, ἡ ὁποία ἠκύρωσε τήν Ζ΄ Οἰκ. Σύνοδον, καί ἐπεκύρωσε τάς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ 754 καί ἀφώρισε τούς διαφωνοῦντας. Οἱ

Ὁρθόδοξοι ἀντέδρασαν. Ἐπικεφαλῆς ἦτο ὁ Θεό-δωρος ὁ Στουδίτης, ὁ ὁποῖος ἀντέστρεψε τὰ ἐπιχειρήματα τῶν εἰκονομάχων, ὅτι αἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ ἀποτελοῦσι χριστολογικὴν αἵρεσιν. Ἰχυρίσθη ὅτι οἱ εἰκονομάχοι ἀρνοῦνται τὴν ἀναγκαίαν ἰδιότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως αὐτοῦ καὶ περιπίπτουσι αὐτοὶ εἰς χριστολογικὴν αἵρεσιν, καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων τιμὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς ἱερά ἀντικείμενα, ἀποτελοῦν ἀντίφασιν καὶ ἀσυνέπειαν.

Τὸ 820, ὁ νέος Αὐτοκράτωρ Μιχαήλ ὁ Τραυλός, ἠκολούθησε συμβιβαστικὴν πολιτικὴν. Ἐπέτρεψε τὴν κατ' οἶκον προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐγκαθειρκτων, ἐπάνοδον τῶν ἐξορίστων Ὁρθοδόξων καὶ τὴν λήθην τῶν εἰκονομαχικῶν καὶ εἰκονοφίλων Συνόδων τῶν 754, 787, 815 καὶ ἀνοχὴν ἀλλήλοις. Τέλος ὑπὸ ἐνδημούσης Συνόδου ἐν Κων/πόλει ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατείας Θεοδώρας τὸ 843, ἐπεκυρώθησαν αἱ ἀποφάσεις τῆς Ζ΄ Οἰκ. Συνόδου καὶ διετάχθη ἡ ἀναστήλωσις καὶ προσκύνησις τῶν εἰκόνων, καὶ ἐθεσπίσθη ἡ ἑορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἀπὸ τῆς γ΄ ἑκατ/ρίδος, προέκυψε τὸ «Μητροπολιτικὸν ἀξίωμα», τὸ ὁποῖον τὴν δ΄ ἑκατ/ρίδα ἀπέκτησε τὸ ὄνομα «Ἐξαρχοί». Τὸ

ἀξίωμα τῶν Ἐξάρχων προέκυψεν ἐκ τριῶν αἰτίων, α) ἐκ τῆς φυσικῆς διαιρέσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς μεγάλα διαμερίσματα, β) ἐκ τῶν μεγάλων πόλεων ἐκάστου διαμερίσματος καί γ) αἱ Ἐκκλησίαι τῶν πόλεων τούτων κατέστησαν κέντρα διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αἱ περισσότεραι τῶν πόλεων τούτων, εἶχον ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν, ἢ εἶχον ἔλθει εἰς ἐξαρτικήν σχέσιν μετὰ τινος αὐτῶν (Ἀποστόλων). Ἡ Ἀνατολή ἔδιδε μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τήν β' αἰτίαν καί ἡ Δύσις εἰς τήν γ'. Συνεπεία τῶν τριῶν αἰτιῶν, οἱ ἐπίσκοποι ἐκάστης πόλεως, ἀπέκτησαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπεροχὴν. Τέλη τῆς γ' ἐκοτ/ρίδος τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος διηρέθη πολιτικῶς εἰς διοικήσεις, αἱ ὁποῖαι συνέπεσαν μέ τὰς ἐκκλησιαστικὰς Ἐξαρχίας. Ἡ πολιτικὴ σημασία τῆς πόλεως, καθώριζε τὰ πρεσ-βεῖα τιμῆς τοῦ ἐπισκόπου. Οὕτως ὁ Ρώμης, ὡς μεγαλυτέρα εἶχε τὰ πρεσβεῖα τιμῆς. Τὸ ἔτος 330, ὅτε ὑπὸ τοῦ Μ. Κων/ντίνου ἰδρύθη τὸ Βυζάντιον (Κων/πολις Νέα Ρώμη), καί κατέστη ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Β\$ Οἰκ. Σύνοδος τὸ 381, ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν Κων/πόλεως δεύτερα πρεσβεῖα τιμῆς μετὰ τὸν Ρώμης. Τὰ πρεσβεῖα δὲν περιωρίζοντο μόνον εἰς τιμὰς, ἀλλὰ ἐπέτρεπον καί ἐκτάκτους ποιμαντορικὰς ἐνεργείας, ὅμως μὴ ὑποχρεούμεναι αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι νὰ δεχθῶσιν αὐτάς. Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις εἰς τὴν Δύσιν ἐσηματίσθη ἡ ἀντίληψις, ἐπειδὴ ἡ Ρώμη πρωτεύουσα τοῦ

Ρωμαϊκοῦ κρά-τους, ἦτο ἀπό πάσης ἀπόψεως σπουδαία πόλις, καί εἶχε συνδεθεῖ μετά δύο μεγάλων Ἀποστόλων, Πέτρου καί Παύλου, ὅτι ἐν αὐτῇ κεῖται ἡ πηγή τοῦ παπικοῦ «Πρωτείου», τό ὁποῖ-ον ἀνεπτύχθη κατά τρεῖς βαθμίδας.

α) Ἡ ἀρχαιότερα καί ἀπλουστέρα εἶναι, ὅτι ὄλαι αἱ χριστιανικάι Ἐκκλησίαι, πρέπει νά συμφωνῶσι μέ τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Δέν γίνεται ἀκόμη λόγος περί τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς. Ἀντιθέτως εἰς τήν Ἀνατολήν ὅπου ὑπῆρχον πολλάί ἀποστολικάι Ἐκκλησίαι, ἐπεκράτησε διάφορος ἀντίληψις, ὅτι ὄλαι αἱ ἀποστολικάι Ἐκκλησίαι, διετήρησαν τήν ἀποστολικήν παράδοσιν, ἐπομένως συμφωνοῦσι πρός ἀλλήλας. Ἡ Δυτική αὕτη ἀντίληψις, εὔρεν ἀντιδράσεις. β) Κατά τήν δευτέρα βαθμίδα ἀναπτύξεως τοῦ παπικοῦ πρωτείου, διατυποῦται ἡ ἀξίωσις, ὅτι ὁ Ρώμης δικαιοῦται νά δικάσῃ τούς ἐπισκόπους τῶν ἀποστολικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς. γ) Κατά τήν τρίτην βαθμίδα, ἐδημιουργήθη ἡ θεωρία, ὅτι τό παπικόν πρωτεῖον, στηρίζεται ἐπί τοῦ χωρίου τοῦ κατά Ματθαίου «σύ ἦ Πέτρος καί ἐπί ταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν», ὅτι ἐπομένως ἰδρύθη ὑπό τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί εἶναι «Θεῖον δίκαιον».

Ὁ Ρώμης Στέφανος, ἰσχυρίσθη, ὅτι κέκτηται τήν διαδοχήν τοῦ Πέτρου, ἐπί τοῦ ὁποίου ἐθεμελιώθησαν καί ἰδρύθησαν τά θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως εἰς τάς Β΄, Γ΄ Δ΄ Οἰκ. Συνόδους καί

δι' ἐπιστολῶν, ἀπένειμεν ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς εἰς τόν Κων/πόλεως πρός τόν Ρώμης. Ὁ Ρώμης Λέων Α΄, ἀπέρριψε τόν Ὕρον τοῦτον.

Ἡ διαίρεσις τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους τό 395 εἰς δύο ἐπισήμους αὐτοκρατορίας Ἀνατολῆς καί Δύσεως, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νά δημιουργηθοῦν δύο ἐκκλησιαστικά κέντρα, Ρώμης καί Κων/πόλεως (Νέα Ρώμη). Μετά τήν ἀπονομήν ἴσων πρε-σβείων εἰς τόν Κων/πόλεως, ὠνομάζετο καί οὔτος, ὡς καί ὁ Ρώμης «Οἰκουμενικός». Ὅμως βάσει της Δ΄ Οἰκ. Συνόδου, ὅτι ὁ μεταξύ ἴσων πρεσβείων τιμῆς, τά χρονολογικῶς ἀρχαιότερα ἔρχονται πρῶτα, οὐχί αὐτά καθ' ἑαυτά, ἀλλ' ὡς ἀρχαιότερα. Ἡ Ἀνατολή ἀνεγνώριζε τά ἀρχαιότερα αὐτά πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Ρώμης, καί δι' αὐτό ὠνόμαζεν αὐτόν «Πρωτόθρονον».

Σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ὁ Ρώμης Νικόλαος Α΄, ἐζήτει νά ὑποτάξῃ ὀλόκληρον τήν Ἐκκλησίαν. Τό πρωτεῖον διά τῶν ψευδοἰσιδωρείων διατάξεων, ἔλαβε τήν τελειοτέραν αὐτῆς ἀνάπτυξιν, μέσα τῆς Θ΄ ἑκατ/ρίδος, ὅτε ἤρχισε τό σχίσμα τό 858-867. Ὁ Νικόλαος, ἐπενέβη εἰς τά τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καί ἐτόνιζε τά ὑπό τοῦ Θεοῦ δοθέντα αὐτῶν προνόμια καί ὑπεστήριζεν, ὅτι ὁ Πάπας κυρίως δικαιούται νά ἐπέμβῃ εἰς ὅλας τάς Ἐκκλησίας. Διά τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Νικολάου, τό παπικόν πρωτεῖον ἐξῆλθε τῆς θεωρητικῆς καί ἀορίστου μορφῆς καί ἔλαβε πρακτικήν καί ὠρισμένην μορφήν. Πρῶτος ὁ

Κων/πόλεως Φώτιος κατεπολέμησε τοῦτο, καί ἡ Σύνοδος τῆς Κων/πόλεως τό 867 καθήρεσε τόν Νικόλαον.

Ὁ διάδοχός του, Ἀνδριανός Β΄, κατά τήν Σύνοδον τοῦ 869 ἐν Κων/πόλει, διά τῶν ἀντιπροσώπων του, προσεκόμισε παπικόν λίβελλον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτονίζετο τό πρωτεῖον τοῦ Πάπα, ἡ ἀποδοχή του, καταδίκη τοῦ Φωτίου καί ἡ ἄρσις τῆς καταδίκης τοῦ Ἰγνατίου καί Νικολάου Ρώμης, τό ὁποῖον ὤφειλε νά δεχθῆ ὁλόκληρος ἡ ἀνατολική Ἐκκλησία. Ὁ λίβελ-λος οὗτος εἰσήχθη ὑπό τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοσ εἰς τήν Σύνοδον, καί ὑπεγράφη ὑπό τοῦ Ἰγνατίου καί τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν.

Ἡ Σύνοδος ἐδέχθη τάς παπικάς ἀποφάσεις, καί ἀνεθεμάτισε τόν Φώτιον. Αὕτη ὠνόμασε ἐαυτήν Ἡ΄ Οἰκ. Σύνοδον. Τέλος τό ἔτος 879, νέα Σύνοδος ἐν Κων/πόλει, ἀπεκατέστησε τόν Φώτιον καί τούς ὁπαδούς αὐτοῦ.

Δι' ἐπιστολῶν τοῦ Ρώμης Ἰωάννου Α΄ συμφώνως πρός τάς παπικάς ἀξιώσεις (πρωτεῖον), ἐλύετο τό ζήτημα τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Φωτίου, δυνάμει τοῦ ὑπό τοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου δοθέντος αὐτῷ δικαιώματος. Εἰς τάς ἀξιώσεις ταύτας, ἀντέδρασαν οἱ ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι, θεωροῦντες τόν πάπαν ἀρχηγόν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καί τόν Κων/πόλεως ἀρχηγόν τῆς Ἀνατολικῆς (ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς, Δ΄ Οἰκ. Σύνοδος). Ἡ Σύνοδος αὕτη ὠνομάσθη Ζ΄ Οἰκουμενική πρῶτοι ὑπέγραψαν οἱ

ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου.

Ἀπό τῆς ε΄ ἐκατ/ρίδος ὑπό τοῦ Ἀντιοχείας Πέτρου τοῦ Γναφέως, εἰσήχθη εἰς τὴν καθ' ἑκάστην λειτουργίαν ἀνάγνωσις τοῦ Σμβόλου τῆς Πίστεως τῆς Κων/πόλεως, ἐνῶ πρῶτε-ρον ἀνεγινώσκετο μόνον κάθε Μ. Παρασκευῆ. Τὴν στ΄ ἐκατ/ρίδα εἰσήχθη εἰς Κων/πολιν καὶ Ἰσπανίαν, ἡ δυτικὴ Θεολογία, διέφερε τῆς ἀνατολικῆς καὶ μάλιστα εἰς τὸ δόγμα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὡς βάσιν ἔθετε τὰ τρία πρόσωπα καὶ ἐζήτει νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐνότητα αὐτῶν, ἐνῶ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία, ὡς βάσιν ἔθετε τὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐζήτει νὰ κατανοήσῃ τὸ τρισυπόστατον αὐτοῦ.

Ἐκ τούτου προέκυψεν ἡ διδασκαλία τῆς Δύσεως περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ (Φιλιόκβε). Παρουσιάζεται εἰς Λατίνους Θεολόγους τὴν δ΄ καὶ ε΄ ἐκατ/ρίδα, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Αὐγουστῖνον. Ἡ προσθήκη τοῦ Φιλιόκβε εἰς τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως, ἔγινε ἐν Τολέδῳ ἐν δύο Συνόδοις, τὸ 547 εἰς τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως αὐτῆς, καὶ τὸ 589 εἰς τὸ Σύμβολο τῆς Κων/πόλεως. Ἐξ Ἰσπανίας εὗρεν εἴ-σοδον εἰς τὸ Σύμβολο τοῦ Φραγκικοῦ κράτους πλὴν τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἀπέκρουσε τὴν προσθήκη ταύτην διὰ διαβήματος τοῦ Λέοντος Γ΄ τὸ 816, ἃν καὶ εἶχε δεχθῆ τὴν διδασκαλία ταύτην, ὡς θεολογικὸν ζήτημα.

Κατὰ τὴν Ζ΄ Οἰκ. Σύνοδον ἀνεγνώσθη το

Σύμβολο τῆς Πίστεως τῆς Κων/πόλεως, παρουσία καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, ἄνευ τῆς προσθήκης τοῦ Φιλιόκβε, καί ἀνεγνώσθη δήλωσις, ὅτι ὁ διά προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως ἄλλοιῶν τό Σύμβολο τῆς Πίστεως, κληρικός μέν καθαιρεῖται, λαϊκός δέ ἀναθεματίζεται. Οἱ Παπικοί ἀντιπρόσωποι δέν διεμαρτυρήθησαν, διότι ἡ Ρώμη δέν εἶχεν ἀκόμη τήν προσθήκην τοῦ Φιλιόκβε ἐν τῷ Συμβόλῳ, ἀλλ' εἰσήγαγεν αὐτήν τό 1014 ὁ Βενέδικτος Η΄ καί ἀπετέλεσε τό πρῶτον αἴτιον τῆς ὀριστικῆς διαστάσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Πρῶτος ὁ Κων/πόλεως Φώτιος καταπολέμησε τήν διδασκαλίαν ταύτην ὡς αἰρετικήν. Τό δεύτερον αἴτιον, ἦτο ἡ εἰσαγωγή Ρωμαϊκῶν ἔθιμων εἰς τάς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως νηστεία τοῦ Σαββάτου, ὑποχρεωτική ἀγαμία τοῦ κλήρου, ἡ ἐφορμογή τοῦ χρίσματος μόνον ὑπό τοῦ ἐπισκόπου. Ἀρχάς θ' ἑκατ/ρίδος ἡ Ρωμαϊκή Ἐκκλησία, εἰσήγαγε νέον ἐκκλησιαστικόν ἔθιμον, τά «Ἄζυμα» ἦτοι ἡ ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ χρησιμοποίησις ἀζύμου ἄρτου, διότι πᾶν τό ἔνζυμον ἐθεώρουν ἔμψυχον. Τό ἔθιμον τοῦτο τό πρῶτον κατεπολεμήθη τό 1046. Ὁ Ρώμης Λέων Θ' ἀντέδρασε καί οὕτως ἐγεννήθη νέον ζήτημα μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ὁ Πάπας ἐπανῆλθε καί ἐτόνιζε τήν ὑποροχὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

Ἀπό τῆς δ' ἑκατ/ρίδος τήν Ἐκκλησίαν

ἀπησχόλησε τό βάπτισμα «μῆς καταδύσεως», τό ὁποῖον ἐτέλουν τό πρῶτον οἱ ἄκροι Ἀρειανοί «Εὐνομιανοί, Ἀνόμοιοι», μέ τό ὁποῖον ἡσυχολήθη ἡ Β΄ Οἰκ. Σύνοδος, καί κατεδίκασε τοῦτο, διότι οἱ Ἀρειανοί διέστρεφον τό δόγμα τῆς Ἀγίας Τριάδος, καί ἐτέλουν τό βάπτισμα, ὄχι εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἀλλά εἰς τόν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, καί δεύτερον οἱ Ὁρθόδοξοι τῆς Ἰσπανίας, οἱ ὁποῖοι διά τῆς μῆς καταδύσεως παρίστων τήν ἐνότητα τῆς Ἀγίας Τριάδος καί τήν ἰσότητα τῶν προσώπων αὐτῆς, ἐν ἀντιθέσει πρός τούς Ἀρειανούς τῆς χώρας αὐτῆς «ὁμοίους», οἱ ὁποῖοι διά τριῶν καταδύσεων παρίστων τήν διαίρεσιν τῆς Ἀγίας Τριάδος καί ἀνισότητα τῶν προσώπων αὐτῆς. Τό βάπτισμα τοῦτο, ὡς ἐπι-τόπιον ἔθιμο περιέλαβεν εἰς τόν Ὅρον αὐτῆς ἡ ἐν Τολέδω Σύνοδος τό 633.

Ἡ δὲ καί ε΄ ἑκατ/ρίς, ἦτο ἡ ἐποχή τῆς ἀκμῆς τῶν Θεολογικῶν γραμμάτων, τόσον εἰς τήν Ἀνατολήν, ὅσον καί εἰς τήν Δύσιν. Ἐκατέρωθεν διεκρίθησαν σπουδαῖοι καί διακεκριμένοι Θεολόγοι, οἱ ὁποῖοι ἡσυχολήθησαν μέ τόν Μυστικισμόν καί Χριστολογικά θέματα, ἕκαστος δίδων προσωπικῆς ἐρμηνείας περί τῶν ὁποίων αἱ Οἰκ. Σύνοδοι ἀπεφάνθησαν. Συνεπεῖα τούτου προέκυψαν θεολογικά ἐκκλησιαστικά διαφοραί.

Σπουδαῖος Θεολόγος τῆς Δύσεως, ἦτο ὁ

Αύγουστῖνος ἀρχάς ε' ἑκατ/ρίδος, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγεν εἰς τήν Δύσιν τόν Μυστικισμόν. Ἦσυχολήθη μέ τό δογματικόν κλάδον τῆς Θεολογίας καί περί τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ, ἐπιδράσας μεγάλως ἐπί τῆς Δύσεως. Ἡ διδασκαλία του μετεβιβάσθη βραδύτερον εἰς τάς Προτεσταντικάς Ἐκκλησίας, καί κυρίως εἰς τόν Καλβινισμόν. Ὁ ἀπόλυτος προορισμός καί ὁ Μυστικισμός, συνεπάγονται ἄμεσον μετά τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίαν (προσωπική θρησκευτικότης) καί παρεμποδίζουσι μεσάζοντα κλῆρον καί μυστήρια. Συμφώνως πρὸς τόν ἀπόλυτον προορισμόν, ὁ Αὐγουστῖνος ἐδέχετο τήν Ἐκκλησίαν ὡς σύνολον τῶν προωρισμένων εἰς σωτηρίαν, καί ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὄρατόν ἱερουργικόν ἐγκαθίδρυμα, διοχετεύουσα τήν Θεῖαν Χάριν.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐπεκράτησε κυρίως εἰς τόν Προτεσταν-τισμόν. Ἀντιθέτως ἀρχάς γ' ἑκατ/ρίδος, ὁ «Τερτυλλιανός», ἐδέχετο ἀρχικῶς τήν Ἐκκλησίαν, ὡς ὄρατόν νομικόν καθίδρυμα, ἀλλά τό 207 γενόμενος Μοντανιστής, ἐδέχθη τήν Ἐκκλησίαν, ὡς ἀόρατον καί πνευματικήν, καί ἐδέχθη τήν γενικήν ἱερωσύνην. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀντιλήψεων, ὁ Αὐγουστῖνος, τάς συνεδύασε καί ἐδέχθη τήν Ἐκκλησίαν ὡς ὄρατόν καί ἀόρατον, εἰς τά μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καί τῆς ἱερωσύνης ἐδέχετο ἀποτύπωσιν σφραγίδος ἀνεξαλείπτου, παραμένουσα καί ἐκτός καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἄνευ ἐνεργείας. Ἐνεργεῖ δέ σωτηριωδῶς μόνον ἐν

αὐτῇ

Αἱ θεολογικαὶ ἰδέαι τοῦ Αὐγουστίνου, ἀπομακρυνθεῖσαι τῆς ἑλληνικῆς Θεολογίας, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ καθολικισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἡ κατὰ τό δεύτερον ἡμισυ τῆς ἡ' ἑκατ/ρίδος, ἡ ἀναγέννησις τῶν Θεολογικῶν γραμμάτων, ἀνέδειξε Θεολόγους οἱ ὅποιοι ἐπροκάλεσαν Θεολογικά ζητήματα.

«Ὁ Πασχάσιος Ρορβέρτος» τό 856, ἔγραψε περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὑποστηρίξας τὴν μετουσίωσιν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου, εἰς Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ. Ἄντέδρασεν ὁ μοναχός «Ράτραμνος» ὑποστηρίξας, ὅτι ἐν τῷ ἄρτῳ καὶ οἴνῳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας, εἶναι ἡ παρουσία τῆς δυνάμεως τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας μεταλαμβάνουν μόνον οἱ πιστοί.

Τέλη τῆς ια' ἑκατ/ρίδος, «οἱ Σελτζοῦκοι» Τοῦρκοι, ἴδρυσαν κράτος καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκ πολιτικῶν λόγων οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες, ἀπετάνθησαν πρὸς τὸν Πάπα ζητοῦντες βοήθειαν, ὡς ἀντάλλαγμα δέ ἐκατέρωθεν ἐννοεῖτο ἡ ἔνωσις. Τοῦτο ἦτο εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς Πάπας, οἱ ὅποιοι κατὰ καιροῦς ἐπροκάλεσαν τὰς Σταυροφορίας μὴ παραιτούμενοι τῶν κοσμοκρατικῶν ἰδεῶν τῶν. Οὕτω κατελήφθη ἡ Ἀνατολή ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων καὶ οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες ἠναγκάσθησαν νὰ κάμωσι παραχωρήσεις εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ

Πάπα, ὅπως τό πρωτεῖον, τό μνημόσυνον καί τό «ἔκκλητον» ἦτοι ἐφέσεις τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, ὑπό τόν περιορισμόν, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Πάπα θά ἦσαν ὑποχρεωτικάί, ἐφ' ὅσον δέν ἀντέφασκον εἰς τάς Οἰκ. Συνόδους, καί ὀριστικῶς ἀπεκρούετο τό Φιλιόκβε, καί ὡς διδασκαλία καί ὡς προσθήκη εἰς τό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ὁ Πάπας διπλωματικῶς ἐδέχθη τούς περιορισμούς καί διά τῆς Συνόδου τοῦ Λατερανοῦ τό 1215, ἐπέτρεψεν ἐπισήμως εἰς τούς Ὁρθοδόξους νά διατηρῶσι τά ἐκκλησιαστικά των ἔθιμα ἐν τῇ γλώσσει καί ρυθμῶ αὐτῶν. Ἀπό τότε ἀρχίζει ἡ ἐμφάνισις τῆς «Οὐνίας».

Αἱ ὑπό τοῦ Πάπα συνεχεῖς συμπληρωματικά ἀπαιτήσεις περί τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν, ἠῦξησε τήν κατά τῆς ἐνώσεως ἀντίδρασιν. Ἡ πολιτική κατάστασις εἰς τήν Ἀνατολήν, ἔβαινε πρὸς τά χεῖρω, καί οἱ Αὐτοκράτορες, Ἰωάννης Παλαιολόγος Ζ', δέν ἔβλεπεν ἄλλο μέσον σωτηρίας ἀπό τήν ἔνωσιν. Ἐζήτησε σύγκλησιν Οἰκ. Συνόδου εἰς Κων/πολιν. Κατ' ἀρχάς ἐγένετο δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλά ἀμέσως ὁ Ρώμης «Εὐγένιος» μετέβαλε γνώμην καί οὕτως ἡ Σύνοδος συνεκλήθη ἐν Φεράρα τό 1438, καί ἐν συνεχείᾳ εἰς Φλωρεντία. Ὡς πρῶτον ζήτημα συνεζητήθη ἡ ἐν τῷ λατινικῷ Συμβόλῳ προσθήκη τοῦ Φιλιόκβε, τήν ὁποίαν ὁ Ἐφέσου Μάρκος ὁ Εὐγενικός, ἐκ τῶν ὄρων τῶν Οἰκ. Συνόδων ἀπεδείκνυε τό ἀντικανονικόν τῆς προσθήκης, καίτοι εἰς

αυτάς δέν ανέφερετο τό Φιλιόκβε. Αί συζητήσεις απέβησαν ἄκαρποι, δι' αὐτό ἐπροτάθη συμβιβαστική λύσις, νά ταυτισθῶσι δηλαδή αἱ ἐκφράσεις «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» καί «δι' Υἱοῦ». Κατ' αὐτάς οἱ Λατίνοι διά τῆς φράσεως «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» δέχονται τόν Υἱόν ὡς ἀρχήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως καί τόν Πατέρα, ἐνῶ οἱ Ἀνατολικοί μέ τήν φράσιν «δι' Υἱοῦ» δέχονται τόν Υἱόν ὡς αἰτίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἑτεροι δύο διαφοραί ἐξετάσθησαν α) πότε καθαγιαζεται ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ κατά τήν ἐκφώνησιν «τοῦτο ἐστί το Σῶμα μου» ὡς ἐφρόνουν οἱ Λατίνοι, ἢ κατά τήν εὐχήν «καί ποιήσον τόν μέν ἄρτον κλπ», ὡς ἐφρόνουν οἱ Ἀνατολικοί, οἱ ὁποῖοι καί ἔμεινον ἀνένδοτοι εἰς τό φρόνημά των. β) Ἐάν αἱ ἀμοιβαί τῶν ἀγαθῶν καί αἱ τιμωρίαι τῶν κακῶν ἄρχονται ἀμέσως μετά τον θάνατον (Λατίνοι) ἢ μετά τήν τελικήν κρίσιν (Ὁρθόδοξοι). Τοῦτο εἶχε καταστεῖ δόγμα τῆς Δ. Ἐκκλησίας τό 1336. Οἱ Ὁρθόδοξοι πιεσθέντες ἐδέχθησαν τήν θεωρία ταύτην. Μέ τό ζήτημα τοῦτο ἐσχετιζετο τό ζήτημα τοῦ καθαρτηρίου πυρός, εἰς τό ὁποῖον ὑποβάλλονται οἱ μεταξύ ἀγαθῶν καί κακῶν. Καί πάλιν πιεσθέντες οἱ Ὁρθόδοξοι τό ἐδέχθησαν, ἀλλά τό πρωτεῖον τό ἐδέχθησαν συμφώνως πρὸς τάς ἀποφάσεις καί κανόνας τῶν Οἰκ. Συνόδων. Ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ ἡ Δ. Ἐκκλησία διετήρησε τά ἄζυμα ἢ δέ Ἀνατολική τόν ἐνζυμον ἄρτον. Τά Σύμβολα Πίστεως, ἡ Δ.

Ἐκκλησία μέ τήν προσθήκην τοῦ Φιλιόκβε, ἡ δέ Ἀνατολική ἄνευ αὐτῆς. Τόν Ὅρον ὑπέγραψαν ὅλοι, πλήν τοῦ Ἐφέσου Μάρκου, ὁ ὁποῖος ἦτο καί ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀντιοχείας. Ἐν συνεχείᾳ τό 1443 τά Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, διά τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ Συνόδου ἀπεκκήρυσαν τήν ἔνωσιν.

Ἡ Δυτική Ἐκκλησία προσεπάθησε νά προσελκύσῃ ὅλους τούς αἰρετικούς εἰς τήν Ἀνατολήν (Νεστοριανισμόν, Μονοφυσιτισμόν, Μονοθελητισμόν κλπ), ἀλλά κάθε προσπάθεια ἀπέβη ματαία, πλήν μικρᾶς μερίδος Μαρωνιτῶν (Μονοθελητῶν τοῦ Λιβάνου, καί Νεστοριανῶν τῆς Κύπρου (445). Οἱ Μαρωνῖται, κληθέντες ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Μάρωνος. ἐδέχθησαν τήν Δ΄ Οἰκ. Σύνοδον 1451. Τήν στ΄ ἑκατ/ρίδα ἔγιναν Μονοφυσιῖται καί τήν ζ΄ ἑκατ/ρίδα Μονοθελιῖται. Ὡς τοιοῦτοι ἠρνήθησαν τάς Δ΄, Ε΄ Καί ΣΤ΄ Οἰκ. Συνόδους, καί προσέθεσαν εἰς τόν Τρισάγιον Ὕμνον τό «δι' ἡμᾶς σταυρωθεῖς». Τό 1181 ὁ Πατριάρχης τῶν Μαρωνιτῶν μετά τι-νων ἐπισκόπων καί 40 χιλιάδων πιστῶν, ἠνώθησαν μετά τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀποκηρύξαντες τόν Μονοθελητισμόν, καί ἀνεγνώρισαν τό πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Κατά τήν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας παρέστη εἰς αὐτήν ὡς ἐκπρόσωπος ὀλοκλή-ρου τῆς Μαρωνικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Μαρωνῖται διετήρησαν τά ἐκκλησιαστικά των ἔθιμα, καί τήν ὑπ'

ἀμφοτέρα (ἄρτον καί οἶνον) μετάληψιν, τόν γάμον τῶν ἱερέων καί τήν προσθήκην εἰς τόν Τρισάγιον Ὑμνον, τήν ὁποίαν δικαιολογοῦσι, ὡς ἀναφερομένου ὀλοκλήρου τοῦ Ὑμνου εἰς τόν Χριστόν καί οὐχί εἰς τά τρία Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἐκ τῆς ἡ΄ ἐκατ/ρίδος οἱ Παυλικιανοί καί οἱ Μασσαλιανοί, ἐκ τῆς Συρίας, μετεφέρθησαν εἰς τήν Βουλγαρίαν, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψαν οἱ «Βογόμιλοι» (Θεόφιλοι). Ἐπολεμήθησαν κατά τό β΄ ἡμισυ τῆς ι΄ ἐκατ/ρίδος. Ἦσαν διαλυσταί, ἀπέρριπτον τάς ἐκκλησιαστικάς ἱεροτελεστίας καί ἐδέχοντο δύο ἀρχάς (Θεούς), ἀγαθόν (Ἁγίαν Τριάδα) καί κακόν Θεόν (σατανᾶν), ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τόν ὀρατόν κόσμον καί ἵδρυσεν θρησκείαν τήν ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ περιεχομένην (ἀντιουδαϊσμός). Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σαρκωθείς ἐκπεσών ἄγγελος, ὁ δέ Σωτήρ ἄγγελος ἀπεσταλμένος ὑπό τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσαρκώθη καί ἐσταυρώθη φαινομενικῶς (δοκιτισμός) καί ἔσωσε τόν κόσμον, ὄχι διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, ἀλλά διὰ τῆς διδασκαλίας. Ἀπέρριπτον τήν Π. Διαθήκην, τήν παράδοσιν, τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τά μυστήρια, τοὺς ἁγίους, τά λείψανά των, τάς εἰκόνας καί τοὺς ναοὺς. Ἀπέφευγον τόν γάμον καί εἶχον ἀσκητισμόν, αὐστηράς νηστείας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Παυλικιανιστάς. Διετήρησαν τήν Κυριακὴν προσευχὴν τήν ὁποίαν ἔλεγον ἐπτάκις τῆς ἡμέρας καί πεντάκις τῆς νυκτός. Τό βάπτισμα ἐτέλουν δι' ἐπιθέσεως τῶν

χειρῶν ἢ τῆς κατά Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἐπικλήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἀπαγγελίας τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. Τοῦτο ἐθεώρουν πνευματικόν βάπτισμα. Ἀντί τῆς Θείας Εὐχαριστίας, μετεχειρίζοντο τὴν αἴτησιν τῆς Κυριακῆς προσευ-χῆς «τόν ἄρτον ἡμῶν»

Ἐκ τῆς Βουλγαρίας, ἡ διδασκαλία των μετεδόθη εἰς τό Βυζάντιον, ὅπου ὁ μοναχός «Βασίλειος», ἀνέπτυξε καί ἐτροποποίησε ταύτην, πλησιάσας πρὸς τοὺς «Εὐχίτας» τῆς Θράκης, προερχόμενοι ἐκ τῶν ἀρχαίων Μασσαλιανῶν. Κατά τόν Βασίλειον, ὁ διαλυσμός ἐλαττοῦται, διότι ὁ Σατανήλ καί ὁ Σωτήρ τοῦ κόσμου, εἶναι υἱοί τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, ὁ μὲν πρωτότοκος ὁ δέ δευτερότοκος. Ὁ Σατανήλ στασιάσας κατά τοῦ Πατρός μετεβλήθη εἰς σατανᾶν καί ἐδημιούργησε τόν κόσμον καί τόν ἄνθρωπον, τῇ συνεργασίᾳ ὅμως τοῦ Πατρός, ὁ δέ Σωτήρ, ἐγεννήθη 5500 ἔτη μετά τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου. Μετά τοῦ Πατρός καί τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντος Ἁγίου Πνεύματος, ἀποτελεῖ τὴν Τριάδα, ὄχι μόνιμον ἀλλὰ πρόσκαιρον, διότι ὁ Υἱός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα, μετά τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου των θά ἐπιστρέψουσι εἰς τόν Πατέ-ρα, ὁ ὁποῖος θά γίνῃ πάλιν μονοπρόσωπος.

Οἱ «Βογόμιλοι» ὅπως καί οἱ Παυλιακιανοί, ἤθελον τὴν χριστιανικὴν Θρησκείαν ἄνευ μεσαζόντων ἀνθρώπων καί πραγμάτων, ἀλλὰ ἄμεσον μετά τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίαν, ἦτοι προσωπικόν καί πνευματικόν χριστιανισμόν

(μυστικάί τάσεις). Ὁ Βασίλειος ἐμμένων εἰς τὰς ἰδέας του, κατεδικάσθη εἰς τόν διά πυρός θάνατον τό 1119.

Ἐκ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, ἡ ὁποία ἤρχισε τήν θ' ἑκατ/ρίδα, προέκυψαν δύο μερίδες ἀντιθετοί, οἱ «ὀρθολογισταί» καί οἱ «Σχολαστικοί». Οἱ πρῶτοι ἐδέχοντο ἐκ τῶν δογματικῶν ἰδεῶν, μόνον ὅ,τι εἶναι σύμφωνον μέ τόν ὀρ-θόν λόγον (λογικήν), ἐνῶ οἱ δεῦτεροι, ἐζήτουν νά λύσουν διά τῆς λογικῆς ὅλα τὰ δογματικά ζητήματα. Αἱ ἕριδες αὗται ἤρχισαν καί μεταξύ τοῦ κλήρου. Ἄλλοι ἐτάσσοντο ὑπέρ τῶν ὀρ-θολογιστῶν, καί ἄλλοι ὑπέρ τῶν σχολαστικῶν. Οὕτως ἀνεμίγνυον τήν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν μετά τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, καί ἤρχοντο εἰς σύγκρουσιν μετά τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ «Ἰωάννης» ὁ Ἰταλός, ἐδέχετο τήν αἰωνιότητα τῆς ὕλης, τήν ἀύθυπαρξία τῶν ἰδεῶν, τήν προὔπαρξιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί τήν μετεμψύχωσιν. Ἡ κόλασις δέν εἶναι αἰώνιος, ἠρνεῖτο τὰ θαύματα ἢ ἔδιδε εἰς αὐτά ἀτομικήν ἐξήγησιν. Ἐζήτει διά τῆς λογικῆς νά εὔρη κατά ποῖον τρόπον ἠνώθη-σαν αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ καί μάλιστα κατά ποῖον τρόπον ἐθεώθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτοῦ μετά τήν Ἀνάστα-σιν καί Ἀνάληψιν, προκαλῶν οὕτω τό ζήτημα, ἄν ἡ ἐν Χριστῶ σάρξ ἐθεώθη φύσει ἢ θέσει, ἐν ἀντιθέσει πρός τήν Ἐκ-κλησίαν, ἡ ὁποία διδάσκει, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου σάρξ, οὔτε φύ-σει οὔτε θέσει ἐθεώθη, ἀλλ' ὑπέρ φύσιν καί λόγον. Ἡ διδασκαλία

αὕτη τοῦ Ἰωάννου, κατεδικάσθη τό 1080.

Μαθητής τοῦ Ἰωάννου, ἦτο ὁ Νικαίας «Εὐστράτιος» ὁ ὁποῖος εἰς τό ὑπόμνημα τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, εὔρε τό χωρίον «ὅλον εἶναι προσκυνούμενον τόν Χριστόν, ἀλλ' οὐ καθ' ὅ ἄνθρωπον, καί ὅλον εἶναι προσκυνοῦντα, ἀλλ' οὐ καθ' ὅ Θεόν», παρανοήσας αὐτό ἔφθασεν εἰς τήν ἀποδοχήν δευτέρου ἐν τῷ Χριστῷ προσώπου, ἐνῶ ὁ Κύριλλος ἐννόει, ὅτι ὁ Χριστός προσηύχето κατά τόν ἐπίγειον βίον του. Διά τās διδασκαλίας του αὐτάς καί δύο διατριβῶν του, ἐπί Νεστοριανιζουσῶν θεωριῶν, πρός καταπολέμησιν τῶν Μονοφυσιτῶν, ἐζήτει διά τῆς λογικῆς (συλλογισμοῦ), ν' ἀποδείξη ὅτι ἐν τῷ Χριστῷ ὑπάρχουν δύο φύσεις. Ἐνώπιον τῆς Συνόδου τοῦ 1117 ἐν Κων/πόλει, ἀπεδοκίμασε τήν συλλογικήν μέθοδον καί ἐδήλωσεν ὅτι αἱ διατριβαί του ἐδημοσιεύθησαν ἐν ἀγνοίᾳ του καί ὅτι οὐδέποτε ἐδίδαξε τās ἐν αὐταῖς δοξασίας, ἀνεκάλεσε καί ἀνεθεμάτισε τās ἰδέας αὐτῶν.

Ἐκ παραλήλου ἀνεπτύχθη καί ἡ Σχολαστική θεολογία, ἀλλά ἐσταμάτησε διότι ἀπ' ἀρχῆς περιέπεσεν εἰς κακοδοξίας.

Δύο λόγιοι κληρικοί, ὁ «Νκηφόρος Βασιλάκης καί Σωτήριχος Παντεύγενος», λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ Χριστός ἐπί τοῦ Σταυροῦ προσέφερε, καί ἐν τῇ Θεῖᾳ Εὐχαριστίᾳ προσφέ-ρει ἑαυτόν θυσίαν ἐξιλαστήριον εἰς τόν Θεόν, ἐδίδαξαν, ὅτι ἡ

προσφορά τῆς Θυσίας ταύτης ἔγινε καί γίνεται μόνον πρὸς τόν Πατέρα καί τό Ἅγιον Πνεῦμα, καί οὐχί εἰς τόν Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἦτοι εἰς ἑαυτόν, διότι, ἔάν προσέφερε καί εἰς ἑαυτόν τήν θυσίαν, θά ἔχωρίζετο εἰς δύο πρόσωπα. Εἰς τούς δεχομένους ὅτι ἡ θυσία προσφέρεται καί εἰς τό Υἱόν, λόγω τῆς κοινότητος τῆς οὐσίας τῶν τριῶν προσώπων, ἀπήτουν ὅτι ἡ προσφορά τῆς θυσίας δέν ἔγινε εἰς τήν μίαν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλά μεταξύ τῶν προσώπων (ὑποστάσεων) αὐτῶν. Ὁ ὑποστατικῶς προσφέρων δέν δύναται νά εἶναι καί ὑποστατικῶς δεχόμενος, διότι ἐν ἐναντία περιπτώσει δέν ἐνηθρώπησε μόνον ὁ Υἱός, ἀλλά καί τά δύο ἄλλα πρόσωπα. Σύνοδοι τοῦ 1156 καί 1157 ἐν Κων/πόλει, κατεδίκασαν τήν θεωρίαν ταύτην, καί ἀπεφάνθησαν, ὅτι ὁ Χριστός προσέφερε καί προσφέρει θυσίαν εἰς ὀλόκληρον τήν Ἁγίαν Τριάδα καί ἐπομένως καί εἰς ἑαυτόν.

Ὁ ἐκ Κρήτης «Λάμπης Δημήτριος», θέλων νά πολεμήσῃ τήν προσθήκην τοῦ Φιλιόκβε εἰς τό Σύμβολο τῆς Πίστεως, περιέπεσεν εἰς πλάνην, ἰσχυρισθεῖς, ὅτι ἡ φραῖσις τοῦ Χριστοῦ «ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἔστιν» ἀναφέρεται εἰς τήν Θεῖαν αὐτοῦ φύσιν καί ἐπομένως ὁ Υἱός εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρός «ὑπόταξις», (θεωρία τῶν χιλιαστῶν).

Σύνοδος ἐν Κων/πόλει τό ἔτος 1166, κατεδίκασε τήν θεωρίαν ταύτην καί τόν Δημήτριον καί ἐδέχθη, ὅτι ἡ φραῖσις αὐτή τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται εἰς τήν ἀνθρωπίνην

φύσιν αὐτοῦ. Δύναται ὅμως ν' ἀναφερθῆ καί εἰς τό δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος (Υἱόν καί Λόγον), ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ Πατρὸς προελθὼν ἔχει τήν αἰτίαν ἐν αὐτῷ.

Ἄτερος «Συκυδίτης» μοναχός, ἐκ τῆς ἀντιλήψεως τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὡς θυσίας, ἐφρόνει ὅτι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐθυσιάσθη οὐχί ἡ Θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ἡ ἀνθρωπίνη. Ὅχι ὅμως ὅλη διότι ἡ ψυχὴ δέν δύναται νά θυσιασθῆ, ἀλλά μόνον τό ὑλικόν καί φθαρτόν ἀνθρώπινον σῶμα. Ἐλάμβανε τήν λέξιν θυσίαν ὑπὸ τήν ὑλικήν ἔννοιαν (σφαγὴ-θάνατος), ἐνῶ ἔχει καί ἠθικήν ἔννοιαν. Ἐκ τῆς θεωρίας ταύτης ἐξῆγε τό συμπέρασμα, ὅτι ἡ Θεία Εὐχαριστία (ἄρτος καί οἶνος) ἀναπαριστῶσα τήν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσίαν, μεταβάλλεται εἰς σῶμα νεκροῦ Χριστοῦ τό ἄψυχον καί φθαρτόν, καί αὐτό μεταλαμβάνομεν, διότι ἐάν ἦτο ἄφθαρτον θά ἦτο καί ἀόρατον, ἀσύλληπτον καί δέν θά ἐτεμαχίζετο διά τῶν ὀδόντων, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία δέχεται μετάδοσιν ιδιωμάτων μεταξύ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ἕνεκα τῆς προσωπικῆς ἐνώσεως. Σύνοδος ἐν Κων/πόλει τό 1119, κατεδίκασε τήν διδασκαλίαν ταύτην καί τόν Συκυδίτην καί τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ.

Θιασώτης τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ὁ «Γέωργιος Γεμιστός» (Πλήθων), ἐφρόνει ὅτι ὁ κόσμος θά ὁμολογήσῃ ποτε θρησκείαν συγγενῆ πρὸς τήν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Συνέταξε ἔθνικὰς προσευχὰς, τήν Ἁγίαν

Τριάδα αντικατέστησε διά τῶν τριῶν τάξεων τῶν ἐθνικῶν θεῶν (οὐρανίων, χθονίων καί ταρταρίων). Ἐδέχετο τήν μετεμψύχωσιν, τήν εἰμαρμένη, τήν πολυγαμίαν τῶν ἀνδρῶν.

ἌΟ μυστικισμός εἶχε τάσιν πρός τήν ἡσυχίαν καί τόν ἀπράγμονα βίον, δι' αὐτό ὀνομάζεται «Ἠσυχασμός». ἌΟ μυστικός καί ἡσυχαστής, ζητεῖ νά ἔνωθῆ μετά τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ταύτῳ καί προαπολαύσῃ τήν μέλλουσα μακαριότητα, ἥτοι νά βλέπῃ τις τόν Θεόν κατά τόν ἕκτον Μακαρισμόν «μακάριοι οἱ καθαροί τῆ καρδία, ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται», τό ὅποιον θά συμβῆ εἰς τήν ἄλλην ζωήν, ἐνῶ ὁ μυστικός θέλει νά τόν ἰδῆ ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ. Ἡ θεωρία αὕτη ἀνεπτύχθη εἰς τρεῖς βαθμίδας. α) Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ὄχι διά τῆς καθαρᾶς νοήσεως (ἀφηρημένη σκέψις), ἀλλά κατ' ἀμεσότερον τρόπον διά τῆς ὀράσεως τοῦ νοῦ. β) ἌΟ ὄρος αὐτός ἐθεωρήθη περισσότερο τοῦ πρέποντος νοερά καί πνευματική, διότι οἱ μυστικοί ἐπέδιώκον τήν μετά τοῦ Θεοῦ ἔνωσιν καί προαπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος, διά τοῦτο ἤρχισαν νά κάμωσι λόγον περί «πέντε πνευματικῶν αἰσθητηρίων καί αἰσθήσεων τοῦ νοῦ» καί συνηθέστερον περί αἰσθήσεως τῆς γεύσεως ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀπολαύσεως διά τοῦ νοῦ καί συναισθήματος. γ) Καί ἡ τοιαύτη ἀπόλαυσις τοῦ Θεοῦ, ἐθεωρήθη ἀνεπαρκής. Ἡθελον νά συμμετάσχῃ τῆς πνευματικῆς αἰσθήσεως καί ἀπολαύσεως τοῦ Θεοῦ, καί τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι

οιονδήποτε σῶμα, ἀλλά τό ἐκλεπτυθέν καί ἐκπνευματισθέν. Τοιαύτην θεωρίαν εἶχον καί οἱ Μασσαλιανοί, ὡς μυστική καί ἐνθουσιαστική ὁμάς, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιοῦν ἐκβιαστικόν μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, διὰ συνεχῶν προσευχῶν καί χορῶν. Αἱ θεωρίαι αὗται ἀνενεώθησαν κατὰ τὴν ἰ΄ ἐκατ/ρίδα καί ἀπαντῶσι παρά τοῖς μοναχοῖς (Σινᾶ, Συρία) καί βραδύτερον εἰς ἠσυχαστάς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οἱ ὁποῖοι ὅπως καί οἱ Μασσαλιανοί, ἔτσι καί αὐτοὶ μετεχειρίζοντο ὑλικόν ἐκβιαστικόν μέσον. Ἐχρησιμοποιοῦν μέθοδον διὰ τῆς ὁποίας καθίστατο ἀσφαλῆς καί βεβαία ἡ ἐμφάνισις τοῦ Θεοῦ Φωτός, λαμβάνοντες διαφόρους στάσεις καί νοερῶς ἐπανελάμβανον συνεχῶς τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Μασσαλιανούς, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νά τό ἐπιτύχουν διὰ τῶν συνεχῶν προσευχῶν καί χορῶν. Εἰς τό ζήτημα τοῦ ἠσυχασμοῦ προὐκλήθησαν θεολογικαὶ ἕριδιαι.

Πρωταγωνσταί, ἦσαν ὁ «Βαρλαάμ ὁ Καλαβρός», ὁ ὁποῖος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐδιδάχθη τὴν νέαν ἄσκησιν, ἀλλ' ἔπειτα μετέβαλε γνώμην, διεκομῶδη αὐτὴν ἀποκαλῶν τοὺς ἠσυχαστάς «ὄμφαλοψύχους» καί «Μασσαλιανούς». Κατὰ τὸν Βαρλαάμ, ἡ θεὰ τοῦ αὐλοῦ καί ἀκτίστου φωτός διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν δέν ἦτο δυνατόν, διότι κατὰ τό Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, «Θεόν οὐδεὶς ἑώρακεν πόπῳτε». Κατὰ συνέπειαν ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν ἠσυχαστῶν, ἔφερεν εἰς

ἀποδοχήν δύο Θεῶν, τοῦ μὲν ὁρατοῦ, τοῦ δὲ ἀοράτου, δι' αὐτό κατηγορεῖ αὐτούς ὡς «Διθεῖτας».

Ἀντίπαλος αὐτοῦ ἦτο ὁ «Γρηγόριος Παλαμᾶς», ὁ ὁποῖος ὑ-πεστήριξε τὴν δυνατότητα ταύτην τῆς θεᾶς τοῦ αὐλοῦ καὶ ἀκτίστου φωτός, ἐξηγῶν, ὅτι τὸ ὁρώμενον ὑπὸ τῶν ἡσυχαστῶν φῶς, δέν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἄυλος, ἄκτιστος καὶ ἀόρατος, ἀλλὰ ἡ ἐνέργεια τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι μὲν ἄκτιστος, ἄυλος, ἀλλ' εἷς τινὰς περιστάσεις, ὁρατὴ, προσιτὴ, μεθεκτὴ, ὡς ἡ φλεγομένη βάτος τοῦ Μωϋσέως κ.λ.π.

Ὁ Βαρλαάμ ἠρνεῖτο τὴν διάκρισιν οὐσίας καὶ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, θεωρῶν αὐτὰς ἀκτίστους (αὐλους), ἀοράτους, ἀπροσίτους καὶ ἀμεθέκτους. Σύνοδος ἐν Κων/πόλει τὸ 1341 ἐδικαίωσε τὸν Παλαμᾶν καὶ ἐπέπληξε τὸν Βαρλαάμ, διότι ἐγέννησε δογματικὰ ζητήματα.

Μαθητὴς τοῦ Βαρλαάμ, ὑπῆρξεν ὁ «Γρηγόριος Ἀκίνδυνος» πολέμιος τῶν ἡσυχαστῶν. Ἐδέχετο ὡς μόνους ἀκτίστους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅλας δὲ τὰς ἄλλας, ἐθεώρει ὡς ἐνεργήματα καὶ ἐπομένως κτιστάς. Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς ἐνεργειῶν, ἐφαίνετο ὡς ἄρνησις τῆς προσωπικότητος αὐτῶν, δι' αὐτό ἡ Σύνοδος τοῦ 1351 ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, ἐπεδοκίμασε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παλαμᾶ,

ἀναθεμάτισε τόν Βαρλαάμ καί τόν Ἀκίνδυνον, ὡς Μοναρχιανούς, ἄρνούμενους τήν Τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, ὁ μοναχός «Πρόχωρος Κυδώνης», ἐφρόνει τά τοῦ Βαρλαάμ καί ἐδέχετο τήν ἀνθρωπίνη φύσιν τοῦ Χριστοῦ ἀτελεῖ καί ἁμαρτωλόν. Σύνοδος ἐν Κων/πόλει τό 1368, ἀναθεμάτισε τόν Κυδώνη, τόν δέ Παλαμᾶν κατέταξε στούς ἁγίους.

Ἀπό τῆς ιβ' ἑκατ/ρίδος ὠρίσθη ὁ ἀκριβής ἀριθμός τῶν μυστηρίων εἰς ἑπτά (7), καί ὁ τρόπος τῆς μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου τῆς Θείας Εὐχαριστίας, εἰς Σῶμα καί Αἷμα Κυρίου. Ἐγένετο δέ κρίσις οὐσίας καί ἰδιωμάτων. Ὅθεν αἱ ἰδιότητες τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου μένουσι, ἡ δέ οὐσία μεταβάλλεται (μετουσίωσις), καί κατέστη δόγμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὑπό τῆς Συνόδου τοῦ Λατερανοῦ τό 1215.

Δύο τρόποι συνετέλεσαν ὥστε ν' ἀλλάξη ὁ τρόπος κοινωνίας τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὁ μὲν φόβος τῆς βεβηλώσεως αὐτῆς (πτῶσις ἐκτός στόματος), δι' αὐτό ἡ Δυτική Ἐκκλησία διά τοπικῶν Συνόδων, ἀπηγόρευσε τήν Θείαν Εὐχαριστίαν εἰς τά νήπια, εἰς δέ τούς πιστούς, τήν μετάληψιν τοῦ Αἵματος, διά τήν αὐτήν αἰτίαν καί καθιέρωσε καί τήν «Ὄστιαν». Ὁ δεύτερος λόγος ἦταν ἡ δυσκολία μεταλήψεως μεγάλου ἀριθμοῦ χριστιανῶν κατά τόν ἀρχαῖον τρόπον.

Ἡ Ἀνατολική Ἐκκλησία, καθιέρωσε τήν λαβίδα καί ψίχουλα ἐκ τοῦ Ἀγίου Σώματος.

Ἐν τῇ Δύσει ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ λαβὼν τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν, πρέπει νὰ ἔχη ἀνεπτυγμένη τὴν συνείδησιν (10-12 ἐτῶν), καὶ ἐχώρισε τὸ Χρῖσμα τοῦ Μύρου ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ καθιέρωσε τὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, κατ' ἐξαίρεσιν τελούμενον βάπτισμα διὰ ραντίσματος (βάπτισμα κλινικῶν).

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις, ὅτι τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὅποια μεταδίδει τὸ Ἅγιον Μύρον, δέν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς προϋποθέσεως ὅτι ὁ χριόμενος ἔχει ἀνεπτυγμένη συνείδησιν, καὶ εἰσήγαγε τὸν νηπιοβαπτισμόν, ἵνα μὴ ὁ βαπτιζόμενος καὶ χριόμενος ἐνθυμεῖται τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἔλαβεν, ἀλλὰ νὰ νομίζῃ ὅτι ἐκ γεννητῆς καὶ ἐκ φύσεως εἶναι Χριστιανός.

Ἐν τῇ ἐξομολογήσει ἐπεκράτησαν αἱ «ἀφέσεις» ἐκ τῶν τιμωριῶν τοῦ καθαρτηρίου πυρός, μέχρι σημείου πού ἐπεσκίασε τὰς ἀφέσεις τῶν ἁμαρτιῶν ἐξ εἰληκρινουῶς μετανοίας. Διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἐκ τῶν ἀντισταθμισμάτων ἐλάμβανον ἔγγραφον (συγχωροχάρτιον) τέλη 1γ\$ ἕκατ/ρίδος. Ἐκ τῆς θεωρίας, ὅτι ὁ Πάπας διαθέττει τὸν θησαυρόν τῶν περισεύοντων ἀγαθῶν ἔργων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων, ἡ συγχωρητικὴ εὐχὴ ἔλαβεν ἄλλην μορφήν. Ὁ Ἱερεὺς, ἐξ ὀνόματος τοῦ Πάπα δέν παρακαλεῖ τὸν Θεόν νὰ συγχωρήσῃ τὸν ἁμαρτωλόν, ἀλλὰ αὐτός συγχωρεῖ αὐτόν, (ἐγὼ σέ συγχωρῶ).

Ἡ Δυτική Ἐκκλησία εἰσήγαγε νέας ἐορτάς. α) Τὴν ἐορτὴν τῆς Ἁγίας Δωρεᾶς πρὸς τιμὴν τῆς ἐν τῇ Θεῖα Εὐχαριστίᾳ τελουμένης μετουσιώσεως, β) Ἡ ἐορτὴ τῶν τρελλῶν τὴν 1ην τοῦ ἔτους, γ) ἡ ἐορτὴ τῆς ὼνου, ἐτιμῶντο τρεῖς ἀγιογραφικαὶ ὄνοι, τὰ Χριστούγεννα ἢ ὼνος τοῦ Βαλαάμ, τὴν 14ην Ἰανουαρίου ἢ ὼνος τῆς Παρθένου καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ὁ Πῶλος τοῦ Ἰησοῦ. δ) Ἡ ἐορτὴ τοῦ ἐπισκόπου παιδός, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἀναιρεθέντων νηπίων τὴν 28 Δεκεμβρίου, ε) ὁ Πασχάλιος γέλος. Κατ' αὐτὴν ἀντί κυρήγματος τοῦ Πάσχα, ἐλέγοντο ἀστείότητες καὶ βομωλοχίαι προκαλοῦντα τον γέλωτα καὶ στ) οἱ νεκρικοὶ χοροί. Αἱ παραστάσεις, ἐκ τοῦ Βυζαντίου προερχόμεναι ὡς ἔμ-πνευσίς, εἰς τὴν Δύσει ἀνεπτύχθη καὶ προσέγγισε πρὸς τὸ κοσμικὸν θέατρον. Σήμερον παρὰ τοῖς δυτικοῖς, τελεῖται μόνον ὁ «Νιπτῆρ».

Ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ τῆς στϛ ἐκατ/ρίδος ἐμφανισθεῖσα «Σχολαστικὴ Θεολογία», μετεδόθη καὶ ἐν τῇ Δύσει, ἡ ὁποία βραδύτερον ηϛ ἐκατ/ρίς ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς λογικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐζήτει ὄχι μόνον (ὡς ἡ Σχολαστικὴ Θεολογία τῆς Ἀνατολῆς), νὰ διασαφηνίσῃ καὶ συστηματοποιήσῃ τὰ δόγματα τῆς Χριστικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους περὶ αὐτῶν διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Τοῦτο ὠνομάσθη «Διαλεκτικὴ». Ἡ πρώτη ἀξιοσημείωτος χρησιμοποίησις τῆς ἐπιστημονικῆς

διαλεκτικῆς, ἀπαντᾶται εἰς τὴν Δύσιν τέλη
 ιβ\$ ἐκατ/ρίδος παρά τῷ Γάλλῳ «Βερεγκαρίῳ»,
 ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου (ὀρθολογι-
 στικόν) ἀπέκρουεν ἐν τῇ Θεῖα Εὐχαριστίᾳ τὴν
 μετουσίωσιν καὶ ἐδέχετο μόνον τὴν
 παρουσίαν τῆς δυνάμεως τοῦ Σώματος καὶ
 τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ μετὰ τὴν
 καθαγίασιν ἄρτος καὶ οἶνος, διαφέρουσι τῶν
 πρό τῆς καθαγιάσεως, ὡς τὸ ὕδωρ τοῦ
 βαπτίσματος διαφέρει τοῦ πρό τῆς
 καθαγιάσεως. Μόνον οἱ πιστοὶ
 ματαλαμβάνουσι τῆς δυνάμεως τοῦ
 Χριστοῦ. Ὑπὸ τοπικῶν Συνόδων κατεδικάσθη
 καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀνακαλέσῃ τὰς δοξασίας
 του καὶ ἀποδεχθῆ τὴν διδασκαλίαν τῆς
 Ἐκκλησίας.

Ἐτερος ὀπαδός της Σχολαστικῆς Σχολῆς,
 ἦτο ὁ «Ἄνσελμος» τὸ 1209, ὁ ὁποῖος ἐζήτη-
 ν' ἀποδείξῃ ὄντολογικῶς τὴν ὑπαρξίν τοῦ
 Θεοῦ. Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ ὡς τελείου
 ἐμπερικλείει κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν ὑπαρξίν
 του, διότι ἄλλως δέν θά ἦτο τέλειος. Εἰς
 συγγράμματά του ἐζήτην ν' ἀποδείξῃ τὴν
 ἀνάγκην τῆς ἐν-ανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ.
 Ἡ Θεῖα δικαιοσύνη ἀπήτει ἱκανοποίησιν, τὴν
 ὁποῖαν ὁ ἄνθρωπος δέν θά ἠδύνατο νά
 τελέσῃ, ἄρα ἀνάγκη νά τελέσῃ αὐτὴν ὁ
 Θεάθρωπος. Τὴν νομικὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου
 καὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς
 ἐξομολογήσεως καὶ ματανοίας, μετέφε-
 ρεν ἀντὶ τῆς σχέσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ,
 ἐν τῷ ζητήματι τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ

Χριστοῦ. Ἐζήτει ν' ἀποδείξη τήν περί τῆ Ἁγίας Τριάδος καί τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησιαστικήν διδασκαλίαν. Εἰς τήν ἐν Βάρη τό 1098 Σύνοδον, ἀνέπτυξε τήν ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ Γάλλος «Πέτρος Ἀβαιλάρδος» (1142), ἠσχολεῖτο μέ δογμα-τικά καί ἠθικά ζητήματα, καί διά τῆς διαλεκτικῆς, ἐζήτει νά εὐ-ρη τήν ὀρθήν γνώμην ἐπί τῶν διαφωνιῶν τῶν γνωμῶν τῶν πα-τέρων, μέ βάσιν τό ἀπόφθεγμα, «οὐδέν πιστευτόν ἢ μή πρῶτον ἐννοηθῆ». Τοῦτο ἀντέβαινε εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ Ἀβαιλάρδιος ἀπεμακρύνθη αὐτῆς, καί ἐπλησίαζε τούς δυναμικούς Μοναρχιανούς, διότι ἐδέχετο τά μέν τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς τρεῖς ιδιότητος τοῦ Θεοῦ (παντοδυναμίαν, σοφίαν, ἀγάπην), τήν δέ ἐνσάρκωσιν ὡς δυναμικήν ἐνοίκησιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ. Τό σωτηριῶδες ἔργον τοῦ ὁ Ἰησοῦς, ἐτέλεσε διά τῆς διδασκαλίας καί παραδείγματος, ὁ δέ σταυρικός θάνατος εἶχε μόνον ψυχολογικήν καί ἠ-θικήν σημασίαν. Ἡ δι' αὐτοῦ δειχθεῖσα ἀγάπη, ἐγέννησεν ἐν τῷ ἁμαρτωλῷ ἀνθρώπῳ ἀντίστοιχον ἀγάπην, ἡ ὁποία ἐλευθέρωσεν αὐτόν τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας καί ἀνασυνέδεσε τάς μετά τοῦ Θεοῦ σχέσεις. Οὕτως ἡ Σχολαστική Θεολογία τοῦ Ἀ-βαιλάρδου μετετρέπη εἰς ὀρθολογισμόν. Σύνοδος τῶν Σαουσῶν κατεδίκασε τό σύγγραμμα αὐτοῦ εἰς τήν διά πυρός καταστροφήν καί ἀφωρίσθη αὐτός καί οἱ

ὀπαδοί του.

Ἡ Σχολαστική Θεολογία τῆς ιγ΄ ἑκατ/ρίδος ἐστηρίχθη εἰς τὰ φυσικά, μεταφυσικά, ψυχολογικά, ἠθικά καί πολιτικά συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τὰ ὁποῖα δέν συμπεριλαμβάνοντο εἰς τήν ἐκκλησιαστικήν διδασκαλίαν, ἀλλά καί δέν ἀντέκειντο. Ἐκ τῆς μὴ ἐπαρκοῦς μεταφράσεως καί κατανοήσεως τούτων, τὰ κείμενα αὐτά ἔλαβον πανθειϊστικήν χροιάν ὡς ἐδιδάσκετο ἀρχάς τῆς ιγ΄ ἑκατ/ρίδος ὁ Πανθεισμός (συνταύτισις Θεοῦ καί φύσεως) τήν ὁποίαν διδασκαλίαν κατεδίκασεν ἡ Ἐκκλησία. Ἐκ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, δύναται νά φθάσῃ τις εἰς γενικὰς θρησκευτικὰς ιδέας (ὑπαρξις Θεοῦ, ἀθανασία ψυχῆς κλπ), ἐνῶ κατὰ τήν ἐκκλησιαστικήν διδασκαλίαν, ἡ ἀλήθεια προέρχεται ἐκ τῆς Θείας ἀποκαλύψεως.

Κατὰ τό δεύτερον ἡμισυ τῆς ιβ΄ ἑκατ/ρίδος ἐνεφανίσθησαν οἱ «Βάλδιοι» ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Βαλδίου. Οὗτοι δέν ἦσαν διαλυσταί, δέν ἀπέρριπτον τὰ μυστήρια καί ἱεροτελεστίας. Αἱ δοξασίαι των ἦσαν, ἄρσις κύρους τῶν μυστηρίων ἀναξίων κληρικῶν (δυτικῶν), ἀπέρριπτον τὰ συγχωροχάρτια, τό καθαρτήριο πῦρ καί τὰ μνημόσυνα ὑπέρ τῶν νεκρῶν. Μέχρι τῆς ιδ΄ ἑκατ/ρίδος ἐχειροτονοῦντο κληρικοί, βραδύτερον ὅμως ὅλοι οἱ τέλειοι Βάλδιοι, ἄνευ χειροτονίας, ἐθεωροῦντο κληρικοί καί ἐτέλουν τὰ μυστήρια. Ἡ Δυτική Ἐκκλησία κατεδίωξε τὰς αἰρέσεις ταύτας διά παπικῶν ἀνακριτῶν, καί

οὕτω κατέστη τό παπικόν καθίδρυμα τό ὁποῖον ὠνομάσθη «Ἱερά ἔξετασις». Διά τῶν βασανηστηρίων οἱ καθαροί Βάλδιοι ἐξωλοθρέφθησαν, ἀλλά δέν ἐξερριζώθησαν. Διέδωσαν τάς ἀντιπαπικάς καί ἀνθιερουργικάς ιδέας των καί ἔγιναν πρόδρομοι τοῦ Λουθήρου καί ἄλλων μεταρρυθμιστῶν. Βραδύτερον συνεχωνεύθησαν μετά τῶν Προτεσταντῶν.

Τέλη ἰδ' ἑκατ/ρίδος (1374), ἐνεφανίσθη ὁ «Ἰωάννης Βίκλιφ», τοῦ ὁποῖου θεμελιώδης ἰδέα τῆς διαδασκαλίας του εἶναι «Θεῖον, εἶναι ὅ,τι ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ ἹΑγία Γραφῇ), ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν. Ἀπέρριπτε τό Εὐχέλαιον, τήν μυστικήν ἐξομολόγησιν καί τό δικαίωμα τοῦ Ἱερέως νά συγχωρῇ ἁμαρτίας, ὡς σφετερισμόν Θείου δικαίωματος. Ἀπέρριπτε τόν μοναχικόν βίον, τήν προσκύνησιν τῶν ἹΑγίων λειψάνων, τῶν Εἰκόνων καί τήν πληθύν τῶν ἑορτῶν. Ἡ διασκαλία αὕτη κατεδικάσθη (Σύνοδος Λονδίνου 1382).

Τό κήρυγμα τοῦ Βίκλιφ, ἀνέλαβεν ὁ «Χούς», ὁ ὁποῖος ἦτο συντηρητικότερος. Ἐδέχετο ὅ,τι δέν ἀντίκειται ἐν τῇ ἹΑγία Γραφῇ καί τήν μετουσίωσιν τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου. Κατά τήν Σύνοδον τῆς Κωνσταντίας τό 1415, κατεδικάσθη καί ἐκάη ζῶν διά πυρός. Ὁ θάνατος τοῦ Χούς, ἠρέθησε τούς ὀπαδούς του καί ἔ-λαβεν ἐπαναστατικόν χαρακτήρα. Συνεπεία τούτου προέκυψεν ἡ Βοϊμική ἹΕκκλησία τῶν «Οὐκτραβιτῶν»=(ἀμφότεροι), κεχωρισμένοι τοῦ Πάπα. Ἐμεινον πιστοί εἰς

ὅ,τι δέν ἀντίκειται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, καί οἱ λαϊκοί ἐκοινώνουν ἀμφοτέρα ἄρτον καί οἶνον.

Ἐντίδρασιν κατὰ τῶν παπικῶν ἰδεῶν, παρουσίασαν ἀρχάς τῆς ἰστ' ἑκατ/ρίδος τρεῖς μεταρρυθμισταί, (Λούθηρος, Ζβίγγλιος καί Καλβῖνος).

Ὁ «Μαρτῖνος Λούθηρος» Γερμανός, ἐκ τυχαίου γεγονότος εἰσῆλθεν εἰς τό τάγμα τῶν Αὐγουστιανῶν ἐρημιτῶν, καί μετὰ δύο ἔτη ἔγινε Ἱερεὺς τό 1507. Ἐπεδέχθη τήν διδασκαλίαν τοῦ Αὐγουστίνου περί ἀπολύτου προορισμοῦ, καί ἐζήτει νά ἐπιτύχη τήν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, διά τῶν μοναχικῶν μέσων (ἀγρυπνία, νηστεία, προσευχή, ἐξομολόγησις). Ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «δικαιοσύνη γάρ Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἀποκαλύπτεται», ἀμφάβαλε διά τήν σωτηρίαν του, διότι ἐ-ξελάμβανε τήν λέξιν «δικαιοσύνην» ὡς σημαίνουσα τήν τιμωρόν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. Βραδύτερον εὗρεν ὅτι δέν σημαίνει τήν τιμωρόν ἐνέργειαν, ἀλλά τή σῶζουσαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀντίληψις αὕτη κατέστη ἡ βάση τῶν Θεολογικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν, τάς ὁποίας ἐρύσθη ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Αὐγουστίνου. Αἱ ἰδέαι του εἶχον μυστικόν χαρακτήραν. Ὁ μοναχικός βίος του ἔτεινε πρὸς τόν μυστικισμόν καί ἐμελέτα μυστικά συγγράμματα. Ἐδέχθη τήν πίστιν ὡς μόνον μέσον σωτηρίας καί τήν Ἐκκλησίαν ἀόρατον

ὡς σύνολον σεσωσμένων. Ἀπέρριπτε τά ὁρατά μέσα τῆς σωτηρίας (μυστήρια κλπ) καί τὰς ἀφέσεις τῶν ἁμαρτιῶν ὑπό τοῦ Πάπα. Προὐκάλεσε διά 95 θέσεων του ζήτημα περί τοῦ θέματος, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξερράγη συγγραφική θεολογική ἔρις. Ἐντίπαλος του ἦτο ὁ «Ἰωάννης Ἐκκος». Οὗτος ἀνέφερε τήν Σύνοδον τῆς Κωνσταντίας τό 1415, ἡ ὁποία εἶχε καταδικάσει ὡς αἵρεσιν τήν διδασκαλίαν τοῦ Χούς, κατά τήν ὁποίαν ἡ εἰς τόν Πάπαν ὑποταγή, δέν εἶναι ἀπαραίτητος διά τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Λούθηρος ἐδέχθη ὡς ὀρθήν τήν διδασκαλίαν τοῦ Χούς καί ἀπέρριψε το ἀλάθητον καί τὰς Οἰκ. Συνόδους. Ὡς μόνην αὐθεντίαν ἐδέχθη τήν Ἁγίαν Γραφήν.

Ἡ σωτηρία, κατά τόν Λούθηρον, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς Θείας Χάριτος καί τῆς πίστεως, ὡς ἡ ἀντίληψις τῶν μυστικῶν. Ἐνδιεφέρετο νά δείξη τό κύριον σημεῖον τῆς σωτηρίας. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ὡς κύριον σημεῖον ἐδέχθη τό μετά τήν τελικήν κρίσιν, ἡ Λατινική Ἐκκλησία τό ἀμέσως μετά τόν θάνατον, καί ὁ Λούθηρος τήν στιγμὴν κατά τήν ὁποίαν διά τῆς πίστεως γίνεται τις Χριστιανός. Ὁ Λούθηρος εἶχε δεχθεῖ τά μυστήρια τῆς Θείας Εὐχαριστίας καί τοῦ βαπτίσματος. Ἀλλά τοῦτο ἀντέφασκεν εἰς τήν προτεσταντικὴν θεωρίαν περί τῆς πίστεως μόνον προερχομένης σωτηρίας. Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, εὔρεν ὄχι τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ τήν πίστιν εἰς

ὠρισένους λόγους τοῦ Χριστοῦ (τό ὑπέρ ἡμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν) καί (ὁ πιστεύσας καί βαπτισθεὶς σωθήσεται). Ἡ ἔνωσις τῆς Θείας Χάριτος καί τῆς πίστεως, εἶναι ἐφαρμογή θεμελιώδους ιδέας τοῦ Λουθηρου. Εἰς τόν νηπιοβα-πτισμὸν ὅπου δέν ὑπάρχει πίστις, ἵνα μὴ ἀπορρίψη τοῦτο, ἐγκατέλειψε τὴν θεμελιώδη ιδέα του καί ἐδέχθη τὴν Θεῖαν Χάριν, χωρὶς ἐκ μέρους τοῦ βαπτιζομένου ν' ἀνταποκρίνεται ἢ πίστις (ἀντίθεσις εἰς τὴν θεωρίαν περί σωτηρίας ἐκ μόνης τῆς πίστεως). Ἐπροτίμησε τὴν ἀντίφασιν παρά τὴν ἀπόρριψιν τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ.

Πολεμῶν τόν Ζβίγγλιον, ὁ ὁποῖος εἶχε συμβολικὴν ἀντίληψιν περί τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἐζήτηε νά ἐδραιώσῃ τὴν πραγματικὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἐδέχθη τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Καί ὁ μὴ πιστεύων μεταλαμβάνει τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, (ἀντίθεσις εἰς τὴν θεωρίαν του), διότι ὑπάρχει Θεῖα Χάρις χωρὶς πίστιν, (χωρισμός τῶν δύο παραγόντων, ἄρα πραγματικόν μυστήριον).

Ἡ Ἱερά ἐξέτασις ἤνοιξε δίκην κατ' αὐτοῦ, ὅτε τό 1520, ἐξεδόθη παπικὴ βούλλα, διὰ τῆς ὁποίας κατεδικάζοντο προτάσεις τῶν συγγραμμάτων, διετάσσετο ἡ καῦσις τούτων καί ἠπειλεῖτο δι' ἀνεθεματισμοῦ. Οὗτος ἠρνήθη νά ὑπακούσῃ καί ἀνακαλέσῃ τὰς ιδέας του, ὅτε ἀναθεματίσθη δι' ὀριστικῆς βούλλης

τό 1521. Οἱ ἄκροὶ ὀπαδοὶ τοῦ Λουθήρου, προέβησαν εἰς ἐκκλησιαστικὰς μεταρρυθμίσεις. Κατήργησαν τὸν μοναχικὸν βίον καὶ ἐπέβαλον τὸν ὑποχρεωτικὸν γάμον τῶν κληρικῶν. Μετερρύθμισαν τὴν λειτουργίαν καὶ ἐν γένει τὴν λατρείαν. Ὁ Λούθηρος ἦτο πῶς συν-τηρητικὸς καὶ ἀπεξένωσε τοὺς ἄκρους ὀπαδοὺς. Ἐξ αὐτῶν προέκυψαν βραδύτερον οἱ «Ἀναβαπτισταί».

Αἱ 95 θέσεις τοῦ Λουθήρου, ἐπροκάλεσαν θεολογικὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν ζήτημα. Αἱ δύο πρῶται κατέληξαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς παπικῆς βούλλης καὶ τὸ τρίτον εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος τῆς Βορματίας, ἐπικυροῦντος τὴν παπικὴν βούλλαν. Τὸ πολιτικὸν ζήτημα ἔλαβε τὴν μορφήν τὸ ἂν θὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ πῶς θὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ διάταγμα τῆς Βορματίας. Ἡ ἐφαρμογή του ἀφήνεται εἰς τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τῶν Γερμανῶν Ἡγεμόνων. Ἐκ τοῦτου, ὅσοι συνεπάθουν τὰς ιδέας τοῦ Λουθήρου, ἐπέτρεπον τὴν διάδοσιν αὐτῶν εἰς τὰς χώρας των. Οἱ ἀντίθετοι ἀπηγόρευον. Τελικὰ τὸ 1529, εἰς Σπάυερ, τὸ συμβούλιον τῶν Ἡγεμόνων ἀπόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἔλαβε δύο διαφορετικὰς ἀποφάσεις. Ὁρίσθη νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ διάταγμα τῆς Βορματίας καὶ ἐμποδισθῆ ἢ περαιτέρω διάδοσις τῆς μεταρρυθμίσεως. Οἱ προσκείμενοι εἰς τὰς ιδέας τοῦ Λουθήρου Ἡγεμόνες, διεμαρτυρήθησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης. Παρουσία τοῦ

αυτοκράτορος τό ἔτος 1530 ἐν Αὐγούστη, ἀνετέθη εἰς καθολικούς θεολόγους ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος. Οὗτοι ἐν πληοψηφία ἔθεσαν ἐν ἰσχύει τό διάταγμα τῆς Βορματίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηγορεύθησαν ὅλαι αἱ ἀποχρώσεις τοῦ Προτεσταντισμοῦ, νά ἀρθῶσι αἱ γενόμεναι μεταβολαί εἰς τήν Θεῖαν λατρείαν καί ἀσκηθῆ λογοκρισία. Ὁ Λούθηρος, ὑπέβαλεν ὁμολογίαν πίστεως, ὠνομασθεῖσα «Αὐγουστιαία ὁμολογία». Συμβιβαστικά προσπάθειαι κατέληξαν εἰς τήν ἀναγνώρισιν ἐπισήμως τῶν Προτεσταντῶν τούς ἐπιδεχομένους τήν Αὐγουστιαίαν ὁμολογίαν καί ἀπέκλειε τούς ἀναβαπτιστάς Ζβιγγλιανούς. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Λούθηρος εἶχεν ἀποθάνει πρὶν ἴδῃ τήν ἐξασφάλισιν τῶν Προτεσταντῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τό ὄνομα «Προτεστάνται» ἢ «Διαμαρτυρόμενοι» ἐκ ἧς διαμαρτυρίας τῶν Ἠγεμόνων ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ Σπάυερ.

«Οὐλερίχος Ζβίγγλιος», Ἑλβετός ἐγεννήθη τό 1484. Ἐπί τῶν θεωριῶν τοῦ Ἑράσμου, ἠθέλησε νά διορθώσῃ τόν Χριστιανισμόν ἐπί τῇ βάσει τῆς Ἀγίας Γραφῆς, δι' αὐτό ἀπέρριψε τάς τελετουργίας καί ἐξωτερικάς λατρείας, ὠνομάσας αὐτάς «Ἰουδαϊκὰς τελετάς». Ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτοῦ τά συγγράμματα καί τό παράδειγμα τοῦ Λουθήρου. Ὡς Ἱερεὺς ἐν Ζυρίχη, ἠμπόδισε τήν πώλησιν συγχωροχαρτίων, ἠξίωσεν ἐλευθερίαν εἰς τήν τροφήν τῶν Χριστιανῶν καί τόν γάμον τῶν κληρικῶν. Ἐν τῇ πίστει,

αὐθεντία ἢ Ἁγία Γραφή καί ἐπετέθε κατά τῆς παπικῆς ἐξουσίας.

Εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ἔλαβε 67 θέσεις. Μετερρύθμισε καί βραδύτερον κατήργησε τὰ μοναστήρια, τὴν λατρείαν καί τὴν διοργάνωσιν. Οὕτως οἱ Ἑλβετοί, ἐχωρίσθησαν εἰς δύο μερίδας, τοὺς καθολικοὺς καί τοὺς Ζβιγγλιανούς. Ἐξεράγη ἐμφύλιος πόλεμος. Εἰς τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ Ζβίγγλιος. Ἡ εἰρήνη τοῦ Κάππελ τό 1531, ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν διάδοσιν τῆς μεταρρυθμίσεως. Διάδοχος τοῦ Ζβιγγλίου, ἦτο ὁ «Ἰωάννης Καλβῖνος» Γάλλος. Ἐγεννήθη τό 1508. '

Ἐδέχθη τὴν μοναχικὴν κουράν 18 ἐτῶν. Ἐσχετίσθη μετὰ Λουθηριανῶν καί ἐπεξηργάσθη τὰ κατηχήσεις αὐτῶν. Ἦτο αὐστηρῶν ἀρχῶν καί τηρητῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐξέδωσε τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις διὰ τῶν ὁποίων ἐρυθμίζοντο ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοργάνωσις καί ὁ χριστιανικὸς βίος τῶν πολιτῶν. Καταπολέμησε τὴν πολυτέλειαν, σπατάλην καί τὰς τέρψεις. Ἐκαμνε αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθεωρήσεις τῶν οἰκιῶν, τῶν βιβλιοθηκῶν, ἱματιοθηκῶν, μαγειρείων, ἵνα μὴ περιέχωσιν ἐπιλήψιμόν τι ὑπερβαῖνον τὰ τεθέντα ὅρια καί τοῦ ὕπνου, ἵνα μὴ εἰς περίπτωσιν τόν ὕπνον προτιμᾷ, τῆς ἀκροάσεως τοῦ κυρήγματος τοῦ Καλβίνου. Πολλοὶ ἀντέδρασαν. Ἐσκόπει τὴν ἴδρυσιν προτύπου Χριστιανικῆς πόλεως, ἡ ὁποία ὡς ζύμη θά ἐπέδρα ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Πρὸς ἐπιτυχίαν ἐχρησιμοποίησε πᾶν

μέσον, (κατασκοπίαν, εϊρκτήν, έξορίαν, βασανηστήρια, θανατικός καταδίκας). Άπέθανε τό έτος 1560.

Καί οί τρεΐς οὔτοι μεταρυθμισταί, έθιξαν τά περί της σωτηρίας. Ἡ καταπολέμησις τῶν παπικῶν καταχρήσεων, έγέννησε δύο θεολογικά ζητήματα. α) Ποία εΐναι ἡ ἀληθής αὐθεντία έν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καί β) ποῖον τό ἀληθές μέσον σωτηρίας. Καί οί τρεΐς έδέχοντο έν τῷ Χριστιανισμῷ τήν Ἁγίαν Γραφήν (ἀπέρριπτον πᾶσαν ἄλλην αὐθεντίαν, παράδοσιν, Οἰκ. Συνόδους καί Πάπαν), καί ώς μόνον ἀληθές μέσον σωτηρίας τήν πίστιν (έκ μόνης τῆς πίστεως), ἀπορρίπτοντες πᾶν ἄλλο μέσον σωτηρίας (εὐσεβῆ έργα, μοναχισμόν, μυστήρια, άγιασμούς, μνημόσυνα, έπίκλησιν άγίων, προσκύνησιν λειψάνων, εϊκώνων, έορτάς πλήν έλαχίστων καί τῶν Κυριακῶν. Έδέχθησαν τό βάπτισμα καί τήν Θεϊαν Εὐχαριστίαν, ἀλλά μετέβαλον αὐτά εϊς μυστηριώδη. Τήν Θεϊαν Εὐχαριστίαν ἠρνοῦντο ώς θυσίαν έξιλαστήριον. Δέν έδέχοντο τήν μετουσίωσιν τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου εϊς Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ, ἀλλά διεφώνουν ώς πρός τά έξῆς. Ὁ Λούθηρος, έδέχετο τήν πραγματικήν παρουσίαν τοῦ Σώματος καί Αἵματος του Χριστοῦ. Ὁ Ζβίγγλιος, ἀπλήν συμβολικήν ανάμνησιν τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ καί ὁ Καλβῖνος, πραγματικήν παρουσίαν, ὄχι τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος του Χριστοῦ, ἀλλά τῆς σωτηριώδους δυνάμεως αὐτοῦ. Έδέχθησαν τόν ἀπόλυτον

προορισμόν, ἀλλά ὁ Λούθηρος τελικά παραμέρισεν αὐτόν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τό διετήρησαν καί ἰδίως ὁ Καλβῖνος, ὁ ὁποῖος ἐδέχετο τήν αὐστηράν μορφήν τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ. Διά τήν σωτηρίαν ἢ καταδίκην τοῦ ἀνθρώπου, εἰς πρώτην γραμμήν ἤρχετο ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ καί ὑπεχώρει ἡ σημασία τῆς πίστεως. Ἐτόνιζε τό μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ καί ἀπεμάκρυνεν αὐτόν τοῦ κόσμου καί ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος χωρίς νά ἐγκαταλείψῃ τά τοῦ κόσμου, ὥφειλε ν' ἀπομακρύνεται τῶν ἀπολαύσεων (ἐγκόσμιος ἀσκητισμός). Ἀντιθέτως οἱ ἄκροι δέν ἀπεμάκρυνον τον Θεόν τοῦ κόσμου καί ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος εὐγνωμόνως πρέπει νά ἀπολαμβάνῃ τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, ὡς δῶρα Θεοῦ. Μερῖς τῶν Καλβινιστῶν ἀπέρριψε τόν ἀπόλυτον προορισμόν, κληθέντες οὕτω «'Αρμινιανοί» ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν «Ἄρμινίου».

Τό ἔτος 1549 ἤρχησεν ἡ ἔνωσις Ζβιγγλιανῶν καί Καλβινιστῶν. Οὕτως ἔμεινον μόνον Λουθηριανοί καί Καλβινισταί..Οὗτοι ὠνομάσθησαν «μεταρρυθμισμένοι» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν καθολικὴν Ἐκκλησίαν.

Τό ἔτος 1540, ὁ Ἴσπανός κληρικός «Ἰγνάτιος Λαϋόλας», ἵδρυσεν τό τάγμα τῶν «Ἰησουϊτῶν». Ἐφήρμοσεν ἀσκητικόν βίον καί Θείαν Εὐχαριστίαν κατά Κυριακὴν. Σκοπός τοῦ τάγματος ἦτο ἡ ἐπιστροφή τῶν αἰρετικῶν καί ἀπίστων καί ἀποκατάστασις τῆς κυριαρχίας τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας. Εἶχε

τυφλήν ὑπακοήν εἰς τόν Πάπαν, ὑπακοήν πράξεως, θελήσεως καί ἀντιλήψεως. Εἶχε πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπέναντι τῶν ἐξωτερικῶν καθηκόντων τοῦ μοναχοῦ καί κληρικοῦ, δυνάμενος ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ν' ἀποβάλη τό μοναχικόν ἔνδυμα καί νά μή ἱερουργῇ. Ἀνέπτυξεν ἰδι-αιτέρας ἠθικάς ἀρχάς, α) τήν πιθανολογίαν β) τήν ἐν νῶ ἐπιφύλλαξιν καί γ) τήν ἀπόδοσιν τῆς ἀπολύτου σημασίας εἰς τόν σκοπόν. Ἐχρησιμοποίη τήν ἐξομολγήσιν, τήν ἐκπαίδευσιν (ἐπιστήμην, οἰκονομικά, θέατρον, βιομηχανίαν). Ἦταν ἄκρα ἀντιπροτεσταντικοί. Προσπάθειαι συμβιβασμοῦ Προτεσταντῶν καί Καθολικῶν ἀπέβησαν ἄκαρποι. Σύνοδος ἐν Τρεδέντῳ τό 1563 ἀπεφάνθη. Πηγαί τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι δύο, Ἀγία Γραφή καί Παράδοσις ἴσης σημασίας αὐθεντικό κείμενο τῆς Γραφῆς ἡ «Βουλγάτα». Ὄρισε τά περί προπατορικῆς ἀμαρτίας καί δικαιώσεως (σωτηρία). Δικαίωσις διά πίστεως, ἀγαθῶν καί εὐσεβῶν ἔργων, περί τῶν ἐπτά μυστηρίων, τῶν ἀγίων, εἰκόνων, καθαρτηρίου πυρός καί συγχωροχαρτίων. Ἐν τῇ Συνόδῳ συνεζητήθη τό ζήτημα τῆς σχέσεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος πρός τό παπικόν, ἄν οἱ ἐπίσκοποι ἔχουσι τήν ἐξουσίαν ἐκ τοῦ Χριστοῦ ἢ ἐκ τοῦ Πάπα. Αἱ γνῶμαι ἦσαν διάφοροι καί τό ζήτημα ἔμεινεν ἄλυτον μέχρι τό 1870, κατά τήν Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ, ὅτε ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ ἐπισκοπική ἐξουσία εἶναι τακτική καί ἄμεσος ἐκ τοῦ Χριστοῦ. Τό τάγμα διά παπικῆς

βούλλης διελύθη τό 1773, καί έπανιδρύθη γενικῶς τό έτος 1814.

‘Ο Προτεσταντισμός υπό διαφόρους μορφάς εισηχθη εις τάς Κάτω Χώρας, (Σκωτίαν, ‘Αγγλίαν, Γαλλίαν). Τό έτος 1560, ό «‘Ιωάννης Κνόξ», συνεδέθη μέ τόν Καλβῖνον καί δι’ έπιστολῶν καί συγγραμμάτων, επέβαλε τόν καλβινισμόν, τόν όποῖον έν συνεχείᾳ ή Βουλή έπισήμως ίδρυσε τήν Καλβινικήν Σκωτικήν Έκκλησίαν (Πρεσβυτεριανήν). ‘Ο Καλβινισμός έμεινεν όριστικῶς θρησκεία τοῦ κράτους. ‘Ο Βασιλεύς τῆς ‘Αγγλίας «‘Ερρίκος Η΄», (Τυδώρ 1521), έμπνεόμενος υπό άπαλυταρχικῶν καί θεοκρατικῶν ιδεῶν, έλθών εις ρήξιν μετά τῆς παπικῆς έξουσίας λόγω διαζυγίου του μετά τῆς Αίκατερίνης τῆς ‘Αραγονίας, έκήρυξεν άνταρσίαν κατά τοῦ Πάπα. ‘Εξεβίασσε τόν άγγλικανόν κληρον ν’ άναγνωρίση τόν Βασιλέαν άνωτάτην κεφαλήν τῆς άγγλικανικῆς Έκκλησίας. ‘Η Βουλή υπό τήν άπειλήν βαρυτάτων τιμωριῶν, ήναγκάσθη ν’ άναγνωρίση τόν Βασιλέαν άνωτάτην κεφαλήν τῆς άγγλικανικῆς Έκκλησίας τό 1534. Κατήργησε τά μοναστή-ρια τό 1536 καί έδήμευσε τήν περιουσίαν αὐτῶν. Διετήρησε τήν καθολικήν όμολογίαν καί λατρείαν καί επέτρεψε τήν διάδοσιν τῆς ‘Αγίας Γραφῆς έν άγγλικῇ μεταφράσει.

‘Ο διάδοχός του «‘Εδουάρδος ΣΤ΄» τό 1547, μεταρρύθμισε τήν άγγλικανικήν όμολογίαν, κλίνας πρός τόν Καλβινισμόν, ότε έξεδόθη νέον Εϋχολόγιον καί νέα όμολογία τῶν 42

ἄρθρων τό 1552. Ἡ λατρεία καί διδασκαλία μετερρυθμίσθησαν, ἐν μετριοπαθῇ καλβινικῷ πνεύματι ἢ ὁμολογία, τό δέ Εὐχολόγιον, μᾶλλον ἐκαθολικίζει. Διετερήθη ὁ ἐπισκοπικός βαθμός καί ἡ ἔννοια τῆς γενικῆς ἱερωσύνης, δι' αὐτό καί διεκδικεῖ σήμερον ἡ ἀγγλικανική Ἐκκλησία τήν ἀδιάκοπον ἀποστολικήν διαδοχήν. Τό 1563, ἡ ὁμολογία τῶν 42 ἄρθρων συνεπτύχθη εἰς 39 ἄρθρα. Ἐν αὐτῇ ἡ περί τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ καί Θείας Εὐχαριστίας καλβινική διδασκαλία ἀπέβαλε τήν ὀξύτητα αὐτῆς. Τά περί δύο μυστηρίων (βάπτισμα Θεία Εὐχαριστία) καί περί χειροτονίας τριῶν βαθμῶν ἄρθρα ἔμεινον. Ἔγιναν δεκτά τά ἀγαθά ἔργα ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς σωτηρίας, ἐν δέ τῇ Θεία Εὐχαριστία μέ ἀσαφείας ἢ πραγματική παρουσία τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ (Λουθηριακή ἀντίληψις). Ἡ Θεία Εὐχαριστία ἀπορρίπτεται ὡς ἐξιλαστήριον θυσία, οὐχί ὅμως καί ὡς ἀπλῆς θυσίας. Σήμερον γίνεται δεκτή ὡς ἀναμνηστική θυσία. Τήν ἱερωσύνη δέν δέχονται ὡς μυστήριον ἢ δέχονται ὡς μυστήριον, ἀλλά οὐχί ὑπό τοῦ Χριστοῦ ἰδρυθέν (εἰσηγήσεις καί θεωρίαι Γουλιέλμου Λῶδ ἐπισκόπου Κεντερβουρίας 1633). Σήμερον ἐδέχθησαν καί τήν ἱερωσύνην τῶν γυναικῶν μέχρι καί τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος.

Κατά τῆς θεωρίας ταύτης ἀντέδρασεν ὁ κληρικός «Ριχάρδος Μπέγκρωφ», ὁ ὁποῖος ἐκήρυξεν, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὠρίσθησαν ὑπό τοῦ

Χριστοῦ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων. Αὐτοὶ μόνον ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ χειροτονίας. Οὕτω τὸ ἐπισκοπικὸν καὶ βασιλικὸν ἀξίωμα, ἐθεωρήθησαν Θείας προελεύσεως καὶ στενῆς πρὸς ἄλληλα συνδεμένα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς λεγομένης «Ἵψηλῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας», τὴν ὁποία ἀπετέλουν οἱ ἄρχοντες καὶ ἡ ἀνωτέρα τάξις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν «Πουριτανῶν-Πρεσβυτεριανῶν», τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν ἡ κατωτέρα τάξις. Ἐξετίμων τὰς κοσμικὰς ἀπολαύσεις, τέρψεις, χορούς, σπόρ κ.α., ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Πουριτανὸν ἀσκητισμὸν.

Ἡ ἐκκραγεῖσα ἀγγλικὴ ἐπανάστασις τὸ 1642-1649, ἐπέφερε μεταβολὰς εἰς τὴν ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Κατηργήθη ἡ Ἵψηλὴ Ἐκκλησία καὶ εἰσήχθη ὁ ἀμιγῆς Καλβινισμὸς. Καθολικίζοντες Βασιλεῖς ἐξεθρονίσθησαν καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ «Γουλιέλμος ὁ Ὁράγης» προτεστάντης. Οἱ μὴ δεχθέντες τὴν μεταβολὴν καὶ μὴ δώσαντες ὄρκους εἰς τὸ νέον καθεστῶς, ρέποντες πρὸς τὸν καθολικισμὸν, ὠνομάσθησαν «Ἀνώμοτοι» καὶ ἀπεσχίσθησαν τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ ἔτος 1638, ἐπαρουσιάσθη ὁ Ὁλλανδὸς ἐπίσκοπος «Κορνήλιος Ἰανσένιος», ὁ ὁποῖος ἀνενέωσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Αὐγουστίνου (ἡ ἀρχέγονος δικαιοσύνη τῶν πρωτοπλάστων δέν ἦτο δῶρον ὑπερφυσικὸν ἀνήκουσα εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν. Ἵπάρχει ἀπόλυτος προορισμὸς,

προσέγγισης εις τόν Προτεσταντισμόν). Ἡ διδασκαλία αὕτη ὠνομάσθη «Ἰανσενισμός», ἔτεινεν εις τήν ἐπιδίωξιν ἄνωτέρας θρησκευτικότητος (ὀλιγώτερον ἑξωτερική καί περισσότερον ἀτομική). Ἡ διδασκαλία του κατεδικάσθη ὑπό παπικῆς Βούλλης τό 1713.

Ἐπακόλουθο τοῦ μυστικισμοῦ, ἦτο ἡ ἐμφάνισις τοῦ «Ἑσυχασμοῦ», τέλος τῆς ἰστέκατ/ρίδος. Συγκέντρωσις εις ἐσωτερικήν εὐσέβειαν, ἄμεσος ἐπικοινωνία μετά τοῦ Θεοῦ καί ἔνωσις μετ' αὐτοῦ. Ἐκπρόσωπος αὐτοῦ ἦτο ὁ Ἰσπανός ἱερεὺς «Μιχαήλ Μολῖνος» τό 1675, ὁποῖος ἀνέπτυξεν ἄκρας μυστικὰς ἰδέας, εις τρία στάδια. α) Τό τῶν ἀρχαρίων (ἑξωτερική νέκρωσις, προσήλωσις τοῦ νοῦ εις τόν Θεόν). Ἡ προσευχή καί ἑξομολόγησις συντελοῦσε εις αὐτό. β) Ἡ ἐργασία τοῦ νοῦ παύει (ἐσωτερική νέκρωσις). Ἡ Θεία Εὐχαριστία συμληροῖ τήν ἔνωσιν καί ἀπόλαυσιν τοῦ Θεοῦ. γ) Ὁλοτελής ἀναστολή τῶν ψυχικῶν δυνάμεων (ἡ ψυχή περιπίπτει εις γλυκή καί εἰρηνικόν ὕπνον, εὐρίσκεται ἡνωμένη μέ τόν Θεόν. Ἡ ὑπερβολική ἐνίσχυσις τῆς ἐσωτερικῆς εὐσεβείας, περιεφρόνει τήν δημοσίαν λατρείαν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἱεροτελεστίας, τήν Θεϊαν Εὐχαριστίαν, εἰκόνες, ἁγίους, λείψανα κ.λ.π. Κατηγορήθη ὡς ὁδηγῶν εις τόν Προτεσταντισμόν καί κατεδικάσθη ὡς αἵρεσις.

Οἱ ἄκροι ὁπαδοί τοῦ Λουθήρου, ἀπεμακρύνθησαν αὐτοῦ, ὡς συντηρητικοῦ καί

ἔφθασαν εἰς ἐνθουσιαστικὰς τάσεις, καθὼς καὶ οἱ ὀποδοὶ τοῦ Ζβιγγλίου. Ἀμφότεροι κατεπολέμουν τὸν νηπιοβαπτισμόν, ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὴν ἐκ πίστεως σωτηρίαν (τὰ νήπια δὲν ἔχουσι πίστιν). Οἱ τοῦ Ζβιγγλίου εἰσήγαγον τὸν ἀναβαπτισμόν ἀπὸ τοῦ 1524, δι' αὐτὸ ὠνομάσθησαν «Ἀναβαπτισταί». Οἱ ἄλλοι Προτεστάνται, ἐδέχοντο τὴν ἀπ' εὐθείας ἔνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ (προσωπικὴ θρησευτικότης), καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν καὶ τὸ θέλημά του ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ τὴν ἀνωτάτην αὐθεντίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀναβαπτιστάς, οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο, ὅτι ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει ἑαυτὸν καὶ τὸ θέλημά του ἀπευθείας εἰς τὸν ἕκαστον πιστόν, διὰ τῆς Θείας «Ἐλλάμψεως» (ἕκαστος θεόπνευστος), οὕσα ἀνωτέρα, δι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἡ ἀνωτάτη αὐθεντία, ἐνώ ἡ Ἁγία Γραφή ἔχει δευτερεύουσα βοηθητικὴ σημασίαν, ὡς ἐξωτερικόν ὑλικόν καὶ καταστρέφει τὸ ἄμεσον καὶ ἐσωτερικόν χαρακτήρα, εἶναι δηλαδή ὡς ἄλλος νέος Πάπας. Οἱ Προτεστάνται ἀφήρσαν τὸν Πάπαν, οἱ ἀναβαπτισταὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ ἔθεσαν τὴν ἄμεσον ἀποκάλυψιν. Ἐδέχοντο τὴν ἐκ πίστεως σωτηρίαν, ἀλλ' ἐχρειάζετο συμπληρώσεως. Ἀπαιτεῖται νὰ συναισθανθῇ τις τὴν δυσκολίαν καὶ τὸν κίνδυνον τῆς σωτηρίας του, καὶ πρέπει νὰ δοκιμάσῃ ἕνεκα τούτου τὴν ἀγωνίαν τὴν ὁποῖαν ὠνόμαζον «Σταυρός», ἀντιστοιχοῦσα τὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀγωνίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἐφθασαν εἰς

άντινομικός πράξεις (τό κακόν εἶναι ἀγαθόν).

Οἱ ἀναβαπτισταί κατεδιώχθησαν ὑπό τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Μερίς τούτων ὑπό τόν ἱερέα «Μένωνα» ἐξ οὔ «Μενωνῖται» ἐπέβαλλον τάς ἐνθουσιαστικός τάσεις, δέν ἐδέχοντο τόν νηπιοβαπτισμόν. Ἐξ ἀντιδράσεως τούτων, ἀρχάς ζ' ἑκατ/ρίδος προέκυψαν ἐν Ἑγγλίᾳ οἱ «Βαπτισταί». Ἐδέχοντο τήν Θεῖαν ἔλλαμψιν, ἐπικειμένη τήν δευτέραν παρουσίαν καί χιλιαστικός ιδέας.

Τό ἔτος 1545, ἐνεφανίσθη ὁ Ἰσπανός «Μιχαήλ Σερβέτος», ὁ ὁποῖος ἐφρόνει, ὅτι ἡ περί Ἁγίας Τριάδος διδασκαλία τῶν μεταρρυθμιστῶν, δέν εὑρίσκεται ἐν ἀρμονίᾳ μετά τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἦτο «Πανθειστής» ταυτίζων τόν Θεόν μέ τόν κόσμον, τά μυστήρια εἶναι ἀπλαί τελεταί δυνάμεναι νά παραμείνωσιν ὡς ἀρχαῖα ἔθιμα. Ἡ διδασκαλία του ὁμοιάζε πρός τήν διδασκαλίαν τῶν δυναμικῶν Μοναρχιανῶν. Κατεδικάσθη εἰς τόν διά πυρός θάνατον ὑπό τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως τό 1553. Οἱ ὁποδοί του ὠνομάσθησαν «Ἀντιτριαδικοί». Βραδύτερον ἐχωρίσθησαν εἰς δύο μερίδας, τῶν ὁποίων ἡ μία ἠρνεῖτο τό ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ πρός τόν Πατέρα (Ἀρειανοί), ἡ δέ ἕτέρα τήν προῦπαρξιν τοῦ Υἱοῦ Λόγου. Ὑπερίσχυσε καί ἤκμασεν ἡ δευτέρα μερίς καί ὠνομάσθησαν «Σωκκιανικοί» ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ των «Φαύστου Σωκκίου 1597. Βραδύτερον διελύθησαν καί ἠνώθησαν μετά τῶν Ἀρμενιανῶν καί

Μενωνιατῶν.

Μετά τήν ιστ' ἑκατ/ρίδα ἀντιδρασταί καλβινισταί πρὸς τὰ καθολικά στοιχεῖα, συνηθροίσθησαν εἰς παρασυναγωγάς καί ὠνομάσθησαν «Πουριτανοί Καθαρεύοντες». Κατήργησαν τό ἐπισκοπικόν ἀξίωμα γενόμενοι Πρεσβυτεριανοί, διεμόρφωσαν τήν διδασκαλίαν καί λατρείαν κατά τόν καλβινικόν τρόπον. Εἶχον ἐγκόσμιον ἀσκητισμόν. Ἐδιώχθησαν ὑπό τῆς Ἐλισάβετ καί τῆς δυναστείας τῶν Στούαρτ. Εἰς τήν Σύνοδον τοῦ Οὔεστμίνστερ 1647, ὑπερίσχυσαν οἱ ἄκροι Πουριτανοί, οἱ «Συνδικαλισταί ἢ ἀνεξάρτητοι» φρονοῦντες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς γνησίους Πουριτανούς, ὅτι ἡ μεταρρύθμισις πρέπει νά προχωρήσῃ πέραν τοῦ Καλβίνου, ὡς καί οἱ ἀναβαπτισταί. Ἰδρυσαν ἀνεξαρτήτους κοινότητας ἀποφασίζουσαι κατά πληοψηφίαν. Ἐκάστη κοινότης ἐξέλεγε Πάστορα χειροτονούμενον ὑπό γειτονικῶν Παστόρων. Ὁ Πάστωρ διεκρίνετο τῶν ἄλλων Χριστιανῶν μόνον κατά τόν χρόνον τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων. Κρατεῖ ἀπόλυτος ἰσότης κληρικῶν καί λαϊκῶν. Δέν ἔχουν ὠρισμένας προσευχάς καί ὁμολογίαν πίστεως. Οἰοσδήποτε κυρήττει καί δέχονται τήν Καλβινικήν διδασκαλίαν. Εἶχον καταληφθεῖ ὑπό ἐνθουσιαστικῶν καί ἀναβαπτιστικῶν τάσεων. Οἱ Πουριτανοί καί Συνδικαλισταί διατηροῦνται σήμερον ὡς Προτεστάντικαί αἱρέσεις.

Τό ἔτος 1649, ἐνεφανίσθη ὁ καλβινιστῆς ἱερεὺς «Γεώργιος Φόξ» ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἐπιδράσει αἱ ἐνθουσιαστικάί καί ἀναβαπτιστικάί τάσεις. Βάσει τῶν δοξασιῶν αὐτῶν, ἐπεκράτει ἡ ἀντίληψις τῆς Θείας Ἑλλάμψεως. Ἐδείκνυεν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν (ὄχι ἄρνησιν). Διὰ τὰ δόγματα ἐστερεῖτο ὁμολογίας πίστεως. Ἐκαστος πιστεύει ὅ,τι νομίζει ὀρθόν, ὡς θεόπνευστος. Λατρεία εἶναι ἡ ἀναμονή τῆς Θείας Ἑλλάμψεως. Ὅταν ἔλθῃ ἡ Θεία Ἑλλάμψις, ἕκαστος ἀνὴρ ἢ γυνή κηρύττει ἢ κάμνει αὐτοσχέδια προσευχήν. Αἱ ἐνθουσιαστικάί αὗται τάσεις, φθά-νουσι πολλάκις μέχρι σημείου νευρικῶν κρίσεων καὶ σπασμῶν, δι' αὐτό ὠνομάσθησαν «Κουάκεροι» (Τρέμοντες). Ἀπέρριπτον τό δι' ὕδατος βάπτισμα, ὡς εὐρισκόμενοι εἰς ἄμεσον μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπικοινωνίαν, ἡ Θεία Εὐχαριστία δέν εἶναι ἀπαραίτητος, ἀλλά ἀπλὸς ἀναμνηστικός δεῖπνος. Κύριος σκοπός τὰ εὐσεβῆ ἔργα καὶ ἡ φιλανθρωπία.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις τοῦ «Ἰωσήφ Β΄» ἡγεμόνος Αὐστρίας τό 1765, ὠνομάσθη «Ἰωσηφισμός». Οὗτος ἀπέκλεισε το «Ἐκκλητον» (ἐφέσεις εἰς τόν Πάπαν), αἱ παπικάί διατάξεις ἔπρεπε νά τύχωσι τῆς ἡγεμονικῆς ἐγκρίσεως, περιώρισε τὴν ἐπισκοπικὴν ἐξουσίαν καὶ ὑπῆγαγε τὰ μοναχικά τάγματα ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἐπισκόπων. Ἐπέτρεψε τό διαζύγιον καὶ τόν γάμον τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τετάρτου βαθμοῦ

τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας. Ἀπηγόρευσε τὰ ἅγια λείψανα, λιτανείας καί πολλάς ἐορτάς. Παρεχώρησεν ἀνεξιθρησκείαν εἰς τοὺς Διαμαρτυρουμένους καί εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους

Αἱ νέα πολιτικά ἰδέαι τῆς διαφωτίσεως προὔκάλεσαν ἐπανάστασιν, (Ἑλλάδας-Γαλλίας). Τό νέο ἐκκλησιαστικόν καταστατικόν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐπέφερε τήν διάλυσιν των μοναχικῶν ταγμάτων, ἐβεβυλώθησαν οἱ Ναοί, τὰ ἅμφια, ἱερά σκεύη, κατηργήθη ἡ ἀπό Χριστοῦ χρονολογία, καί ὤρισαν τήν ἀπό τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τό 1789. Κατήργησαν τήν Χριστιανική θρησκείαν καί εἰσήγαγον τήν λατρείαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἀνεγνωρίσθη ἡ ὑπαρξις τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἡ καλλιτέρα λατρεία εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόντων (Δεῖσμός), ἐκήρυξαν ἀνεξιθρησκείαν ἀφοῦ ἐπετράπη ἡ Χριστιανική θρησκεία καί λατρεία.

Εἰς τὴν καλβινικὴν Προτεσταντικὴν Ἐκκλησίαν ἀρχὰς τῆς ἰζ' ἑκατ/ρίδος. ἐπαρουσιάσθη ὁ «Εὐσεβισμός» μέ θρησκευτικώτερον καί θεολογικώτερον χαρακτῆρα καί αὐστηρόν βίον, ὑπό τοῦ «Φιλίππου Σπένερ» τό 1635, ὁ ὁποῖος χωρὶς νά ἐγκαταλείψῃ τὴν Λουθηριανὴν ὁμολογίαν, συνίστα θρησκευτικὴν καί ἠθικὴν μόρφωσιν, σοβαρὰν ἐνασχόλησιν μέ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἀνάγνωσιν μυστικῶν συγγραμμάτων, περισσότερον προσευχὴν καί πρότυπον βίον. Οἱ ὀπαδοί τοῦ ὠνομάσθησαν «Εὐσεβισταί»

πλησιάζοντες προς τήν θρησκοληψίαν ἢ ὑποκρισίαν.

Γεννήματα τοῦ Εὐσεβισμοῦ, εἶναι οἱ «Χερρνηχούντιοι» ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ὅπου ἐγκατεστάθησαν. Ἀρχηγός των ἦτο ὁ Γερμανός Λουθηριανός Πάστωρ καί μετέπειτα ἐπίσκοπος «Νικόλαος Τσίτσενδόρφ» 1700-1776, μέ ὁμάδα Βοημῶν καί Μοραβῶν, προερχόμενοι ἐκ τῶν «Χουσιτῶν καί Βαλδίων» οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀποτελέσει ἰδίαν αὐτοτελεῆ αἵρεσιν ὠνομασθεῖσα «Ἐνότης ἀδελφῶν». Οὗτοι ἴδρυσαν ἐνιαίαν κοινότητα. Σκοπός των ἦτο ἡ ἔνωσις ὅλων τῶν ἀληθῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν τοῦ κόσμου, ἄ-νευ λύσεως τῶν μετά τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν δεσμῶν, εἰς διεθνή καί ὑπεράνω δογματικῶν διαφορῶν, τονίζων τάς κοινάς εἰς ὅ-λους χριστιανικάς ιδέας. Ἐδέχθη τήν Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν, ὅχι ὡς εἰδικῶς Λουθηριανικήν, ἀλλά γενικῶς προτεσταντικήν καί ἀνεγνωρίσθη ὡς παραφυάς τοῦ Λουθηριανισμοῦ. Ἡ Θεολογία του ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τύπον τῆς Λουθηριανικῆς Θεολογίας. Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι, τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκλαμβάνεται ὡς μήτηρ, (Πατήρ Μήτηρ Υἱός). Ὁ Θεός Πατήρ, σχεδόν ἐξ ὀλοκλήρου ὑποχωρεῖ ὀπισθεν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι δημιουργός καί ἰδιαίτερος πατήρ τῶν ἀνθρώπων. Κεντρικόν δόγμα ἀποτελεῖ ἡ περί τῆς σωτηριώδους θανάτου τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία καί ἐκτιμᾶται μεγάλως ἡ Θεία Εὐχαριστία ἅπαξ τοῦ μηνός. Μετά τόν

θάνατον τοῦ Τσίντσενδόρφ, οἱ ὄπαδοί του ἀπεμακρύνθησαν τῶν ἀντιλήψεών του. Προσετέθησαν θεοκτιστικά, μυστικά καί φιλοτελετουργικά ἀρχαί (νηστεία Τετάρτης καί Παρασκευῆς, μυστικοπαθῆς ἐσωτερική εὐσέβεια, συχνή μετάληψις τῆς Θείας Εὐχαριστίας). Κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν ἀνωτέρω, ἦσαν οἱ ἀδελφοί «Οὐέσλεϋ» ἱερεῖς. Διά τήν συστηματικήν ἐφαρμογήν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, ὠνομάσθησαν «Μεθοδισταί» οἱ ὅποιοι βραδύτερον προσήγγισαν τόν Λουθηριανισμόν, ἐξ ἐπιδράσεων τῶν Χερρεχουντίων. Βαθμηδόν ἀπεσπάσθησαν τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, καί ἀπέκτησαν πλήρη διοργάνωσιν μέ ἰδιατέραν ἱεραρχίαν, μείναντες πιστοί εἰς τήν ἀγγλικανικήν ὁμολογίαν. Ἐκ τῶν Μεθοδιστῶν προέκυψεν ἡ «Εὐαγγελική μερίς» τέλη ιη΄ ἑκατ/ρίδος ἀποτελουμένη ἐκ μελῶν μέσης τάξεως (Ταπεινή Ἐκκλησία), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν ἐπίσημον (Ἵψηλὴν ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν), στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἀριστοκρατίας. Ἡ Εὐαγγ-γελική μερίς, ἔτεινε πρὸς τήν ἐνίσχυσιν τῶν Καλβινικῶν στοι-χείων πλησιάσαντες πρὸς τοὺς Πουριτανούς.

Ἄρχας ιθ΄ ἑκατ/ρίδος. προεκλήθη ἡ «Ὁξφόρδιος κίνησις», ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψεν ὁ λεγόμενος «Ρωμαντισμός».

Ἐτόνιζε τήν σημασίαν τῶν μυστηρίων, ἰδιαιτέρως τῆς ἱερωσύνης, τήν διάκρισιν κλήρου καί λαοῦ, καί ἐζήτει τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς

πολιτείας. Έγγραφον διατριβάς, δι' αυτό ώνομάσθησαν «Τρακάριοι». Έπολεμήθησαν και τελικά προσήλθον εις τόν παπισμόν μεταξύ τών όποιών και ό άρχηγός των «Νιούμαν».

Συνεχιστής τής κινήσεως ταύτης, ήτο ό «Έδουάρδος Πούσεϋ», έκ τοϋ όνόματος τοϋ όποιου οι όπαδοί του ώνομάσθησαν «Πουσεϋται». Έπειδή άυθεραίτως εις τήν Θεϊαν λατρείαν εισήγαγον καθολικά στοιχειά (άγιασμόν ύδατος, μνημόσυνα, μυστικήν έξομολόγησιν, έπίκλησιν άγιών και τής Θεοτόκου, νηστείας, μοναχικόν βίον), ώνομάσθησαν «Τελετόφιλοι», ήγέρθη σφοδρά αντίδρασις. Οι όπαδοί τής Έψηλής Έκκλησίας, διηρέθησαν εις δύο αντίθέτους μερίδας, εις «Άγγλοκαθολικούς» και πραγματικούς «Καθολικούς» δεχόμενοι τόν Πάπαν.

Ο Ρωμαντισμός ειχε συνέπειαν τήν αύξησιν τής έπιρροής τοϋ Πάπα και τήν έπίσημον ανακήρυξιν τοϋ παπικοϋ άλαθήτου, διά τής Συνόδου τοϋ Βατικανοϋ τό 1870, ως αντιπρόσωπος τοϋ Χριστοϋ.

Τήν ιβ' έκατ/ρίδα. ιδρύθησαν διάφορα έπαιτικά μοναχικά τάγματα, όπως τών «Κεστερσιανών, Φραγγισκανών και Δομιτικανών». Σκοπός των τό κήρυγμα και ό άυστηρός άσκητικός βίος (άκτημοσύνη, προσευχή). Έπίσης συνεπέια τών Σταυροφοριών, ιδρύθησαν μάλλον διά φιλανθρωπικούς σκοπούς, δύο ίπποτικά μοναχικά τάγματα, τών «Ίωαννιτών» και τών

«Ναϊτών».

Ἕτερον γέννημα τοῦ Εὐσεβισμού 1855, εἶναι ἡ ἐμφάνισις νέου τάγματος ὁ «Στρατός τῆς σωτηρίας», ὑπὸ τοῦ «Γουλιέλμου Βούθ». Εἶχον εὐσεβιστικὰς ἀρχὰς (ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ δόγματα, ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τῆς προσευχῆς εἰς τὴν εὐσέβειαν, τῶν ἀγαθῶν ἔργων). Σκοπὸς ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς πενίας, ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαφθορᾶς τῶν κατωτέρων στρωμάτων. Ὑπῆρχε στρατηγός, γενικὸν ἐπιτελεῖον, ἀξιωματικοί, σημαία, στολαί κλπ. Σκοπὸς τῶν συναθροίσεων, ἡ πρόκλησις ἐσωτερικοῦ κλονισμοῦ καὶ αἰφνίδιος μεταστροφή τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Μέ κατάλληλα ψυχολογικά μέσα (ἄσματα, χορούς, ἐνθουσιαστικαὶ προσευχαί μέ αὔξουσα νευρικὴν διέγερσιν, προτροπαί εἰς μετάνοιαν). Εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος, κτυπῶσι τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, ἀνίστανται ταχέως, σείουσι μανδύλια. Ὅλα ἀναμιγνυόμενα μεγαλόφωνα ἄσματα, γεννῶσι συχνὰ δαιμονιώδη θό-ρυβον. Ἐπὶ σκηνῆς ἐμφανίζοντο αἱ «Ἀλληλούϊαι», νεάνιδες ἐνδεδυμέναι ἐντυπωσιακά, κρατῶσι τύμπανα καὶ κρόταλα, ἵνα ση-μάνουν τὸ ψυχικὸν ἐγερτήριο τῶν ἁμαρτωλῶν, μέχρις ὅτου συγκινηθῆ καὶ κινήσει ὁ ἴδιος νά παρουσιασθῆ εἰς τὸ ἐδώλιον τῆς μεταννοίας. Ἐκεῖ ὑποβοηθεῖται νά προσεύχεται, ἕως ὅτου αἰσθανθῆ ἑαυτὸν σεσωσμένον. Ἐγκατέλειψαν τὸ βάπτισμα καὶ τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν.

Ἕτερα μοναχικὰ τάγματα εἶναι οἱ

«Καπουκῖνοι», ἐκ τῆς ἐνδυμασίας των φέροντες κουκούλαν, ἀπόρροια τῶν Φραγκισκανῶν.

Ἐν Τράπη τῆς Γαλλίας, ἰδρύθη τὸν τάγμα τῶν «Τραπιστῶν», μέ αὐστηρόν ἀσκητικόν βίον καί ἀκτημοσύνην. Τό ἔτος 1840, ἰδρύθη τό τάγμα τῶν «Ἀσσομψιονιστῶν», ἐκ τῆς ἀναλήψεως τῆς Θεοτόκου. Σκοπός ἡ ἄσκησις καθολικοῦ βίου, διάδοσις τῆς διδασκαλίας των. Ἐξ αὐτῶν προῆλθον οἱ «Μεχιταρνισταί», ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ μοναχοῦ «Μεχιτάρ = παράκλησις». Σκοπός ἡ ἱεραποστολή καί ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἔθνικά κράτη. Ἀρχάς ἰστ' ἕκατ/ρίδος ἐνεφανίσθησαν εἰς τήν Ἀνατολικήν Ἐκκλησίαν αἰρέσεις καί θεολογικαί ἔριδες ὡς κάτωθι.

Ὁ «Ἰωάννης Καρτᾶνος» ἱερεὺς, ἦτο πανθειστής καί ἀντιτριαδικός. Ἐδέχετο, ὅτι ὁ κόσμος δέν ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐγεννήθη ἢ ἐξεπορεύθη ἐκ τοῦ Θεοῦ καί δι' αὐτό εἶναι ἔμψυχος. Δέν ἦτο τέλειος πανθειστής, διότι διέκρινε Θεόν καί κόσμον.

Ἦρνεῖτο τά τρία πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος, τά ὁποῖα καταντῶσι τρία ὀνόματα. Ἐδέχετο ἐν τῷ Χριστῷ ἐνσαρκωθέντα τὸν Θεόν, (ἀντίθεσις πρὸς τὸν πανθεισμόν Θεός-κόσμος). Ἐδέχετο τά ἐν τοῖς ἀποκρύφοις παιδικά θαύματα τοῦ Χριστοῦ καί ἕκαστος τῶν τριῶν μάγων ἔβλεπεν Αὐτόν ὑπὸ διάφορον μορφήν (νήπιον, ἄνδρα, γέροντα). Οἱ ὀπαδοί του ὠνομάσθησαν «Καρτανῖται» ἐκ

του ὀνόματος αὐτοῦ.

Μοναχός «Ματθαῖος» τό 1543, ἐδίδασκεν ὅτι «ὁ Χριστός μετά σώματος κατήλθεν εἰς τόν Ἰσραήλ ἀνάγων τόν Ἀδάμ καί τούς ἕξ αὐτοῦ. Ἦρνεῖτο τόν ἐπί τοῦ Σταυροῦ θάνατον τοῦ Χριστοῦ (διδασκαλία Λουθήρου), ἐν ἀντιθέσει πρός τήν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς, ὅτι τό Σῶμα ἔμεινεν ἐν τῷ τάφῳ καί ὁ Θεῖος Λόγος ἠνωμένος μετά τῆς ψυχῆς (ἀνθρωπίνης) κατήλθεν εἰς τόν Ἰσραήλ. (Ὁ Καλβῖνος ἠρνεῖτο τοῦτο παντελῶς, τελικά μετενόησεν).

Μοναχός «Χριστόδουλος Εὐστάθιος» ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἦτο πανθειστής, ἐδέχετο ὅτι ἡ ὕλη καί τό πνεῦμα εἶναι δύο ιδιότητες τοῦ Θεοῦ, ὅλα τά ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι μέρη αὐτοῦ. Ἦρνεῖτο τά ιδιαίτερα δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ (τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ, τήν ἐνσάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ Λόγου, τήν θεοπνευστίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τήν ἀξίαν τῆς Ἐκκλησίας, τῶν μυστηρίων, τοῦ κλήρου, μοναχῶν κλπ). Κατεδικάσθη ὑπό τοῦ Κων/πόλεως Νεοφύτου Ζ΄ καί Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου.

«Θεόφιλος Καῖρης» 1784 ἱερεὺς, ἐδίδασκε θεοσεβισμόν. Ἐξέδωσε συγγράμματα εἰς τά ὁποῖα ἀνεπτύσσεντο αἱ ιδέαι τῆς φυσικῆς θρησκείας (Δεῖσμός), ἀθετουμένων τῶν ἰδιαιτέρων δογμάτων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἀντικατέστησε τήν Θείαν λατρείαν δι' ἄλλης, συμφώνως πρός τάς ιδέας του. Εἰσήγαγε νέας τελετάς, νέο Σύμβολο

πίστεως, νέας προσευχάς ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν ψαλμῶν. Ἀντικατέστησε τήν ἑβδομάδα διά τῆς δεκάδος καί τῆς ἀπό Χριστοῦ χρονολογίαν διά τῆς ἀπό τοῦ 1801 ἔτος κατά τό ὁποῖον μετέβη εἰς τήν Δύσιν, παρημέλει τάς νηστείας καί τά ἐκκλησιαστικά καθήκοντα. Κληθεῖς εἰς ἀ-πολογίαν ὑπό τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἠρνήθη νά δώση ὁμολογίαν πίστεως, ἐπικαλούμενος τήν ἔλευθερίαν τῆς συνειδήσεως. Καθηρέθη, ἀφωρίσθη καί ἀναθεματίσθη. Ἀπέθανεν ἐν φυλακῇ.

Τό ἔτος 1754, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἐγεννήθη τό ζήτημα α) περί τοῦ ἄν τά μνημόσυνα τῶν τεθνεώτων, εἶναι δυνατόν νά τελοῦνται τήν Κυριακήν. Παρουσιάσθησαν διαφωνίαι διά τήν μετάθεσιν ἀπό τοῦ Σαββάτου τήν Κυριακήν. Κατά τῆς μεταθέσεως προεβλήθησαν τά ἐπόμενα ἐπιχειρήματα. 1) Τό ὑφιστάμενον καθεστώς. 2) Ὅτι ὁ Χριστός σταυρωθεῖς καί ἀποθανών εὗρίσκετο τήν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐν τῷ Ἄδῃ, ἐνῶ τήν Κυριακήν ἔγινεν ἡ χαρμόσυνος Ἀνάστασις. Ἀντιθέτως οἱ ὑπέρμαχοι τῆς μεταθέσεως, ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἡ ὑπαρξις τῶν μνημοσύνων ἐδράζεται καί ἐπί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καί ἡ κατά Κυριακήν τέλεσις αὐτῶν δέν ἀντιβαίνει εἰς τόν χαρακτήρα τῆς ἡμέρας ταύτης ὡς χαρμοσύνου. Τούτους ὀνόμασαν «Σαββατιανούς Κολουβάδες καί Κολουβιστάς».

Ὁ Πατριάρχης Θεοδόσιος Β΄ ἀπήντησεν. «Οἱ μέν τοῖς Σάββασιν τελοῦντες τά

μνημόσυνα καλῶς ποιούσι, οἱ δέ ἐν Κυριακῇ οὐχ' ὑπόκεινται κρίματι». Ἡ ἀπάντησις δέν ἀπέκλεισε τήν μετάθεσιν. Αἱ ἔριδες συνεχίζοντο. Συνῆλθον δύο Σύνοδοι ἡ πρώτη τό 1774 ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἐν τῇ Ἱερᾷ Μ. Κουτλουμουσίῳ, ἡ ὁποία ἀναθεμάτισε τοὺς μή δεχομένους τὰς ἀποφάσεις τοῦ Πατριαρχείου, καί ἡ δευτέρα ἐν Κων/πόλει τό 1776, ἡ ὁποία ἀφώρισε τοὺς ἀρχηγούς τῶν Κολουβάδων τοὺς ὁποίους βραδύτερον 1781, τό Πατριαρχεῖον συνεχώρησεν.

β) Μέ τὰς ἔριδας τῶν Κολουβάδων συνυπῆρχε καί ἡ περί συχνῆς Θείας Μεταλήψεως ἔρις, ὁποδοί τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ Κολουβάδες. Ὁ αὐτός Πατριάρχης, συνέστησε τήν παρ' ἀρχαίοις χριστιανοῖς συνήθειαν κατά Κυριακὴν Θείαν Μετάληψιν, οἱ δέ μετὰ ταῦτα ἀνά πᾶν Τεσσαρακονθήμερον μετὰ προηγουμένην μετάνοιαν. Συνεβούλευεν αὐτούς, ἕκαστος κατά τήν κρίσιν του ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς μὲν ἢ τοὺς δέ.

Ἐκ τούτου ἐδιχάσθησαν, οἱ μὲν Κολουβάδες ἠκολούθησαν τοὺς πρώτους, οἱ δε πολέμοι τοὺς δευτέρους

Ἡ ἔρις συνεχίσθη μέχρις ἀρχῆς τῆς 18^{ῆς} ἑκατ/ρίδος, ὅτε ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄ κατέκρινε τόν καθορισμόν προθεσμίας καί ἐτόνιζε τήν ἀνάγκην προπαρασκευῆς καί ἐξομολογήσεως. Ὁ κρίνων ἑαυτὸν ἄξιον, δύναται ἄνευ ὠρισμένης προθεσμίας νά μεταλαμβάνῃ τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ὁ «Ἀπόστολος Μακράκης» 1831 ἴδρυσεν

ιδίαν Σχολήν καί Ἐκκλησίαν. Ἀπέκτησεν ὀπαδούς κληρικούς καί λαϊκούς. Ἐδέχετο τό τρισύνθετον τοῦ ἀνθρώπου ἀπαρτιζομένου α) ἐκ σώματος β) ψυχῆς καί γ) πνεύματος. Ἐκυμαίνετο μεταξύ καθαρᾶς τριχοτομικῆς (ἀνθρωπίνου πνεύματος) καί Χριστιανικῆς (Θείου πνεύματος). Τό Σῶμα καί ἡ ψυχή ἐπλάσθη ἐκ χοός καί ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τόν χοῦν. Ἡ ψυχή εἶναι ἀνδρανῆς καί ἄλογος οὐσία καί οὐχί νοερά καί λογική. Τό τρίτον συστατικόν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αὐτό τό αἰδῖον πνεῦμα τῆς τρισυποστάτου Θεότητος. Τό πνεῦμα λαμβάνουν μόνον οἱ Χριστιανοί κατὰ τό βάπτισμα, καί αὐτό εἶναι μόνον ἀθάνατον. Ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, ἦτο ἀτελής πρό τοῦ βαπτίσματος καί βαθμηδόν ἐτελειοποιεῖτο κατὰ τό βάπτισμα, ὅτε ἔλαβε τό πλήρωμα τῆς γνώσεως καί τῆς σοφίας ὑπό του Ἁγίου Πνεύματος, ἐν εἶδη περιστερᾶς, προκόπτων τῷ πνεύματι καί χάριτι, καί ἐπέτρεπε προοδευτικῶς τήν ἐκδή-λωσιν τῆς ὅλης σοφίας καί τελειότητός του. Εἰσηγγε τήν δημο-σίαν ἐξομολόγησιν καί Θεῖαν Εὐχαριστίαν ἄνευ νηστείας. Ἡ Ἐκκλησία ἀντιθέτως δέχεται τό δυσύνθετον τοῦ ἀνθρώπου, ἦτοι α) ἐκ σώματος ὑλικοῦ (χοῦς) καί β) ἐκ ζωοποιοῦ Θείου Πνεύματος, δι' ἐμφυσήσεως καί οὐχί αὐτό τό αἰδῖον Ἅγιον Πνεῦμα τῆς Τριαδικῆς Θεότητος.

Ἐν τῇ ἀπολογίᾳ του ἔγραφεν, ὅτι «ἡ ἐμή καρδία συγκρινομένη πρός τήν τοῦ Χριστοῦ, εὐρίσκεται ἴση αὐτῇ καί ὁμοία κατὰ πάντα τά

αίσθημα τῆς ἀγάπης καί τοῦ μίσους. Καρδία δέ ἰσόχριστος κρίνεται ἢ μᾶλλον νομίζεται ὡς (μή) ἀνατεθραμμένη εἰς τό Εὐαγγέλιον», καί ἀλλαχοῦ «οὕτω καί ἡ διάνοιά μου, κατά τό Θεῖον τοῦ Χριστοῦ κυριευμένη, νόμον καί λόγον, εὐρίσκεται ἄμωμος καί δεδικαιωμένη», καί ἑτέρας παρομοίας βλασφημίας. Ἡ ὅλη διδασκαλία του κατεδικάσθη ὑπό Συνόδου τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αἵρεσις μή ἀπηλλαγμένη διδασκαλιῶν τῶν μεγάλων αἰρετικῶν, Ἀπολιναρίου, Γρηγοῦρα, Βαρλαάμ, Ἀκινδύνου, Μασσαλιανῶν, Γνωστικῶν Πελαγιανῶν, Μονοφυσιτῶν, Μονοθελητῶν, Οὐαλεντιανῶν καί Νεστοριανῶν.

Ὁ ἐξ Ἀμερικῆς «Κάρολος Ρῶσσελ», διαμαρτυρούμενος κατ' ἀρχάς, βραδύτερον ἔγινε σκεπτικιστής (σχεδόν ἄθεος). Ἠσχολήθη μέ θεολογικά θέματα καί ἀπό τήν αἵρεσιν τῶν «Ἀβεντιστῶν ἢ τῆς 7ης ἡμέρας», ἀνέπτυξε τήν θεωρίαν τῆς χιλιετοῦς Βασιλείας τοῦ Χριστοῦ εἰς τήν γῆν, καταστάς οὕτως ὁ ἰδρυτής τῆς αἵρέσεως τῶν «Ἰεχωβιτῶν ἢ Σπουδαστῶν τῶν Γραφῶν ἢ Χιλιαστῶν». Ἐκτός τούτου ἔλαβε μέρος ἀπό τάς πλάνας τῶν Ἀρειανῶν, Μακεδονιατῶν, Πνευματομάχων, Θνητοψυχῶν, Ἰουδαίων καί Προτεσταντῶν, καί οὕτως ἀπετέλεσε μίαν παναίρεσιν ἕνα συνοθύλειμα ὄλων τῶν μεγάλων αἱρέσεων τάς ὁποίας κατεδίκασαν καί ἀναθεμάτισαν αἱ Οἰκ. Σύνοδοι.

Κατά τήν θεωρίαν τῶν Ἰεχωβιτῶν, α) πηγὴ πίστεως ἡ Ἁγία Γραφή, ἀπορρίπτοντες τήν

Ἱερὰν παράδοσιν (Προτεστάνται), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ ὁποία δέχεται ταύτην ὡς τὴν παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἢ ὁποία παρελήφθη καὶ παρεδόθη ὑπὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν Οἰκ. Συνόδων. Ἐδημιούργησαν δική των παράδοσιν τὴν τοῦ Ρῶσσελ. β) Ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία εἶναι ἀόρατος μόνον (θεωρία Πλάτωνος περὶ ἰδεῶν), ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία δέχεται καὶ πιστεύει τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἴδρυσιν ὀρατῆς καὶ περιγραφτῆς Ἐκκλησίας διὰ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν κόσμον, μέ ὀργάνωσιν, κληρὸν, μυστήρια, εἰκόνας, τελετάς, ἀποδεδειγμένα ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς. γ) Τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἐπιλέγονται ἀπὸ τὸν Θεὸν προνομιακῶς (ἀπόλυτος προορισμός) καὶ οἱ σεσωσμένοι θὰ εἶναι 144.000, κατὰ τὸν στίχον 1-3 τῆς Ἀποκαλύψεως, παραθεωροῦντες τὸν στίχον 4, ὁ ὁποῖος ἐξηγεῖ ὅτι «οὔτοι εἰσὶ οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύθησαν, παρθένοι γὰρ εἰσὶ». δ) Ἀπορρίπτουν τὰ μυστήρια (Προτεσταντισμός), διότι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔνωσιν μέ τὸν Χριστὸν διὰ των μυστηρίων (Θείας Μεταλήψεως), ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀφιερώσεως εἰς τὸν Χριστὸν, ἢ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἠθικῆς του καλλιτερεύσεως (Φιλοσοφισμός, Οὐμανισμός = ἀνθρωποκεντρισμός, Καντιονισμός). ε) Τὸ βάπτισμα δέν τὸ θεωροῦν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ συμβολικὸ καὶ τὸ

διακρίνουν τό έν ύδατι βάπτισμα από τό πραγματικό βάπτισμα τῆς βυθίσεως ἤ βαπτίσεως εἰς τόν Χριστόν, τόν ὁποῖον δέχεται ἡ Ἐκκλησία ὡς σωστικό, διότι λαμβάνει τήν Θεῖαν Χάριν καί ἀποπλύνονται αἱ ἁμαρτίαι. στ) Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ἐπικοινωνία μέ τούς δαίμονας, εἶναι βδέλυγμα εἰς τόν Θεόν. Ἡ Θεία Εὐχαριστία υἱοθετήθη ἀπό ἀποστάτας Χριστιανούς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τό (Ἰωάν. στ 48-60). ζ) Ἀπορρίπτουν τήν Ἐκκλησίαν ἢ ὁποῖα διατελεῖ ὑπό τήν ἐξουσίαν καί ἐποπτεῖαν τοῦ διαβόλου, καί ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὄρατῆς αὐτοῦ ὀργανώσεως, καί συνεπῶς ἐκ τούτου σύγκειται ὁ ἀντίχρηστος. η) Ὁ Θεός δέν εἶναι Τριάς. Συνεπῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα, δέν εἶναι Θεός. Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστός δέν εἶναι Θεός, δέν εἶναι καί αὐτοί Χριστιανοί, ἀφοῦ ἀπορρίπτουν τήν Θεότητά του καί ὡς ὀρθολογισταί Ἰουδαῖοι, ὁμολογοῦν καί ἀπορρίπτουν τό μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς ἀ-κατάληπτον. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι Υἱός ὄχι κατά φύσιν, ἀλλά κατά Χάριν. Δέν εἶναι ὁμοούσιος καί Συνάναρχος, δέν ἐγεννήθη προ-αιωνίως ἀπό τόν Πατέρα, ἀλλά εἶναι πρῶτον κτῖσμα δημι-ούργημα τοῦ Πατρός (Ἄρειος). Ἐδημιουργήθη κατά τόν ἴδιον χρόνον μέ τόν Ἐωσφόρον καί εἶναι δύο Υἱοί τοῦ Πατρός. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ μέγας ἀρχιδούλος, γνωστός ὡς Ἀρχάγγελος Μιχαήλ, πού ἐπρόκειτο ἀργότερα νά γίνῃ Ἰησοῦς Χριστός. Δέν ἦτο ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλ' ὅταν ἀνεγνωρίσθη διά τοῦ βαπτίσματος καί ἔγινε

πνευματικός Υιός του Θεού. Ὁ Ἰησοῦς δέν ἀνεστήθη ἀκόμα σωματικῶς, ἀλλά πνευματικῶς καί ἔγινε ἕνδοξο πνευματικόν πλᾶσμα. Ἡ ὄνομασία Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, δηλοῖ ἄρνησιν τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ καί τόν δέχονται ὡς μάρτυρα τοῦ Ἰεχωβά. θ) Ἄρνοῦνται τό Ἅγιον Πνεῦμα ὡς τρίτον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὑποβιβάζοντες αὐτό εἰς ἀπρόσωπον δύναμιν τοῦ Πατρός (Πνευματομάχοι). ι) Τήν Παναγίαν, λέγουν εἶναι βλάσφημον νά ὀνομάζουμε Μητέρα τοῦ Θεοῦ. Ἡ Μαρία δέν εἶναι ἀειπάρθενος, ἀπέκτησε καί ἄλλα παιδιά. ια) Ἡ Ψυχή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἴδια μέ τήν τοῦ κτήνους. Διαφέρει τούτου, οὐχί διά τήν κατά Χάριν Θεοῦ ἀθανασίαν, ἀλλά διά τήν τελειότεραν κατασκευήν καί ἀνωτέρα λογικήν. Καί ἡ ψυχή τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου ἀπέθανε. Τήν διδασκαλίαν τῆς ἀθανασίας εἰσήγαγεν ὁ Σατανᾶς διά του κλήρου. Ἡ ἀθανασία δίδεται ὡς δῶρον ἀπό τόν Θεόν στούς ἐκλεκτούς του, οὐχί εἰς ὅλους (Θνητοψυχῖται), ἐνῶ κατά τήν Ἐκκλησίαν ἡ ψυχή εἶναι ἀθάνατος. ιβ) Δέν ὑπάρχει αἰωνία κόλασις. Οἱ ἁμαρτωλοί θά ἐξαφανισθοῦν. ιγ) Ἡ Β΄ Παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἔχει ἤδη πραγματοποιηθεῖ ἀπό τό 1874 καί ἐξῆς. Αἱ ἐφευρέσεις εἶναι ἀπόδειξις τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Καθώρισαν ἐπακριβῶς χρονολογίας ἐμφανίσεως, δικαιολογοῦντες τήν μή πραγματοποιήσιν της. ιδ) Τό 1914 ὁ Ἰεχωβάς Θεός ἔθεσε τόν βασιλέα του ἐπί τοῦ Ἁγίου θρόνου ἐπί τῆς

Σιών. Ἡ χιλιετής βασιλεία θά εἶναι ὑλιστικῆς μορφῆς, μέλη τῆς ὁποίας θά ἀναστηθοῦν, ἄνδρες τῆς Π. Διαθήκης καί θα κυβερνήσουν. Εἰς αὐτήν θά λάβουν μέρος καί πολλοί ἀπό τοὺς ἤδη ζῶντας Ἰεχωβῖται. Θά εἶναι περίοδος εὐτυχίας, ἀλλά καί δοκιμασίας. Εἰς τό τέλος τῆς χιλιετοῦς ἡμέρας, θά ἔλθῃ ἡ τελική δοκιμασία εἰς τοὺς ζῶντας κατά τήν ἡμέραν ταύτη διά νά καθορισθοῦν ποῖοι δικαιοῦνται ζωὴν αἰώνιον ἐπάνω εἰς τήν γῆν. Τότε θά λυθῇ ὁ διάβολος καί ὅσοι θα τόν ἀκολουθήσουν θά καταστραφοῦν, ὅπως καί ὁ διάβολος. Ἀρνούμενοι τήν ἀθανασίαν της ψυχῆς, ἀρνοῦνται καί τήν τιμὴν καί ὕπαρξιν τῶν Ἀγίων, λειψάνων, εἰκόνων δι' ὧν παρίστανται (εἰκονομάχοι, Μονοφυσῖται). Ἀπορρίπτουν καί τόν Τίμιον Σταυρόν, διότι δέν ὑπάρχει ἀπόδειξις ὅτι ὁ Χριστός ἐσταυρώθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.

Τέλος καί τῷ δόξα